

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İNÇİ KIRAT

**KADIN KOOPERATİFLERİNİN KADINLARIN
EKONOMİK VE SOSYAL YAŞAMLARINA
ETKİSİ: MERSİN İLİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

ANABİLİM DALI

OSMANİYE – 2024

**T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KADIN KOOPERATİFLERİNİN KADINLARIN
EKONOMİK VE SOSYAL YAŞAMLARINA ETKİSİ:
MERSİN İLİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

İnci KIRAT

**ORGANİK TARIM İŞLETMECİLİĞİ
ANA BİLİM DALI**

**OSMANİYE
ARALIK- 2024**

TEZ ONAYI

KADIN KOOPERATİFLERİNİN KADINLARIN EKONOMİK VE SOSYAL YAŞAMLARINA ETKİSİ: MERSİN İLİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İNCİ KIRAT tarafından Doç. Dr. Nermin BAŞŞI danışmanlığında Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Organik Tarım İşletmeciliği** Anabilim Dalı'nda hazırlanan bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği/çokluğu ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Nermin BAŞŞI

Organik Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalı, OKÜ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Alaeddin YÖRÜK

Organik Tarım İşletmeciliği Anabilim Dalı, OKÜ

Üye: Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK

Tarım Ekonomisi, Çukurova Üniversitesi

Yukarıdaki jüri kararı Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve /..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Eyyup TEL

Enstitü Müdürü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, bu çalışma sonucunda elde edilmeyen her türlü bilgi ve ifade için ilgili kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını ve bu tezin Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlandığını bildiririm.

İNÇİ KIRAT

ÖZET

KADIN KOOPERATİFLERİNİN KADINLARIN EKONOMİK VE SOSYAL YAŞAMLARINA ETKİSİ: MERSİN İLİ ÖRNEĞİ

İNCİ KIRAT

Yüksek Lisans, Organik Tarım İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nermin BAHŞİ

Aralık 2024, 82 sayfa

Bu araştırmada, Mersin ilindeki kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik ve sosyal yaşamlarına olan etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Kooperatiflerin kadınların yaşamlarına sağladığı bireysel, sosyal ve ekonomik katkılar üzerinde durulmuş ve kadınların kooperatiflere katılma nedenleri ile üyelik sonrasında yaşadıkları değişim ve beklentiler analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları, kadınların kooperatiflere katılmalarıyla özgüvenlerinin önemli ölçüde arttığını, ekonomik bağımsızlık kazandıklarını ve sosyal çevreleriyle olan ilişkilerinin güçlendiğini ortaya koymuştur. Kooperatif üyeliği sonrasında elde edilen gelirlerin ise çoğunlukla kadınların kişisel ihtiyaçlarına ve ailelerine harcadığı gözlemlenmiştir.

Bunun yanı sıra, kooperatifler tarafından sunulan eğitimler ve atölye çalışmalarının kadınların mesleki bilgi ve becerilerini geliştirdiği tespit edilmiştir. Bu eğitimler sayesinde kadınların işgücü piyasasına katılımları teşvik edilmiş, yerel kalkınmaya katkıları artmış ve kadınların toplumsal statülerinin olumlu yönde değiştiği görülmüştür. Ayrıca, kooperatiflerin kadınların ekonomik olarak güçlenmelerinde ve bağımsız bir gelir kaynağı elde etmelerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Kooperatiflerin bu şekilde kadınların sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal olarak da güçlenmelerine katkıda bulunduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, kadın kooperatiflerinin sürdürülebilirliğinin artırılması, kadınlara yönelik eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve finansal desteklerin sağlanması, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanma ve sosyal olarak daha güçlü bireyler haline gelmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Çalışma, kadın kooperatiflerinin bölgesel kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından taşıdığı önemin altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın kooperatifleri, ekonomik bağımsızlık, sosyal güçlenme, yerel kalkınma, Mersin.

ABSTRACT

THE IMPACT OF WOMEN'S COOPERATIVES ON WOMEN'S ECONOMIC AND SOCIAL LIVES: THE CASE OF MERSİN PROVINCE

İNÇİ KIRAT

Master's Degree, Department of Organic Agriculture Management

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Nermin BAHŞI

December 2024, 82 pages

In this study, the effects of women's cooperatives in Mersin province on women's economic and social lives have been examined in detail. The individual, social, and economic contributions of the cooperatives to women's lives were emphasized, and the reasons for women's participation in the cooperatives, as well as the changes and expectations they experienced after membership, were analyzed. The findings of the study revealed that with their participation in cooperatives, women's self-confidence significantly increased, they gained economic independence, and their relationships with their social circles strengthened. It was observed that the income obtained after cooperative membership was mostly spent on women's personal needs and their families.

In addition, it was determined that the trainings and workshops offered by the cooperatives improved women's professional knowledge and skills. Thanks to these trainings, women's participation in the labor market was encouraged, their contributions to local development increased, and their social status positively changed. Furthermore, it was found that cooperatives were effective in empowering women economically and enabling them to obtain an independent source of income. It was emphasized that cooperatives contribute not only to women's economic empowerment but also to their social empowerment.

In conclusion, increasing the sustainability of women's cooperatives, expanding training programs for women, and providing financial support play an important role in helping women gain economic independence and become stronger individuals socially. The study highlights the significance of women's cooperatives in terms of regional development and gender equality.

Keywords: Women's cooperatives, economic independence, social empowerment, local development, Mersin.

*Çalışmamı çok kıymetli aileme ve
gelecekteki kendime ithaf
ediyorum...*

Teşekkür

Yüksek lisans tez çalışmam boyunca bana her aşamada rehberlik eden, kıymetli bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Nermin BAHŞİ'ye en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunarım. Onun desteği ve katkıları olmadan bu çalışmayı tamamlamam mümkün olmazdı. Jüri Üyeleri Sayın Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Alaaeddin YÖRÜK'e katkılarından dolayı en içten dileklerle teşekkür ederim.

Ayrıca, her an yanımda olan, beni her koşulda destekleyen canım aileme de sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Maddi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen, her zaman yanımda olan aileme minnettarım. Onların sabrı, sevgisi ve desteği bu süreci başarıyla tamamlamamı sağladı.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	
TEZ BİLDİRİMİ	
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İTHAF SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	7
3. MATERYAL VE YÖNTEM	16
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	19
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
5. 1. ÖNERİLER	70
KAYNAKÇA.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	83

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1. 1. Kalkınma Planı Kadın Hedefleri Göstergesi.....	4
Çizelge 3. 1. Kooperatiflere Üye Olan Kadın Sayıları.....	18
Çizelge 4. 1. Kooperatif Üyesi Kadınların Buldukları İlçelere Göre Dağılımları .	21
Çizelge 4. 2. Kooperatif Üyesi Kadınların Yaşadığı Köyler	22
Çizelge 4. 3. Kooperatif Üyesi Kadınların Yaş Dağılımı	23
Çizelge 4. 4. Kooperatif Üyesi Kadınların Eğitim Dağılımı.....	24
Çizelge 4. 5. Kooperatif Üyesi Kadınların Medeni Durum Dağılımı	26
Çizelge 4. 6. Kooperatif Üyesi Kadınların Tarımsal Üretim Durumu Dağılımları....	27
Çizelge 4. 7. Kooperatif Üyesi Kadınların Geçimini Sağlayanların Dağılımı.....	27
Çizelge 4. 8. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Öncesi Çalışma Hayatı Dağılımı	28
Çizelge 4. 9. Kooperatif Üyesi Kadınların Sosyal Güvence Dağılımı.....	29
Çizelge 4. 10. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Dağılımı	31
Çizelge 4. 11. Kooperatif Adı.....	32
Çizelge 4. 12. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatifte Yaptığı İş Dağılımı	35
Çizelge 4. 13. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatifte Geçirdiği Süre Dağılımı..	36
Çizelge 4. 14. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Ettiği Gelir Dağılımı	37
Çizelge 4. 15. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Dışı Gelir Getirici İş Dağılımı	38
Çizelge 4. 16. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçeleri Dağılımı	40
Çizelge 4. 17. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Yaşa Göre Dağılımı (Bireysel beklentiler)	41
Çizelge 4. 18. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Yaşa Göre Dağılımı (Sosyal beklentiler).....	42
Çizelge 4. 19. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Yaşa Göre Dağılımı (Ekonomik beklentiler).....	43
Çizelge 4. 20. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi/Katılım Gerekçelerinin Yaşa Göre Kruskal Wallis H Testi	44

Çizelge 4. 21. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Bireysel beklenti).....	44
Çizelge 4. 22. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Sosyal beklenti).....	45
Çizelge 4. 23. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Ekonomik Beklenti).....	46
Çizelge 4. 24. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi/Katılım Gerekçelerinin Eğitime Göre Kruskal Wallis H Testi	47
Çizelge 4. 25. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Kooperatiften Gelir Elde Etme Durumuna Göre Dağılımı (Bireysel Beklenti).....	47
Çizelge 4. 26. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Kooperatiften Gelir Elde Etme Durumuna Göre Dağılımı (Sosyal Beklenti).....	48
Çizelge 4. 27. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Kooperatiften Gelir Elde Etme Durumuna Göre Dağılımı (Ekonomik Beklenti).....	48
Çizelge 4. 28. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durum Dağılımı	49
Çizelge 4. 29. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	50
Çizelge 4. 30. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Yaş Gruplarına Göre Kruskal-Wallis H Testi.....	50
Çizelge 4. 31. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	51
Çizelge 4. 32. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Kooperatif Öncesi Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı.....	52
Çizelge 4. 33. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Dağılımı	52
Çizelge 4. 34. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Durumunun Yaşa Göre Dağılımı.....	53

Çizelge 4. 35. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Durumunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	54
Çizelge 4. 36. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Geliri Harcama Durumunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	54
Çizelge 4. 37. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Durumunun Kooperatif Öncesi Çalışma Durumuna Göre Dağılımı	55
Çizelge 4. 38. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyesi iken Alınan Eğitim Dağılımı	56
Çizelge 4. 39. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimler	57
Çizelge 4. 40. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydaları	58
Çizelge 4. 41. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydalarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	58
Çizelge 4. 42. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	59
Çizelge 4. 43. Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydalarının Kooperatif Öncesi Çalışma Durumuna Göre Dağılımı	59
Çizelge 4. 44. Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Bireysel Etki).....	60
Çizelge 4. 45. Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Sosyal Etki).....	61
Çizelge 4. 46. Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Ekonomik Etki).....	62
Çizelge 4. 47. Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Mesleki Etki).....	62
Çizelge 4. 48. Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisinin Demografik Özelliklere göre değerlendirilmesi.....	64

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltma/Simgeler	Türkçe Anlamı
%	: Yüzde
AB	: Avrupa Birliği
f	: Frekans (Değerlerin tekrarlanma sıklığı)
H	: Kruskal-Wallis Test İstatistiği
ICA	: Uluslararası Kooperatifler Birliği (International Cooperative Alliance)
IDEMA	: Uluslararası Gelişim ve Mikro Yardım Ajansı
İBBS	: İktisadi Bölge Birimleri Sınıflandırması
İşkur	: Türkiye İş Kurumu
KEDV	: Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı
KEİG	: Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi
KOOP-BİS	: Kooperatif Bilgi Sistemi
KOOP-DES	: Kooperatif Destekleme Programı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜME	: Kadınlar İçin Üretim Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N	: Gözlem sayısı (Toplam katılımcı sayısı)
p	: Anlamlılık düzeyi (İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi)
s.s.	: Standart sapma
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TR62	: Adana-Mersin Bölgesi için İBBS alt bölgesi kodu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
U	: Mann-Whitney U Testi İstatistiksel Sonucu
Z	: Z skoru (Mann-Whitney U testinde kullanılan test istatistiği)

1. GİRİŞ

Rekabet koşullarında büyümenin sürdürülebilirliğini amaçlayan ülkelerin, üretim faktörlerini verimli ve etkin bir şekilde kullanmaları şarttır. Bunun sebebi ise üretim faktörlerini eksik bir şekilde kullanan ülkelerde etkinliğin mümkün olmamasıdır. Bu faktörler içerisinde söz konusu olan emeğin tam kullanımından söz edebilmek için dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların da üretimde yer almaları gerekmektedir. Kadın emeğinin ekonomiye dâhil edilmesi, ülkelerin ekonomik gayrisafi milli hasılasının artırılması, ekonomik kalkınmanın vurucu güçlerinden birisi olarak benimsenmiştir (Kırat ve Bahşi, 2022).

Ekonomik yaşama kadınların katılımı bireysel olmanın dışındadır. Ülkeler için ekonomik büyüme ve kadın istihdamı, cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede önemli bir araçtır. Ülkenin ekonomik performansını ve toplumsal dönüşümünün kadınların istihdama dâhil edilmesi ile hızlandırabilir (Yektin, 2023). İşgücü piyasasına kadınların katılımı, mali özerliklerini kazanma konusunda önem arz etmektedir. Kadınların iş sahibi olması, dış kaynaklara bağımlı olmaktan ziyade kadınlara ekonomik özerklik sağlamaktadır. Ekonomik bağımsızlık, kadınların özgüvenini artırabilmekte, kendine yetebilme yeteneği kazandırmaktadır (Mammadzada, 2023).

İstihdamın artması ve ekonominin büyümesi insanların refaha kavuşması açısından önemlidir. Üretilen mal ve hizmetlerin artması istihdamla sınırlandırılmamalıdır. Gelirin adil bölüşümü, ekonomik büyümenin kalkınmaya ve refaha dönüşümü açısından önemli olması nedeniyle katılımcı, demokratik, toplumsal ve çevresel sorumluluğu yüksek özellik taşıyan kooperatifler, en önemli ve en uygun araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Hacısüleyman, 2023).

İlk kooperatifleşme milattan önce ortaya çıkmış, sanayi devrimi kooperatifçiliğinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Günümüzde ülkelerin hukuki ve ekonomik yapısındaki farklılıklardan dolayı, kooperatife dair net bir tanım halen bulunmamaktadır (Demircan Yıldırım, 2022). Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) kooperatifi, “müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla, ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve arzularını karşılamak için gönüllü olarak bir araya gelmiş kişilerin özerk birliği” olarak tanımlamaktadır (Duguid ve ark., 2015). Uluslararası Kooperatifler Birliği (2015), kooperatiflerle ilgili aşağıda vurgulanan yedi

ilke saptamıştır: Gönüllü ve herkese açık ortaklık, ortakların demokratik denetimi, özerklik ve bağımsızlık, kooperatifler arasında işbirliği ve toplumsal sorumluluk, ortakların ekonomik katılımı ile eğitim ve bilgilenme. Bu tanım ve ilkeler, Duguid ve ark., (2015)'e göre bir kooperatifin ortaya koyması için gereken ekonomik kapasite ile karşılaşması beklenen kültürel ve sosyal gereksinimler arasında açık bir ilişki kurmaktadır. Modern kooperatiflerin oluşumunda işçi sınıfının karşılaştığı koşullardan doğan ihtiyaçlar oluşmuştur. Modern kooperatifçiliğin felsefesi birlikte hareket etme ve dayanışma eylemine dayanmaktadır. Kooperatif, zamanla karşılaşılan olumsuz koşullara çözüm getirme yeteneğiyle üretim ve gelir düzeyinin artırılması dışında ekonominin toplumsal ve çevresel etkilerinde en uygun araçtır (Hacısüleyman, 2023).

Emiroğlu (2019) dünyada ortalama 800 bin kooperatif olduğunu, bu kooperatiflerin bir milyardan fazla ortağı olduğunu ve dünya genelinde kooperatif aracılığı ile 100 milyondan fazla kişinin iş imkânı bulduğunu ifade etmektedir. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan verilere göre, Türkiye'de farklı sektörlerde faaliyet gösteren çok sayıda kooperatif bulunmaktadır. Bu kooperatifler, başlıca tarım, sanayi, tüketim, eğitim, ulaşım ve enerji gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. Ülke genelinde toplam 84.232 kooperatif ve 600 kooperatif birliği bulunmakta olup, bu yapılar yaklaşık 8 milyon ortağa sahiptir. Kooperatifler gerek sektörel çeşitlilik gerekse ortak sayısı açısından önemli bir ekonomik ve sosyal dayanışma modeli oluşturmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2021).

2024 yılı istatistiklerine göre yılın ilk 9 ayında 593 yeni kooperatif kurulmuş, Temmuz 2024 en aktif dönem olarak kaydedilmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2024). Ayrıca, KOOP-DES programı kapsamında, aynı yıl 40 ilde faaliyet gösteren 89 kooperatifin makine ekipman alımı için desteklendiği belirtilmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2024a)

Türkiye Kooperatifçilik Strateji ve Eylem Planı (2025-2029) çerçevesinde, kooperatiflerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasında daha etkin bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır. Bu plan, kooperatiflerin toplumun karşılanamayan ihtiyaçlarını çözmek ve ekonomik dayanışmayı güçlendirmek adına kendine yeterli bir model oluşturmasını hedeflemektedir (Ticaret Bakanlığı, 2025).

Kooperatifler, atıl kaynakların ekonomiye dâhil edilmesine, ekonomik değeri az olan üretimlerin sanayile bütünleşmiş olmasına, mikro kredilerin kullanımını artırmaya,

girişimcilik ve örgütlenme kültürünün gelişmesine katkıda bulunurken; sosyal açıdan kırsal kalkınmanın sağlanmasına, kırsal kesimden göçün önlenmesine, yoksulluğun azaltılmasına imkân tanımaktadır. Kadın yoksulluğunun azaltılmasında, girişimci kadın sayısı ile kadın istihdamının artırılmasında, cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırarak kadının ekonomik ve sosyal hayatta güçlenmesinde etkili araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Nuhoglu, 2023).

Dünya ve Türkiye’de kadın kooperatifleri değerlendirildiğinde; kadın kooperatifleri, ortak sıkıntılar yaşayan kadınların bir araya gelmesi ile örgütlenme faaliyeti sonucu dayanışma stratejisidir. Kadın kooperatifleri aracılığı ile dezavantajlı konumunda olan kadınlar, toplumda farklı konumlara taşınmıştır. 1990’lı yılların sonunda Türkiye’de kadınların ilgisini kadın emeğine ve istihdamına yöneltmesi ile kadınların yaşadığı ekonomik sıkıntıları kooperatif aracılığı ile çözüme düşüncesi halen devam etmektedir. Kadın kooperatifleri, uluslararası kooperatifçilik ilkelerinden aldığı eşitlik ve adaleti öngörerek, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik katkıları ile kadınların istihdamını artırarak, sosyal ve ekonomik gücü elde etmesini destekleyerek, yerel kalkınmaya da katkıda bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak kadınları dezavantajlı durumdan avantajlı duruma getiren kooperatife kadınların talepleri artmıştır. Günümüzde kadın kooperatiflerinin sayısında ciddi oranda artış sağlanmasına; merkezi yönetim birimleri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, ulusal ve uluslararası kurumların sağladığı fon ve hibeler neden olmuştur (Erdoğan, 2022).

2015 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı sayesinde Türkiye merkezi hükümetinin güçlü katılımı ile Dünya Bankası Ülke Ofisi Sosyal İçerme ekibinin desteğiyle Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu hakkında bir rapor yayınlanmıştır. Raporun amacı, kadın kooperatiflerinin nasıl güçlendirileceği, sürdürülebilirliklerinin nasıl artırılacağına yardımcı olmaktır. Bununla birlikte devlet ve destekleyici kuruluşların kadın kooperatiflerini nasıl destekleyeceği konusunda öneriler de geliştirmek amaçlanmıştır. Raporda Millî Eğitim Bakanlığının destekleri içerisinde Üniversiteler de fon sağlama ve araştırma fizibilite pilot uygulama planlama çerçevesinde, eğitim ve diğer kapasite oluşturma destekleri başlığı altında paydaş olarak nitelendirilmiştir (Duguid ve ark., 2015).

Kadınlara istihdam yaratma, yoksullukla mücadele alanlarında temel politika olarak kadın kooperatiflerinin görülmesi sonucunda; STK'lar, bakanlıklar, yerel yönetimler, çeşitli kamu kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarca kooperatiflere üretim yeri tahsisi, meslek edindirme eğitimleri gibi destekler sonucunda son beş yıldır kooperatif sayısı ciddi artış göstermiştir (Şahankaya ve ark., 2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) çerçevesinde kadınların işgücüne katılımlarını artıracak girişimcilik, finansal ve dijital okuryazarlık, kooperatifçilik gibi alanlarda programların kapsamlarının genişletilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Kadınların 2028 yılı için net okullaşma oranında (ortaöğretim) %100 seviyelerine ulaşması hedeflenirken, istihdam oranlarının %36 ve işgücüne katılım oranlarının da %40'lara ulaştırılması hedeflenmektedir.

Kadınların ekonomi içinde daha çok yer alarak yaşam koşullarının iyileştirilmesi, ekonomik ve sosyal yaşamda daha fazla görünür olması istenmektedir. Eğitim düzeylerinin düşüklüğü kadınların daha iyi koşullarda iş bulmasını ve çalışmasını zorlaştırmakta ve hatta işgücü piyasalarından çekilmelerine neden olmaktadır. Kadın kooperatifleri; kadınlar tarafından kurulup işletilen kooperatiflerdir. Yasal sorumlulukları ve yükümlülükleriyle diğer kooperatiflerden farklı olmasa da kadın kooperatifleri sosyal ve ekonomik getirileri ve dayanışma ekonomisi potansiyeliyle özellikle kadınlar için önemli bir örgütlenmeyi ifade eder (KEİG, 2018). Kadın kooperatifleri, el becerilerinin geliştirilmesi için eğitici kurslar düzenlenmesi, geleneksel gıda ürünlerinin üretimi ve pazarlanması, lokantacılık, engelli eğitimi ve bakımı, okul öncesi eğitim, kadınların ürettikleri ürünlerin pazarlanması, okuma-yazma, bilgisayar ve girişimcilik kursları düzenlenmesi gibi kadınların yaşam kalitesini yükseltecek ve ekonomik gelir sağlayacak faaliyetleri içermektedir (Emiroğlu, 2019). Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile ekonomik faaliyetleri kapsamında yer alan mal ve hizmet üretimi ile bunların pazarlanmasına yönelik ihtiyaçlarını karşılamayı, desteklemeyi ve geliştirmek suretiyle ortaklarının sağlıklı ve gelişmiş bir çevrede yaşamalarını sağlamalarını hedeflemektedir. Bu kooperatifler aracılığı ile kadınlar hem farklı konularda eğitimler alarak kendilerini geliştirme fırsatı bulmakta hem de gelir elde edebilmektedir (Kırat ve Bahşi, 2022).

Kadın kooperatifçiliği hareketi ülkemizde 2000'li yılların başında; kadın işgücünün ekonomiye kazandırılması, kadınların sosyal ve kültürel faaliyetlerinin geliştirilmesi, korunması, desteklenmesi, sağlıklı ve gelişmiş çevrede yaşamalarının sağlanması amacıyla kadın girişimcilerin talepleri doğrultusunda tabandan gelen bir hareketle kurulmaya başlanılmıştır (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2012). Türkiye'de 2005 yılında kadın kooperatiflerinin sayısının 36 olduğu ifade edilmektedir (Duguid ve ark., 2015). 2020 yılı içerisinde uygulamaya konulan KOOPDES Programı kapsamında kadın kooperatiflerinin öncelikli olarak desteklenmesi uygulaması ile 2020 yılında 243 olan kadın kooperatifleri sayısı (Ticaret Bakanlığı, 2021), 2021 yılında 733'e yükselmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2022). 2022 yılı içerisinde ise Ticaret Bakanlığı bünyesinde 108, Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde ise 17 olmak üzere toplam 125 kadın kooperatifi daha kurulmuştur. Protokol öncesi 191 olan kadın kooperatifleri sayısı 2022 yılı itibariyle 1062'ye ulaşmıştır, fakat bunların 1016 tanesi faal durumdadır ve 15.159 kadının bu kooperatiflere üyeliği bulunmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022). Ancak bu kooperatiflerden bir kısmı üyelerinin çoğunluğu kadınlardan oluşan kooperatiflerdir. Ticaret Bakanlığı 2023 yılı faaliyet raporuna göre kadın kooperatifi sayısı yılsonu değeri 1041 olarak belirtilmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2024b).

Türkiye'de kadın kooperatiflerinin yoğun olduğu bölge Marmara Bölgesi, sonrasında ise İç Anadolu, Karadeniz, Akdeniz ve Ege bölgesi takip ederken, kadın kooperatifinin en düşük olduğu bölge Güneydoğu Anadolu bölgesidir (Şahankaya ve ark., 2023). Türkiye'deki 1041 kadın kooperatifinin 17'si resmi verilere göre Mersin ve ilçelerinde bulunmakta ve toplamda 204 üyesi bulunmaktadır. Mersin Valiliğinin resmi sayfasında 13 ilçe belirtilmiş olup; 9 ilçe de kadın kooperatifi üyesi bulunmaktadır. Saha çalışmamız neticesinde Ticaret Bakanlığının bilgi notunu destekler nitelikte 17 kooperatif ile yapmış olduğumuz anket çalışmasında küçük sermayeler ile ortakların katıldığı gözlemlenmiştir.

Türkiye'de kadın kooperatifleri sayılarının artmasına rağmen çeşitli alanlarda sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu konuda ilgili Bakanlıkların kadın kooperatiflerinin sayılarını artırmaya yönelik yaptıkları çalışmalar yanında, bu kooperatiflerin faaliyetlerine aktif olarak devam etmesini sağlamak amacıyla sorunlarının çözümüne yönelik de önlemler almaları gerekmektedir.

Yerel Yönetim olarak Mersin Belediyesinin “Sosyal adalet, sürdürülebilirlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde hizmet sunarak ilin kentsel ve kırsal yerleşim niteliğinin ve yaşanabilirlik düzeyinin yükseltilmesi ekonomik ve sosyal kalkınmanın desteklenmesi misyonu çerçevesinde Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Bu başkanlık aşağıdaki konular üzerinde çalışmalar yapmaktadır: Toplumda kadının güçlendirilmesi, kadın emeğinin görünür kılınması, kadın ve çocuk şiddetinin önlenmesi, kadınların, çocukların ruhsal ve bedensel olarak sosyal olarak iyileştirilmesi amacıyla çalışmalarda bulunmak. Bu çalışmalardan birisi de kadın istihdamı ve ekonomik el ürünleri üretimi için plan ve programlar hazırlamak ve eğitim atölyeleri kurmak, kadın girişimciliğini özendirici çalışmalar dâhilinde kurs ürünlerini tanıtmak ve ekonomik olarak kadınları desteklemek amacıyla teşhir ile satış merkezleri açarak pazar, sergi, fuar, panayır, kermes gibi etkinlikler düzenleyip organizasyonlara katılarak, kadın üretici kooperatiflerinin yaygınlaşması için çalışmalar yapmaktadır. Bu tezin amacı; Mersin İlinde kurulan kadın kooperatiflerinin, kadınların ekonomik ve sosyal yaşantılarının etkisini analiz etmektir. Bu kapsamda;

- ✓ Kooperatiften beklentilerini ve katılım gerekçelerinin değerlendirilmesi
- ✓ Kadınların kooperatife katılım sonrası nasıl hissettikleri
- ✓ Kadınların kooperatiften elde edilen geliri nasıl harcadıkları
- ✓ Kooperatif üyeliğinin yaşamlarındaki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Sönmez ve Kızılaslan (2011) Amasya ve Çorum illerinde farklı köylere ait kooperatif üyelerinin ürünlerini pazarlaması, aile içerisinde kadınların görüşlerinin dikkate alınma durumu, kazancın değerlendirilmesi, çevresel destekler, kooperatif aracılığı ile bilgi paylaşımı sosyal güvenceler, kooperatif kavramlarının öğrenimi, kooperatif üyeliği ile beklentilerinin karşılanması, kooperatifte söz hakkı ve kurulan işletmenin işletilmesi ve etkin çalışma, pazarlama ve üretim arasındaki ilişkiyi tespit etmek için “Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesinde Kooperatifçiliğin Rolü: (Amasya ve Çorum İlleri Örneği)” isimli çalışma yapmıştır.

Varol (2013) Kadın kooperatifleri birlikte güç ve içsel güç aracılığı ile kadınların güçlendiğini, sosyal, psikolojik, pratik toplumsal cinsiyet ihtiyaçlarını karşıladığı sonucuna Kadınların Güçlendirilmesi Açısından Kentsel Türkiye’deki Kadın Kooperatifinin Bir Analizi (Marmara Bölgesi) isimli çalışmada gündeme getirmiştir.

Masabo (2015) “Women’s Empowerment through Cooperatives A Study from Women’s Perspectives” çalışmada kadınların güçlerinin birleştirmek üzere kooperatiflerin ideal bir mekanizma olduğu, kadınların yaşam standartlarını yükseltmede ölçek ekonomisi avantajı sunduğunu belirtmiştir. Kadın kooperatifi üyelerinin ortak yönleri barındıran kadınlarla bir arada olurlar, benzerlik gösteren sorunları paylaşma ve sorunlarına çözüm getirme noktasında kooperatiften faydalanırlar. Kooperatif üyesi kadınlar yaşamlarında stratejik seçim yapma yeteneği ile özgüven ve karar verme yeteneklerini geliştirirler.

Avşar (2017) “ Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Eskişehir İlçe ve Mahallerinde Kadın Kooperatifi Potansiyeli” isimli çalışmada kaynakların etkin, verimli kullanımı ile birlikte gelir dağılımında sosyal adalet vurgulanmıştır. Avşar (2017), çalışmada Eskişehir’in ilçe ve mahallelerinin dinamik yapıları, demografik özellikleri ve beklentilerine yönelik değerlendirmesinde kadınların kooperatif kurma konusunda sosyal ekonomik beklentileri ve talebi yüksek olduğunu saptamıştır.

Akkaya (2018), Kadın kooperatiflerinin fon gereksinimlerini karşılamada kullandıkları finansal kaynak seçimlerini, sermaye yapıları ve borçlanma kararlarını

belirleyen değişkenler aracılığı ile finansal performans analizi ile kadın kooperatiflerinin finansal yeterliliğini değerlendirme sonucunda; kadın kooperatiflerinin en temel sorunun öz sermaye yetersizliği olduğu saptanmıştır.

Aksoy ve Günay (2018) “Türkiye’de Kadın Kooperatifçiliği” isimli çalışmasında kadın yoksulluğu kavramı ve kadın kooperatifçiliği ilişkisi ile sürdürülebilir gelişim açışından Türkiye’de kadın kooperatiflerini değerlendirmişlerdir. Kadınlar, topluma hizmetlerini kooperatif aracılığı ile verimli şekilde sunmaktadır. Kadınlar kooperatif aracılığı ile toplumda tanınmakla birlikte ekonomik özgürlüğünün artması ve çeşitli proje ve programlar çerçevesinde sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmektedir. Çalışma sonucunda uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel alanda kadın yoksulluğunun azaltılması ve istihdam artışı nedeniyle kadınlar kooperatif aracılığı ile etkin rol almaktadır.

Kazar (2019) “Kadın Yoksulluğunu Azaltmada Kadın Kooperatiflerinin Rolü: İstanbul ve Bursa Örneği” isimli çalışmasında İstanbul ve Bursa illerinde kadın kooperatiflerinde çalışan yoksul kadınların yoksulluklarının azalmasında bir sosyal politika aracı olarak düşünölen kadın kooperatiflerinin kadın yoksulluğu üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu tespit etmiştir. Sınırlı, kadınların kendilerini yoksul olarak belirttiği, kooperatif üyesi kadınların ekonomik anlamda tatmin olmadıklarını fakat sosyal yönden daha iyi hissettikleri sonucuna varılmıştır.

Serinikli (2019) “Kırsal Alandaki Mikro Kadın Girişimcilerin Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları: Agro-Turizm Kadın Kooperatifleri” isimli çalışmada kırsaldaki mikro girişimci kadınların kooperatife karşı tutumlarını ve girişimcilik faaliyetlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda kadınların kooperatife karşı olumlu bakış sergilediklerini ve kadınların kooperatif kurma konusunda istekli olduklarını belirtmiştir.

Yılmaz ve ark. (2019) “Tarımsal Üretimde Kadınların Karar Alma Süreçlerine Katılımı ve Kooperatiflerden Beklentileri” çalışması ile kadınların eğitim düzeyleri kırsalda çok düşük ve kırsal kesimde yaşayan kadınların hem hayvansal hem de bitkisel üretimin her aşamasına katkıda buldukları ve eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğunu görmekteyiz. Kırsalda kadınların ekonomik katkıları fazla olmasına

rağmen bu katkı görünmez nitelikte olduğundan kadınlar hak ettikleri yerin gerisinde kalmaktadır.

Kaya Köse (2021) “Karabük Kadın Kooperatiflerinde Yerel Üretim Ölçeğinde Sürdürülebilir ve Katılımcı Tasarım Yaklaşımını Benimseyen Bir Model Önerisi” isimli çalışmasında yerel üretim odaklı yeni ürün geliştirme sürecinde katılımcı ve işbirlikçi girişim, işletme ve üretim olarak yapılanmış kadın kooperatiflerini incelemiştir. Geleneksel beceriler ile yerel üretimlerini devam ettiren tasarımcı ve katılımcı iş birliği ile üretim metodolojisi sunumu tespit edilmiştir.

Yıldırımalp ve ark. (2021) “Kadın Kooperatiflerinin Ekonomik ve Sosyal Yaşamda Rolü ve Önemi: Antalya İli Örneği” isimli çalışmalarında kadınların ekonomik ve sosyal yaşamlarına kadın kooperatiflerinin etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda; kooperatife karşı kadınların olumlu bakış açısı sergilediklerini saptamıştır. Gelir elde etme, gelirden memnuniyet ve yoksullukla mücadele ekonomik etkilerinde, dayanışma, iş bölümü ve kendini gerçekleştirme ise sosyal eklentilerde ön plana çıktığı vurgulamıştır. Çalışmadan çıkarım; ekonomik etkilerin olduğuna değinilirken, sosyal etkiler daha güçlü ve daha fazla olduğu saptanmıştır.

Özdoğan ve Kesgin (2021) “Kırsal ekonomik kalkınma için kadının güçlendirilmesi: Bolu SS Demirciler Gelincik Kadın Tarımsal Kalkınma Kooperatifi örneği” isimli çalışmasında kadının kırsal alanda istihdam edilmesi ile ekonomik bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Kooperatif yöresel ürünlerin üretimi tanıtımı ve satışı için önemlidir, kooperatif aracılığı ile eğitim alan kadınların gelişimlerinde eğitimin önemli etkisi olduğunu belirtmiştir.

Cazgır (2022) “Kooperatifler Yoluyla Kadınların Güçlendirilmesi: İzmir Kadın Kooperatifleri Örneği” isimli çalışmada, kadın kooperatiflerinin, SDE çerçevesinde kadınların güçlendirilmesine ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yeni bir yol oluşturma potansiyeline nasıl ve ne ölçüde sahip olduğu hakkında araştırma yapmıştır. Kadın kooperatifleri, kadınlar için uygulanabilir ve ulaşılabilir alternatifler yaratmakta ve kooperatif aracılığı ile deneyimlerinin kadınların kalkınmasında aktör olgunu vurgulamıştır.

Bülbüller (2022) “Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Sosyal Dayanışma Ekonomisi Kapsamında İncelenmesi: İzmir İli Örneği” isimli çalışmasında Türkiye’de kurulan

kadın kooperatiflerinin destek mekanizmalarına ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir. Destek mekanizmalarının hukuki düzenlemeler, vergi indirimleri, katma değeri yüksek olan ürün ve hizmet alanlarında nitelikli iş gücü yetiştirmeye yönelik eğitim ve mentorlük destekleri, pazar payını arttıracak sosyal satım süreçleri olarak sıralamaktadır.

Şenlik (2022) “Kırsaldaki Kadın Kooperatiflerinde Liderlik ve Kurumsallaşma (Bursa Örneği)” isimli çalışmasında kadın kooperatiflerinin kurumsallaşmasında liderlik tarzlarının etkilerini incelemiştir. Sonuç olarak da dönüşümcü liderlikte kurumsallaşma düzeyi yüksek ve ikinci sırada otokratik liderliğin geldiğini, serbest bırakıcı liderlerin yönetiminde ise en düşük kurumsallaşması olduğunu tespit etmiştir.

Demircan Yıldırım (2022) “Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Ekonomik ve Sosyal Yaşamlarında Yarattığı Değişimler: Batı Akdeniz Örneği” araştırmasında; kadın kooperatiflerinin, üyelerinin sosyal ve ekonomik hayatına katkısını ve sosyal ve ekonomik olarak karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak amacıyla yaptığı çalışma neticesinde; kadınların kooperatif aracılığı ile elde ettikleri gelirleri ile kadın yoksulluğunun azaldığını belirtmiştir. Kadınların adil ücrete erişmiş, ekonomik bağımlılıkları son bulmuş sonuç olarak da toplumda daha güçlü olmuştur. Kooperatif aracılığı ile eğitim alan kadınlar sosyalleşerek, kooperatif yöneticiliği ile karar alma süreçlerinde yer alsa da hane içerisinde kadının cinsiyet rolü üzerinde kooperatifin kısmı etki gösterdiğini belirtmiştir.

Erdoğan (2022) “Türkiye’de Kooperatiflerin Kadınların Toplumsal Konumları Üzerindeki Etkileri: Gaziantep Kadın Kooperatifleri Örneği” isimli çalışmasında Gaziantep’te yer alan kadın kooperatiflerinin, kadınların toplumsal konumlarına olan etkilerini çeşitli boyutları ile incelemiştir. Kadınların kooperatifleşme süreci ile birlikte elde ettiği ekonomik gelirle birlikte aile içi karar alma mekanizmalarının ortağı olduklarını, kadın kooperatifinin kadınlara istihdam alanında yer açması ile birlikte üretim faaliyetlerini görünür kıldığını ve kamusal alan içerisinde kadınların yeni roller edinmesini sağlayarak bu alandaki konumlarına hareketlilik getirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Sezer (2022) “Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Kadın Kooperatifleri: Mersin Örneği” isimli çalışmasında toplumsal cinsiyet noktasında ekonomik ve eğitimden

istifade edemeyip geçimini sağlayacak işlerde istihdam edilemeyerek işsizlikle mücadele etmek zorunda kalan ve sonuçta ortaya çıkan yoksulluk, özellikle kadın yoksulluğu ve mücadelesi, güçlenme politikaları, kadın yoksulluğu ile mücadele yolları, kadınları girişimciliğe özendirerek, ekonomiye katılımlarını sağlamak, bu amaçla kurulması hedeflenen kadın kooperatifleri, Dünya'daki ve Türkiye'deki kooperatifler, kuruluş aşamaları, "kooperatif modeli" ile ekonomiye katılmalarını sağlayarak, kadınların iş gücüne dâhil edilmeleri, Mersin ve ilçesinde, var olan kadın kooperatiflerinin mevcut durumlarını irdelemiştir. Sonuçta kadınlar kooperatifleri ile sosyal ve ekonomik faaliyetleri bir arada yürütmekte, bazıları kooperatif ve çalışanlar için gelir yaratmakta, bazıları gelir yaratmayıp ortaklar ve toplumun yararına çalıştığı ve kadın kooperatifleri, ekonomik olduğu kadar kadınlara sosyal bir çevre ve ortam sağladığı için çok amaçlı olduğunu belirtmiştir.

Karakuş (2022a) "Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Güçlendirilmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasındaki Rolü" isimli çalışmasında kadın kooperatifleriyle ilgili yapılan araştırmalar derlenmiş ve araştırma bulgularının ışığında kadın kooperatiflerinin kadınların güçlendirilmesi üzerine etkisi ve toplumsal katkılarını tartışmıştır. Kadın kooperatifleriyle ilgili yapılan araştırmalar, kooperatiflerin kadınların bir iş ve gelir elde etmelerinin ötesinde sosyal sermayelerinin güçlenmesine ve kendilerine güvenlerinin gelişmesine katkı sağlayarak kadınların ekonomik ve sosyal olarak güçlendirilmesinde önemli bir rol oynadığına işaret ettiğini belirtmiştir.

Kutay (2022) "Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme" isimli çalışmasında kırsal kalkınmada kadın kooperatiflerin önemi tartışılacak ve Türkiye özelinde değerlendirme yapmıştır. 2000 yılından sonra neo-liberal politikaların kırsalda yoğun şekilde uygulanması, kırsal alanın yoksulluk ve güvencesiz çalışma koşulları içerisinde kalmasına neden olduğunu, Kadınların ağırlıklı olarak kayıt dışı ve güvencesiz koşullarda çalışması, yoksulluktan daha fazla etkilenmelerine ve kadınlar yoksulluk sarmalı içine itilmiş olduklarını belirtmiştir.

Irgat (2022) "Ankara'da Faaliyet Gösteren Kadın Girişimci Kooperatifleri Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmasında kadın girişimci kooperatiflerinin kuruluş ve faaliyet süreçlerini ele alarak, ülkemizdeki mevcut durumun daha kapsamlı anlaşılmasını amaçlamaktadır. Kooperatiflerin kuruluş motivasyonunda kadın emeğinin

değerlendirilmesi, kadın yoksulluğunun giderilmesi, kadınların sosyal ve ekonomik olarak güçlenmeleri, çocukların ve gençlerin desteklenmesi, yerel veya bölgesel ürünlerin tanınırlığını sağlanması gibi konulara öncelik verildiğini belirtmiştir. Kuruluş ve faaliyet aşamasında kooperatifler, yerel yönetimlerden, üniversite ve diğer sivil toplum örgütlerinden çeşitli konularda destek aldığını belirtmiştir.

Demirkol (2022) “Pandemi Sonrası İzmir’de Kadın Kooperatifleri” isimli çalışmasında İzmir’de yer alan kadın kooperatiflerinin pandemi başladığından bu güne deneyimlerini, karşılaşılan sorunları ve çözüm yollarını anlamayı amaçlamıştır. Çalışmada kadın kooperatiflerinin ekonomik dayanışmayı artırıcı rolü olduğunu bulmuştur. Kooperatiflerin, pandemi sürecinde kadınların hem ekonomik hem de sosyal alanlarda daha güçlenmesinde kolaylaştırıcı rolü olduğunu tespit etmiştir.

Doğan ve Atabay (2022) “Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri ve Kadın Ortaklar Etkileşimi (Bursa İli Örneği)” isimli çalışmasında girişim, işletme ve üretim olarak yapılanmış olan kadın kooperatiflerinin sosyo-ekonomik yönden değerlendirilmesi Bursa ili özelinde incelenmiştir. Tam sayım yöntemi ile 93 kooperatif ortağı ile çalışma yapmıştır. Elde edilen bulgulara göre; Kadınların %97,85’inin kooperatifin yöresel ürünleri pazarlayarak, yöreye sosyal, kültürel ve ekonomik olarak katkı sağladığını, kadınların kooperatiflerde yaşanabilecek temel sorunların ise ürün işleme, pazarlama, değerlendirme ve depolama konularında olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akdemir (2023) “Türk Kadın Kooperatiflerinde Kadın Güçlenmesi: Etnografik Bir Çalışma” isimli çalışmasında kadınların kooperatifler yoluyla güçlenmesinin toplumsal yeniden üretim perspektifinden derinlemesine incelemiştir. Kadınların kadın kooperatiflerine katılarak ne ölçüde güçlendiklerini ve günlük yaşamlarında karşılaştıkları mücadelelere sebep olan engellerin altında yatan nedenleri toplumsal yeniden üretim merceğinden incelemeyi amaçlamıştır. Kadınların kadın kooperatiflerine katılarak ekonomik, psikolojik, sosyal ve örgütsel güçlenme elde ettikleri; psikolojik, sosyal ve örgütsel güçlenmenin kadınların gündelik yaşamlarında ekonomik güçlenmeye göre daha etkili değişikliklerse sebep olduğunu tespit etmiştir. Toplumsal yeniden üretim görev ve sorumluluklarının kadınların günlük yaşamlarındaki tercih ve faaliyetleri üzerinde kısıtlayıcı etkileri olduğu bulgularına ulaşmış, kadınların kooperatiflere katılım yoluyla kadınların yaşamlarında çeşitli

olumlu değişiklikler yaşadıklarını ortaya koymakta ve kadınların günlük yaşamlarında karşılarına engeller olarak çıkan toplumsal yeniden üretim görev ve sorumluluklarına rağmen güçlenmeyi başardıklarını belirtmiştir.

Güzel ve Aktaş (2023) “Kooperatifler İçin Başarıyı Etkileyen Faktörler ve Bir Ölçek Geliştirmek üzere çalışma yapmıştır.

Keskin (2023) “Kesişimsellik Bakış Açısıyla Kırsal Kadın Kooperatifleri: İzmir Örneği” isimli çalışmada Kesişimsel Feminizm kapsamındaki kadın kooperatiflerini analiz ederek cinsiyet, sosyal sınıf ve yaş yapılarını anlamak ve bu faktörlerin kadınların güçlenmesini ve katılımını nasıl etkilediğini vurgulamaktır. Farklı sosyo-ekonomik geçmişlerin kırsal kadın kooperatiflerine katılımın yanı sıra kadınların öznel güçlenme deneyimlerini de etkilediğini belirtmiştir.

Nuhoğlu (2023) “Yerel Ekonomik Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Rolü: Erzurum Örneği” isimli çalışmada Kadın kooperatifleri hem buldukları yörenin kalkınmasında hem de toplumda cinsiyet ve fırsat eşitliğinin sağlanmasında önemli rol üstlenmekte olduğunu, kadın kooperatiflerinin yerel ekonomik kalkınma üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir.

Arslan (2023) “Güçlenme Bağlamında Kadın Kooperatifleri: Feminist Bir Araştırma” isimli çalışmada kadının güçlenmesinde kooperatiflerin rolünü bireysel/psikolojik, sosyokültürel, ekonomik ve politik güçlenme boyutlarında ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın temel sonucu, kooperatifler aracılığıyla kadınların güçlenmesinin mümkün olduğu ve kooperatif ortağı kadınların bireysel/psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve politik boyutlarda güçlendiği yönündedir. Güçlenme süreçleri öznel deneyimler içerdiğinden kadından kadına farklılık göstermekle birlikte kooperatif ortağı kadınların en çok bireysel/psikolojik ve sosyo-kültürel boyutlarda güçlendiği söylenebilir. Bu iki boyutu takiben politik güçlenme boyutu ve son sırada ise ekonomik güçlenme boyutu yer almaktadır. Kooperatiflerin potansiyeline rağmen, kadınların ekonomik güçlenmesinde beklenen sonucu yaratamaması dikkat çekici bir sonuç olmuştur. Kooperatifler aracılığıyla kadınların sorunlarla baş etme kapasitesi, öz güveni artmış, sosyal destekleri ve toplumsal statüleri gelişmiş ve hayatlarında toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olumlu dönüşümler gerçekleşmiştir. Ayrıca kadınların kooperatifler aracılığıyla farklı kültürleri ve farklı insanları tanıma fırsatı

yakaladığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların kurumsal kimlik ve siyasi katılım elde etmiş olması ve hak savunusu için diğer kadınlarla dayanışma içerisinde örgütlü mücadele vermiş olması da kazanımları arasında yer almaktadır. Son olarak kadınların kooperatifte üretim vii süreçlerinde yer alarak ekonomik gelir sağladığı ve yeni bilgi, beceri ve deneyimler kazandığını belirtmiştir.

Genç (2023) “Kadının Güçlenmesi Sürecinde Bir Sosyal Girişim Modeli Olarak Kadın Kooperatifleri: Yelki Kadın Kooperatifi ve Defne Kadın Kooperatifi Örneği” isimli çalışmada sosyal ve dayanışma ekonomileri içerisinde yer alan ve sosyal girişim modelleri arasında sosyal kooperatif biçiminde örgütlenen kadın kooperatiflerinin özelliklerinin belirlenmesi ve kadın güçlenmesi sürecindeki etkilerinin araştırılmasıdır. Araştırma yapılan kadın kooperatiflerinin sosyal girişimci kadın kooperatifi özelliklerini taşıdığı ve kadının güçlenmesi sürecinde çeşitli boyutlarda önemli etkileri olduğunu tespit etmiştir.

Topaloğlu ve Sönmez (2023) “Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Kooperatifçiliğinin Tarihsel Gelişimi” isimli çalışmalarında Türkiye için önemli bir örgüt yapısı olan kooperatiflerin, Cumhuriyet’in 100. yılında tarihsel gelişimi ortaya konmuştur. 100 yıllık süreç incelendiğinde yaşanan savaşlar, ekonomi politikaları gibi nedenlerle kooperatifler zaman zaman durgunluk yaşasa da günümüzde halen özellikle üretimde önemli bir örgüt yapısı olmayı sürdürdüğünü belirtmektedir.

Adar ve ark. (2023) “Türkiye’de Kadın Kooperatifleri” isimli çalışmalarında son yıllarda kadın kooperatif sayılarındaki hızlı artışa rağmen, kadın kooperatiflerinin kadın istihdamını arttırmada ve kadın güçlenmesini desteklemekte epey zayıf etkiler yarattığını tespit etmiştir.

Şahankaya ve ark. (2023) “Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Güçlenmesine Etkisi” isimli çalışmalarında Türkiye’de kadın kooperatiflerinin kadınların güçlenmesine etkisini ortaya koymaktır. Araştırmadan elde edilen veriler Türkiye’de kadın kooperatiflerinin güçlenme etkisi pozitif olduğu belirtilmiştir.

Değirmenci (2023) “Örgütlenme Modeli Olarak Kadın Kooperatifleri: Patriyarkal Kapitalizmde Başarı Kriterlerinin Eleştirisi” isimli çalışmada kadın kooperatiflerinin “başarı” ve performans ölçütü bakımından değerlendirilmesinin cinsiyete dayalı eşitsizliğin yeniden üretilmesine nasıl etkide bulunduğu tartışmıştır.

Böyle bir tartışma, makro iktisadi perspektifin ötesine geçerek, kooperatif modelinin “başarı” ölçütünün ne olması gerektiğinden öte kadın kooperatiflerini toplumsal ve ilişkisel bağlamı üzerinden düşünmeyi ve somut öznel deneyimler üzerinden anlayabilmeyi sağlamıştır.

Boz ve İrmiş (2023) “Bir Sosyal Girişimcilik Örneği Olarak Kadın Kooperatifleri” isimli çalışmasında Denizli ili ve ilçelerinde faaliyet gösteren 8 kadın kooperatifini örneklem oluşturmaktadır. Araştırmada kadın kooperatiflerinin kurulmasına öncülük eden katılımcılar, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlanan sosyal ve ekonomik değerler nedeniyle kadın kooperatiflerini bir sosyal girişim olarak tanımlarken, kooperatifin kurulum ve sonraki süreçlerinde öncü oldukları, birlik ve bütünlük sağlayıcı bireysel yetkinlikleri ve sosyal ağları sebebiyle kendilerini sosyal girişimci olarak tanımlamışlardır.

Gök ve Öztürk (2024) “Türkiye’de Kadın Kooperatifleri Üzerine Çalışılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi” isimli çalışmalarının sonucunda kadın kooperatifleriyle ilgili 25 üniversitede yapılan 29 lisansüstü çalışma ülkemizde bulunan üniversite sayısı ve neredeyse her ilde bulunan kadın kooperatiflerinin sayısı kıyaslandığında oldukça yetersiz bulmuştur.

Kurtege Sefer (2024) “Kırsal Kalkınmada Kadın Emeği, Sivil Toplum Kuruluşları ve Kadın Kooperatifleri” isimli çalışmasında 2019- 2020 yıllarında tarım alanında faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinde kadınların güçlenme deneyimlerine ilişkin yürüttüğüm proje kapsamında kadın kooperatifleriyle etkileşim içerisinde olan KEDV, KEİG ve Özyeğin Üniversitesi Kırsal Kalkınma Vakfı üyeleriyle yaptığım yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatların ve bu kuruluşların rapor ve yayınlarının içerik analizi yapılacak ve sivil toplum kuruluşları ve kadın kooperatifleri arasındaki etkileşimler makro politikalarla ilişkili olarak analiz etmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın ana materyalini Mersin'deki kadın kooperatiflerine üye olan kadınlardan elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Özellikle tarım ve gıda ürünleri üretim ve pazarlaması yapan kadın kooperatifleri araştırma kapsamına alınmıştır. Anket formunun hazırlanması için öncelikle araştırma konusuna benzer konularda yapılmış anket formları ve daha önce yapılmış yerli ve yabancı literatür incelenecek anket formu çalışmanın amacına uygun hale getirilmiştir. Anket uygulamasına geçilmeden önce test anketi yapılmıştır. Test anketi sonrası anket formu üzerinde gerekli düzeltmeler yapılarak anket formuna son hali verilmiştir.

Verilerin toplanmasında yüz yüze görüşme ve telefon görüşmesi yöntemleri ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması Haziran 2023-Mart 2024 döneminde tamamlanmıştır. Türkiye genelinde 15159 kadının kooperatif üyeliği bulunmaktadır. Mersin il Tarım ve Orman Müdürlüğünden edinilen bilgilere göre Mersin ilinde 20 adet kadın kooperatifi bulunmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023). Bu kooperatiflere üye olan kadın sayıları Çizelge 1'de verilmiştir. Mersin'deki bu 20 kooperatifte 418 kadının üyeliği bulunmaktadır. Çalışma kapsamında bu kooperatiflere üye olan kadınların tamamı ile görüşülerek tam sayım yapılması planlanmıştır. Ancak anket çalışmasının devam ettiği dönemde 197 üyesi bulunan Sınırlı Sorumlu Tarsus Emekçi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi, kooperatif üyelerinin farklı köylerde olması, üye sayısının yüksek olması gibi nedenler dolayısıyla kooperatif faaliyetlerini gerçekleştiremedikleri için 2023 yılında tasfiye kararı almışlardır. Bu nedenle kadın kooperatifi üye sayısı 221'e düşmüştür. Yapılan anket çalışmasında bu üyelerin 204'ü ile görüşme sağlanabilmiştir. Geriye kalan 17 üyenin bir kısmına ulaşılamazken, bir kısmı da anketi cevaplandırmak istememiştir.

Anket çalışması sonucu elde edilen veriler paket programlar aracılığıyla değerlendirilerek, frekans dağılımları ve ortalamalar şeklinde sunulmuştur. Sorular ve değişkenler arası ilişkiler çapraz tablolama kurularak değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular çizelgeler ve şekiller olarak verilmiştir. Çapraz tablolama, uygulanmasının ve yorumlanmasının kolay olması, karmaşık görünen olayları sadeleştirilmesi nedeniyle sıkça faydalanılan bir yöntemdir. Çeşitli parametrik testleri uygulayabilmek amacıyla verilerin normal dağılıma uygunluğu ve varyansların homojenliği testi yapılmış, verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Normal dağılıma uygun olmayan

verilerde parametrik testler kullanılmayacağı için Ki-Kare analizi yapılmıştır. Ki-Kare analizinde dikkat edilecek en önemli husus, teorik değerlerin % 20'den fazlasının 5'den küçük olmaması koşuludur (Yükselen, 2006). Ancak Ki-Kare analizinde teorik değerlerin %20'den fazlası 5'ten küçük olduğu için kullanılmamıştır. Bunun yerine değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmak amacıyla Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Mann-Whitney U testi, birbirinden bağımsız iki grubun (örneklem), Kruskal Wallis H testi iki ve daha fazla grubun bağımlı bir değişkene ilişkin ölçümlerinin karşılaştırılarak iki dağılım arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılır (Ural ve Kılıç, 2006).

Çizelge 3. 1. Kooperatiflere Üye Olan Kadın Sayıları

No	Kooperatif Adı	Faaliyet Alanı	Üye Sayısı	Merkez	Kuruluş Yılı
1	Sınırlı Sorumlu Hayat Ağacı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	El Sanatları Ürünleri, Tarımsal Ürünler (Reçel, Turşu, Konserve, Zeytinyağı Üretimi)	18	Mersin	2014
2	Sınırlı Sorumlu Mezitli Üretici Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tarım, Gıda, Kafe İşletmeciliği (Yiyecek İçecek Hizmetleri), Tekstil	20	Mersin	2019
3	Sınırlı Sorumlu Tarsus Emekçi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Gıda Üretimi, Hediyeelik Eşya, Mefruşat, Örgü, Örgü Oyuncak, Soğuk Yöntem Doğal Sabun Üretimi, Mutfak Ve Catering Hizmetleri	197	Tarsus	2019
4	Sınırlı Sorumlu Akdeniz Renkli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Gıda, Aromatik Bitkiler, Hediyeelik Eşya, Yöresel Unlu Mamuller	41	Mersin	2019
5	Sınırlı Sorumlu Mersin Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tekstil, Gıda Üretimi (Un, Bulgur, Döğme, Erişte, Reçel, Sirke, Sabun, Kantaron Yağı, Kantaron Kremi, Süs Bitkileri Yetiştiriciliği	10	Mersin	2019
6	Sınırlı Sorumlu Zümra Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	El Sanatları Tarım Gıda	11	Mersin	2020
7	Sınırlı Sorumlu Mut Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Zeytin, Zeytinyağı Meyve Ve Sebze Kuruları Baharatlar Reçeller Sirke	17	Mut	2020
8	Sınırlı Sorumlu Ahenk Proje Danışmanlığı Dayanışma Üretim ve İşletme Kooperatifi	Catering Hizmetleri, Mutfakta Sıcak Ve Soğuk Her şey Muz Unu Muz Cipsi Vb. Ürünler.	17	Mersin	2021
9	Sınırlı Sorumlu Silifke Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Zeytin Eleme Zeytin Kıрма Salamura Ve Sele Zeytin Satışı	10	Silifke	2021
10	Sınırlı Sorumlu Taşeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erişte Çeşitleri Mantı Reçel Çeşitleri Kahvaltılık Ürünler Dokuma Kilim Minyatür Halı	7	Silifke	2021
11	Sınırlı Sorumlu Miss Dolap Kadın Üretim Pazarlama Girişim Kooperatifi	Kimyasalsız Ev, Temizlik Ürünleri Kozmetik Ve Kişisel Bakım Ürünleri Ve Vegan Ürünler	7	Mersin	2021
12	Sınırlı Sorumlu Güçlü Çukurova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kuşkonmaz Bitkisi	7	Mersin	2021
13	Sınırlı Sorumlu Gökova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Reçel Üretimi -Organik Köy Ürünleri	7	Silifke	2012
14	Sınırlı Sorumlu Anamur Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Reçel - Nar Ekşisi -Pekmez- Domates Kuru- Karabaş Otu -Adaçayı Kekik- Yöresel Lezzetler Samsıra Susamlı Pekmezli Fıstıklı Atıştırmalık Pestil.	7	Anamur	2022
15	Sınırlı Sorumlu Akdeniz Yeşeren Hayatlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Mantı Ve Gözleme Reçel Turşu Salamura Değerli Doğal Taşların İşlenmesi	7	Mersin	2022
16	Sınırlı Sorumlu Zahide Hanım Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bitkisel Üretim- Narenciye Ürünleri, Tropikal Meyveler Vs.	7	Mersin	2022
17	Sınırlı Sorumlu ECOOP Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ekolojik Tarım Ürünleri	7	Mersin	2023
18	Toroslar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi		7	Mersin	2023
19	Erdemli Elinin Hamuruyla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Limon Üretimi	7	Erdemli	2023
20	Sınırlı Sorumlu Üreterek Doğayı Konuşturan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ev Aksesuarları Süsleme Sanatı Sıfır Atık Tasarımları Muz Lifinden Ev Aksesuarları Çantalar Suplalar Şapkalar Ayakkabı Nihale)	7	Anamur	2023

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Yöneticilerin yaş, eğitim, sosyoekonomik düzey ve yetenekleri kooperatifin sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir (Karakuş, 2022). Kooperatif yöneticilerinin sahip oldukları birikim, deneyim ve liderlik gibi kişisel özellikleri kooperatifin diğer kurumlarla olan ilişkilerini ve finansal kaynaklara erişimini etkilemekte; ürünler için pazar bulunmasını sağlamaktadır (Kurtege Sefer 2024a). Ticaret Bakanlığının 2022 bilgi notunda da belirttiği üzere kadınların sosyo-ekonomik durumları, kurdukları kooperatiflerin amaçlarına ve hizmetlerine de yansımaktadır.

Mersin ili incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların yaklaşık %34'ü Akdeniz, %4'ü Anamur, %7'si Merkez, %10'u Mezitli, %8'i Mut, %9'u Silifke, %7'si Toroslar, %17'si Yenişehir ilçelerinde ikamet etmektedir (Çizelge 4.1). Bu çalışmaya katılan 204 kadından en fazla kooperatif üyesi olan %33,8 oranında Akdeniz ilçesidir. Demircan Yıldırım (2020) Akdeniz bölgesinin önde gelen illerinden tarımın yoğun olduğu Antalya'da kadın kooperatifi sayısının yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Mersin ilinin büyükşehir olması, Büyükşehir Belediyecilik Hizmetinin ise Akdeniz ilçesinde verilmesi, buna bağlı olarak büyükşehir belediyesinin Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığı hizmetleri çerçevesinde üretici kadın kooperatiflerinin il geneline yayılması için kadınların ürünleri kooperatif aracılığı ile üretmesi sağlanmaktadır. Üretilen bu ürünlerin pazarlama imkânlarının olması nedeniyle yerel yönetim olarak belediyenin ekonomik destekle birlikte sosyal imkânlarda sağlıyor olması Akdeniz ilçesinde kadınların kooperatife yönelmesini teşvik etmektedir.

Çizelge 4. 1.
Kooperatif Üyesi Kadınların Buldukları İlçelere Göre Dağılımları

İl	N	%
Akdeniz	69	33,8
Anamur	8	3,9
Erdemli	7	3,4
Merkez	14	6,9
Mezitli	20	9,8
Mut	17	8,3
Silifke	19	9,3
Toroslar	15	7,4
Yenişehir	35	17,2

Anket çalışmasına katılan 9 ilçedeki kooperatif üyesi kadınların %82'si ilçe merkezlerinde ikamet etmekte iken, %18 oranında Akdam, Anamur, Bağcılar, Evrenli, İhsaniye, Kara çukur ve Köprübaşı köylerinde ikamet etmektedir. Köyde ikamet eden katılımcılar imece usulü çalışmalarını kooperatif aracılığıyla görünür hale getirmiştir.

Çalışmaya katılan kooperatif üyesi kadınlar, ekmek yapımı, bahçe ekim dikim işlerinde birbirlerine kooperatif aracılığıyla yardım etmektedir. Mut ilçesinin İhsaniye köyü kadın kooperatifi başkanı aynı zamanda köy muhtarlığını da yürütmektedir. İhsaniye ve çevre köylerde kadınlar emeklerini kooperatif aracılığıyla planlı ve programlı şekilde organize etmektedir. Aynı zamanda köyde ikamet eden kadınların, başka şehirdeki kooperatif toplantılarına katılımı sağlanarak, toplantılar aracılığıyla sosyalleşmesi amaçlanmaktadır. Kooperatif üyesi kadınlar için araç kiralanarak çevre illere iş yoğunlukları gözetilerek turizm niteliğinde geziler organize edilmektedir. Ayrıca kooperatif üyeleri arasında kullanılabilir durumda ihtiyaç fazlası olan bebek ve çocuk malzemeleri (kıyafet vb.) paylaşılarak, sosyal yardımlaşma sağlanmaktadır.

Demircan Yıldırım (2020), kooperatif aracılığıyla çevre köylerdeki kadınların bireysel imkânları ile bahçelerinde yetiştirdiği ve işlediği ürünleri pazarda satmak dışında, şehirlerde yaşayan insanların işlenmemiş ürünlere ulaşımını kolaylaştırdığını bulmuştur. Özdoğan ve Kesgin (2021), Bolu ilinde bir hemşire liderliğinde kurulan kadın kooperatifi aracılığıyla kırsalda yaşayan kadınların istihdamında artış sağlanarak, ekonomik özgürlük elde etmeleri ve kooperatif bünyesinde almış oldukları eğitimler ile gelişimlerinin desteklendiğini vurgulamıştır. Literatürdeki farklı iller

kapsamında yapılan çalışmalar ve Mersin ilindeki kadın kooperatifleri değerlendirildiğinde, kadın kooperatiflerinin kadınların gelişiminde önemli katkılar sağladıkları görülmektedir.

Çizelge 4. 2.
Kooperatif Üyesi Kadınların Yaşadığı Köyler

Köy	N	%
Akdam	6	2,9
Anamur	1	0,5
Bagcılar	13	6,4
Evrenli	7	3,4
İhsaniye	5	2,5
Karaçukur	1	0,5
Köprübaşı	3	1,5

Mersin İli kadın kooperatifi üyesi kadınların yaş dağılımları Çizelge 4.3’de verilmiştir. Mersin ilindeki kadın kooperatifi üyesi kadınların %41,7 oranı ile ağırlıklı olarak 41-50 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Kadınların yaş ortalamaları 48’dir. TÜİK’in 2023 verilerine göre kadın için ortanca yaş 34,7 olarak belirtilmektedir. Kadın kooperatifi üyelerinin Mersin ilinde orta yaşın üstünde olduklarını söylemek mümkündür. Serinikli (2019), Türkiye’deki kadın kooperatiflerinin genellikle dar gelirli ev hanımlarınca kurulmuş olduğunu ifade ederek, Edirne İlinde 21 köyde 364 kadın kooperatifi üyesi ile yaptığı çalışmada; katılımcıların %57’sinin 41-60 yaş aralığında olduğunu, dolayısı ile kooperatif üyesi kadınların orta yaşlı ve yaşlı olduğunu belirtmiştir. Cihangir ve ark. (2023) Niğde Dence kadın kooperatifinin bölgedeki gastronomi ürünleri konusunda tutumlarını ve farkındalıklarını incelediği çalışmada, katılımcıların %85’inin 35 ve üzeri yaşta olduğunu belirtmektedir.

Çizelge 4. 3.
Kooperatif Üyesi Kadınların Yaş Dağılımı

Yaş	N	%
30-40	40	19,6
41-50	85	41,7
51-60	69	33,8
61 ve üzeri	10	4,9
Yaş Ortalaması		48

Araştırmaya katılan kadınların %5,4'ü okur-yazar değil, %2,9'u okur-yazar, %16,2'si ilkokul mezunu, %16,2'si ortaokul mezunu, %40,7'si lise mezunu, %18,6'sı Yüksekokul/Lisans mezunudur (Çizelge 4.4). Doğan ve Atabay (2022) çalışmasında, 93 kadın kooperatifi ile yaptığı çalışmada %13,97'sinin okur-yazar, %33,40'ünün ilkokul, %22,58'inin ortaokul, %11,83'ünün lise, %5,39'unun ön lisans, %3,23'ünün üniversite ve %1,07'sinin ise doktora düzeyinde eğitilmiş olduğuna dair veriler elde etmişlerdir. Serinikli (2019) çalışmasında kadınların %82,1'nin ilköğretim mezunu, %9,9'nun ortaöğretim mezunu, %4,9'unun lise, %1,6'nın üniversite mezunu ve okuma yazma bilmeyen kadınlardan oluştuğunu tespit etmiştir. Cihangir ve Ark. (2023) 20 katılımcı ile yaptığı çalışmasında, %55'in lise ve üzeri %45'inin ilk ve ortaöğretim düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. Topuz ve Ege (2024) 15 kadın kooperatifi başkanı ile yaptıkları çalışmasında kooperatif başkanlarının yüzde 47'sinin lisans, yüzde 40'ının lise ve yüzde 13'ünün de ön lisans mezunu olduğu ve kadın kooperatiflerinin eğitim seviyesi yüksek kişiler tarafından yönetildiğini belirtmişlerdir. Kazar (2019) çalışmasında 112 kadın kooperatifi üyesi ile yaptığı çalışmada katılımcıların %52,7'sinin ilköğretim , %28,6'sının ise lise mezunu olduğuna dair veriler elde etmiştir. Son yıllarda kadın kooperatiflerine yönelik yapılan çalışmalar (Doğan ve Atabay, 2022; Serinikli, 2019; Cihangir ve ark., 2023; Topuz ve Ege, 2024; Kazar, 2019) değerlendirildiğinde, Mersin ilindeki kadın kooperatifi üyesi kadınların eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4. 4.
Kooperatif Üyesi Kadınların Eğitim Dağılımı

Eğitim Seviyesi	N	%
Okur Yazar Değil	11	5,4
Okur Yazar	6	2,9
İlkokul	33	16,2
Ortaokul	33	16,2
Lise	83	40,7
Yüksekokul/Lisans	38	18,6

Bununla birlikte Mersin ilindeki kadın kooperatiflerinde başkanlık yapan kadınların, kooperatif dışında da Muhtarlık, Serbest Mali Müşavirlik vb. işleri yürütmekte oldukları da belirlenmiştir. Bazı üyelerin ise yabancı ülkelerde elde edilen emeklilik gelirlerini kooperatifçilik için harcayarak, kooperatife vizyon katma gayreti ile kadınların gelişimine katkı sağlama çabası içerisinde oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarındaki farklılıklar kadınların kurmuş olduğu kooperatife ayna tutmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olan kadınların kurduğu kooperatifler diğer kooperatiflere kıyasla daha görünür durumdadır. Eğitim seviyesi yüksek olan kooperatifin pazar kitlesi, üretim çeşitliliği, bununla birlikte üye sayısı, kooperatifin sosyal faaliyetleri, kurum ve kuruluşlarla olan iletişimleri ile fark yaratmaktadır.

Geçmişten bugüne yapılan araştırmalarda (Özaydınlık, 2014; Günsoy ve Özsoy, 2012; Bayraktaroğlu ve Özbek, 2018; Sar, 2021; Ayta ve Tunca, 2023); Kadınların eğitim öğretim düzeylerinin istenilen seviyeye ulaşamadığına, eğitim ve öğretimden kaynaklı olarak bir çok sektörde yeniliğe gidilemediği, gelenekçi aile yapısının günlük hayatımıza yansması sonrası iş çeşitliliğinin sınırlı alanda kalması ve kadının sadece tüketim unsuru olarak görünüyor olması, sayısal verilerde kadının gün içerisindeki emeğinin görünür olmaması, istihdamda kadının hak ettiği yeri görmediği vurgusu yapılmıştır.

Bunu destekler nitelikte; Özdemir ve ark. (2023), eğitimdeki eksikliğin, kırsal alanlarda, kadınların örgün, yaygın eğitim fırsatlarına sınırlı sayıda erişimine neden olduğunu, bu nedenle kadınların tarım dışında iş imkânlarının kısıtlı olduğunu ifade etmektedir. Doğan ve Atabay (2022), kırsaldaki kadınların eğitimlerinin ve çalışma pratiğinin düşük olmasının kadınları yedek emek kaynağı olarak çok amaçlı iş gücüne çevirdiğini belirtmektedir. Yıllardır eğitim ve cinsiyet rollerinden dolayı çalışma

hayatından uzaklaşmış kadınların, kadın kooperatifleri aracılığıyla kendi yetenek ve becerilerinin bir pazara ulaşması ve bireysel maddi özgürlüklerine katkı sağlaması nedeniyle kadın kooperatiflerine daha fazla ilgi duymaya başladıklarını ifade etmektedir (Şahankaya ve ark. 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2023 verileri çerçevesinde Türkiye de ortalama hane halkı büyüklüğü 3,14 (TÜİK, 2024) iken Mersin için 3,11'dir. Mersin'deki 204 Kadın kooperatif üyesinin %1'i yalnız, %70,1'i 1-4, %28,9'u ise 5-9 kişilik hane halkı ile yaşamaktadır (Çizelge 4.5). Kooperatif üyesi kadınların hane halkı sayısının ağırlıklı 1-4 kişi aralığında olması Türkiye ve Mersin ortalamasını destekler niteliktedir. Kooperatif üyesi kadınların %80,9 oranında evli olduğu görülmektedir. Kadınların %70,25'i 1-3 arası çocuğa sahiptir (Çizelge 4.5).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, 2023 yılında toplam hanehalkı sayısı 26 milyon 309 bin 332 olarak kaydedilmiştir. Hanelerin %43,6'sında 0-17 yaş grubunda en az bir çocuğun bulunduğu görülmüş, ayrıca 2023 yılında bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısı 1,51 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2024a). Kalabalık ailelerde yaşayan kadınların çocuk sayısı ortalamasına bakıldığında, bu sayının Türkiye İstatistik Kurumu'nun verileriyle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Bugüne kadar yapılan araştırmalarda (Doğan ve Atabay, 2022; Pektaş, 2020; Şahankaya ve ark., 2023; Kurtege Sefer, 2022; Özdemir ve ark., 2023), kadın kooperatifi üyelerinin genellikle evli olduğu, eşlerine ekonomik açıdan bağımlı olmaları nedeniyle maddi özgürlüklerini kazanamadıkları ve ev işleri, çocuk bakımı gibi günlük sorumluluklar nedeniyle iş hayatına yeterli zaman ayıramadıkları vurgulanmıştır. Bu koşullar altında, kadınların kısmi süreli olarak zaman geçirebilecekleri kooperatif çatısı altında bir araya geldikleri ifade edilmiştir.

Bu durumu destekleyen bir çalışma, Doğan ve Atabay (2022) tarafından Bursa ilinde 93 kadın kooperatifi ortağı ile yapılmış olup, katılımcıların %79,57'sinin evli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Pektaş (2020), Osmaneli ilçesinde kadın kooperatifi üyesi 40 kadın ile gerçekleştirdiği çalışmada, katılımcıların %72,3'ünün evli olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 4. 5.
Kooperatif Üyesi Kadınların Medeni Durum Dağılımı

	N	%
Medeni Durum		
Evli	165	80,9
Bekâr	38	18,6
Diğer	1	0,5
Total	204	100
Hane Halkı Üye Sayısı		
1-4	143	70,1
5-9	59	28,9
Total	204	100
Çocuk Sayısı		
1-3	111	70,25
4-6	44	27,85
7-9	3	1,90
Toplam	158	100

Araştırmaya katılan 204 kooperatif üyesi kadının %44,1'inin kendisi ve ailesi tarımsal üretim yaparken, %55,9'unun ailesi ve kendisi tarımsal üretim yapmamaktadır (Çizelge 4.6). Tarımsal üretim yapmayan kadınların oranının fazla olması ise bu kadınların merkez ilçelerde yaşıyor olması ve tarım arazilerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Ailesi ve Kendisi Tarımsal üretim yapan kadınların %65,6'sı üretimde kendisi çalışırken, %34,4'ü kendisi üretimde yer almamaktadır (Çizelge 4.6.). Tarımsal üretimde çalışan kadınların %3,4'ü çapalama, %13,7'si Hasat, %1'i Hayvan Bakımı, %1'i süt sağma, %28,9'u da diğer işlerde (günlük ev işleri) çalışmaktadır (Çizelge 4.6). Serinikli (2019) çalışmasında kadınların %87,4'ünün aktif olarak tarımda yer aldığını belirtmektedir.

Tarım kooperatifleri kırsal kalkınmada öncelikli olurken, kırsal kesimde nüfusun çoğunluğunu oluşturan, kırsal kesimin ekonomisini canlı tutan kadın tarım işlerinde de hem ücretsiz aile işçisi hem de emekçi olarak yerini almaktadır (Demircan Yıldırım, 2020). Kırsal kesimde yaşayan kadınların en çok istihdam edildiği alan tarım sektörü iken ekonomik olarak emeklerinin karşılığını yeterince alamamakta ve karar vermede söz sahibi olamamaktadır (Demircan Yıldırım, 2020).

Çizelge 4. 6.
Kooperatif Üyesi Kadınların Tarımsal Üretim Durumu Dağılımları

	N	%
Tarımsal Üretim Yapma Durumu		
Evet	90	44,1
Hayır	114	55,9
Toplam	204	100
Kooperatif Üyesinin Tarımsal Üretime Desteği		
Evet	59	65,6
Destek Verilen Faaliyetler		
Çapalama	7	11,86
Hasat	28	47,46
Hayvan bakımı	2	3,39
Süt sağma	2	3,39
Diğer	20	33,9
Toplam	59	100

Katılımcıların %19,10'u kendisi, %52,50'sinin eşi, %13,70'inin çocukları, %14,70 oranında ise anne/kayınvalide, Baba/kayınpeder tarafından evin geçimi sağlanmaktadır (Çizelge 4.7). Mersin'in liman şehri olması, erkeklerin düzenli gelir getirici ve SGK'lı olarak çalışıyor olması, aynı zamanda tarım arazisi olan Mersin'de kadınların günlük ev işleri, tarım ve hayvancılık işlerinde sorumluluğu almalarına neden olmuştur. Yuvayı dışı kuş yapar düsturu ile çağın sınırsız ihtiyaçları karşısında kaynakların kıt olması, çocukları ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tarım ve ev işlerinde var olma gayretleri kadınların kendi sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ikinci plana atmalarına neden olmaktadır. Kadınlar kooperatif aracılığı ile hem iş hem de aile yaşantısı içerisinde daha görünür olmayı arzulamaktadır.

Çizelge 4. 7.
Kooperatif Üyesi Kadınların Geçimini Sağlayanların Dağılımı

	N	%
Ben	39	19,10
Eşim	107	52,50
Çocuklarım	28	13,70
Annem/kayın validem	13	6,40
Babam/kayın pederim	17	8,30
Toplam	204	100

Katılımcıların %27 'isi kooperatiften önce çalışma hayatı olmuş, %73'ünün ise çalışma hayatı olmamıştır (Çizelge 4.8.). Kooperatif öncesi çalışma hayatı olan katılımcıların %12,3'ü 1-10 yıl arasında, %6,4'ü 11-20 yıl Aralığında %7,4'ü 21-30

yıl aralığında, %1'lik oranda 31-40 yıl aralığında çalışma süresi bulunmaktadır (Çizelge 4.8.). Çalışan katılımcıların %14,8'i Gündelik Ev Temizliği, %21,6'sı Bahçe Gündelik İşlerinde, %10,2'si Hayvan Bakım, %53,4'ü ise diğer işlerde çalışmıştır (Çizelge.4.8). Gündelik ev temizliği, bahçe temizliği, hayvan bakımı gibi işlerden oluşmaktadır. Kadınların eğitim düzeyleri, geçici süreli işlerde çalışmaya neden olmaktadır ve iş sürekliliğini kooperatif aracılığı ile sağlamak istemelerinden dolayı üyelikleri oluşmuştur. Üyeler, çevresindeki kadınları da kooperatif üyesi olmaya teşvik etmektedir. Yıldırım alp (2021)'in çalışmasında 2020 yılında kadınların 21 milyon 855 bini işgücüne dâhil edilmediğini ve 10 milyon 308 bin kadının ev işlerinden dolayı iş yaşamından uzak kaldığını belirtilmiştir. Ev işleri sonrasında ise bedensel engel, hastalık, eğitim-öğretim, ailevi ve kişisel sebepler de diğer nedenler içerisinde yerini almaktadır.

Çizelge 4. 8.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Öncesi Çalışma Hayatı Dağılımı

	N	%
Kooperatiften önce herhangi bir işte çalıştınız mı?		
Evet	55	27,00%
Hayır	149	73,00%
Toplam	204	100
“Evet” ise Çalışma Süresi		
1-10	25	45,45
11-20	13	23,64
21-30	15	27,27
31-40	2	3,64
Toplam	55	100
“Evet” ise Yapılan İş		
Gündelik ev temizliği	1	1,8
Bahçe gündelik işler	4	7,2
Hayvan bakımı	3	5,5
Diğer	47	85,5
Toplam	55	100

Kooperatif aracılığı ile güçlenmek isteyen kadınlar, Sosyal Güvenceleri olmadan çalıştıkları ve kayıt dışı ekonomi sarmalına bir kez daha girdikleri için dezavantajlı konumda varlıklarını sürdürmektedir. Önceki çalışmaları destekler nitelikte; Mersin'deki katılımcıların %51'nin eşi üzerinden, %19,10'nun kendi sigortası bulunmaktadır. %20,90'nın ise Sosyal Güvencesi bulunmamaktadır (Çizelge 4.9.).

Çizelge 4. 9.
Kooperatif Üyesi Kadınların Sosyal Güvence Dağılımı

	N	%
Eş Üzerinden	104	51,00
Kendine Ait	39	19,10
Yok	61	29,90
Toplam	204	100

Genellikle dezavantajlı gruplardan gelen, daha önce hiç sigortalı çalışma deneyimi olmamış devletin sosyal koruma ağının dışındaki kooperatif ortağı kadınlar için bu durum aynı zamanda kayıt dışı çalışmayı da beraberinde getirmektedir. Kooperatif vesilesiyle sosyal sigortaya erişimin sağlanması, kooperatif dışında başka faaliyetlerinden dolayı hali hazırda sigortalı olan daha üst sosyoekonomik düzeydeki ortaklar için önemli olmasa da Türkiye'deki kadın kooperatiflerinin genel ortak profilindeki kadınlar için yaşamsal önem arz etmektedir.

Ülkemizde istihdam ve iş gücüne katılım oranları düşük olan kadınların, yoğun bir şekilde kayıt dışı ekonomide var oldukları bilinmektedir. Genel olarak kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olmadan çalışan kesimdir. Hane halkının sorumluluğu kadında olduğu süre zarfında kadınların kayıt dışı çalışma olasılıkları artmıştır. Kayıt dışı istihdamda kadınların sayılarını eğitim yolu ile azaltmak mümkündür (Öztürk ve Ayaz, 2018).

Kayıt dışı çalışma ve yoksulluk arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Zamanla bu yoksulluk kadın yoksulluğuna neden olmaktadır. Bu nedenlerin başlıca sebepleri işlerin kadın ve erkek işleri olarak ayrıştırılması, toplumdaki cinsiyetçi yaklaşımlar, kadınların düşük ücretle hizmet sektöründe istihdam edilmesidir. Bu konuda kooperatifler, kadınların istihdam edilmesini arttırarak kadın yoksulluğunu da azaltmanın yanında kadınların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını da karşılamaktadır (Kazar, 2019).

Kadın kooperatiflerinde tespit edilen eksiklikler; maddi destek, takım ruhu, pazarlama ve SGK hakkının olmaması adı altında sınıflandırılmıştır. Kooperatif üyelerinin SGK haklarından mahrum olmaları üyelerin motivasyonunu düşürmektedir (Taş ve Kazar, 2019). 2013/11 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesinde kooperatif ortaklarının sigortalılığına değinilmiştir. Bu genelgede Kooperatif Başkanı ve ortaklarının

kooperatifte yaptıkları işlere istinaden sigortalanma imkânlarının olmadığı belirtilmiştir. 1163 Sayılı Kanun gereğince Kooperatif Başkanlığı, Yönetim ve Denetim kurulu üyeleri seçimle geldiği, hukuki ilişki, vekâlet sözleşmesine ve kanunda belirtilen görevlerle sınırlı olduğu için sigortalanma imkânı yoktur (Gönüllü-Atakan ve Başak, 2022).

Araştırmaya katılan kadınların kooperatif üyeliği süresi ortalama 3 yıldır. %33,8'i 2 yıl, %26,5'i ise 3 yıldır kooperatif üyesidir. %9,8'i 1 yıl, %10,3'ü 4 yıl, %19,1'i de 5 yıl, %0,5'i ise 6 yıl kooperatif üyesidir. (Çizelge 4.10.). Kadınların daha çok sahada olması, komşu ve arkadaşlık ilişkileri (Çizelge 4.10.) aracılığı ile kadınlar arasındaki etkileşim Mersin ilinde kadınların kooperatif üyesi olmasına vesile olmuştur. Katılımcıların %37,70'i Komşudan, %36,30'u arkadaşından, %26'sı da diğer yollarla kooperatiften haberdar olmuştur (Çizelge 4.10.).

Doğan ve Atabay (2022), kooperatif üyesi kadınların %47,31'nin komşuları, %58,60'ının akrabaları, %44,09'u arkadaşları aracılığı ile kooperatiften haberdar olduğunu tespit etmiştir. Özcan Elçi (2024), kadınların TOBB İl kadın kurulu kooperatifi, sosyal çevre aracılığı ve kooperatif üyelerinin davetiyle kadın kooperatifi üyesi olduklarını belirtmiştir.

Mersin Büyük Şehir Belediyesi ve hükümetin çeşitli bakanlıklar aracılığı ile kadın kooperatiflerine yönelik vermiş olduğu ekonomik ve sosyal destekler, 2019 yılından sonrasında kooperatif sayısını artırmıştır. Mızrak ve Kopran (2024), Pandemi sürecinde artış gösteren Doğu Karadeniz ilindeki kadın kooperatiflerinin, geleneksel çalışma alanını koruyarak, kadınların rollerini yeniden inşa ettiği sonucuna varmışlardır.

Çizelge 4. 10.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Dağılımı

	N	%
Ne zamandır kooperatif üyesiniz (Yıl)		
1	20	9,8
2	69	33,8
3	54	26,5
4	21	10,3
5	39	19,1
6	1	0,5
Total	204	100
Kooperatiften nasıl haberdar oldunuz?		
Arkadaş	74	36,30
Komşu	77	37,70
Diğer	53	26,00
Total	204	100

Devletin ve özel sektörün yetersiz kaldığı alanlarda sosyal hizmet sunmak ve istihdama destek vermek amacıyla kooperatifler kurulmaktadır. Sosyal Kooperatif modelini benimseyen kooperatifler, sosyal kooperatiflerin yaygınlaşması amacıyla farkındalık ve savunuculuk etkinlikleri düzenlemektedir. Ticaret Bakanlığı, kooperatiflerin bu etkinliklerini destekler nitelikte adım atmakta ve projelerle yasal dayanaklarını oluşturmayı hedeflemektedir. Bakanlık kendi bünyesinde hizmet veren Esnaf Sanatkârlar ile Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü uhdesinde Kooperatif tanıtım, eğitim, geliştirme ve uygulama projeleri geliştirmiştir. Bu projelerden bir tanesi 19 ilde faaliyet gösteren “Sosyal Kooperatifler Eğitim ve Tanıtım Treni” uygulama örnekleri aktarımı ile kooperatifçiliğe yönelik yeni fikirler geliştirilmiştir. Türkiye’de kadın kooperatifleri de sosyal kooperatif özelliği taşımaktadır (Demircan Yıldırım, 2023).

Yerel toplumun sürdürülebilir yaşam kalitesi yerel kalkınma ile mümkündür. Yerel kalkınma araçları, bölgesel planlama çerçevesinde yerel yönetim, yerel yatırımcı, organize sanayi bölgesi, kalkınma ajansı, teknopark, sivil kuruluş ve kooperatiflerdir (Alpaslan ve ark., 2014).

Kooperatiflerin dayanışmacı ve katılımcı yapısı, belediyeleri iş birliğine çekmektedir. Kooperatiflerin amaçlarını yerine getirebilmesi için sivil toplum ve yerel yönetimlerden alacakları destekler belirleyicidir.

Kooperatiflere ilginin artması sonucunda belediyelerin kooperatiflerle iletişimi artmıştır. Ülkemizde örnek il niteliğinde İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi, İzmir ve Eskişehir Büyük Şehir Belediyeleri kooperatif ürünlerinin satışına sosyal yardım politikaları çerçevesinde destek vermektedir. Başkent Market, Halkın Bakkalı gibi marketlerde sadece kooperatif ürünü satmakta ve diğer belediyelere de örnek teşkil etmektedir (Yalçın, 2022). Katılımcıların %20,1 i Akdeniz Renkli Eller Kadın Üretim Kooperatifi üyesidir. Mezitli Üretici Kadın Girişimi üyesi %9,8, S.S. Hayat Ağacı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi üyesi %8,8, Mut Kadın Girişimi Üretim İşletme Koop. Üyesi %8,3 dür. Katılımcıların %53'ü ise de diğer kooperatif üyesidir (Çizelge 4.11.).

Çizelge 4. 11.
Kooperatif Adı

Kooperatif Adı	N	%
Sınırlı Sorumlu Ahenk Proje Danışmanlığı Dayanışma Üretim ve İşletme Kooperatifi	17	8,3
Sınırlı Sorumlu Akdeniz Renkli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	41	20,1
Sınırlı Sorumlu Akdeniz Yeşeren Hayatlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	7	3,4
Erdemli Elinin Hamuruyla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	7	3,4
Sınırlı Sorumlu Gökova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	8	3,9
Sınırlı Sorumlu Güçlü Çukurova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	7	3,4
Sınırlı Sorumlu Mersin Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	10	4,9
Sınırlı Sorumlu Mezitli Üretici Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	20	9,8
Sınırlı Sorumlu Mut Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	17	8,3
Sınırlı Sorumlu Anamur Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	8	3,9
Sınırlı Sorumlu Hayat Ağacı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	18	8,8
Sınırlı Sorumlu Silifke Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	8	3,9
Sınırlı Sorumlu Taşeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	3	1,5
Toroslar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	8	3,9
Sınırlı Sorumlu Üreterek Doğayı Konuşturan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	7	3,4
Sınırlı Sorumlu Zahide Hanım Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	7	3,4
Sınırlı Sorumlu Zümra Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	11	5,4
Total	204	100,0

Sınırlı Sorumlu Ahenk Proje Danışmanlığı Dayanışma Üretim ve İşletme Kooperatifi 2021 yılında kurulmuştur. Avrupa Birliği finansmanının desteklediği ve Dünya Bankası öncülüğünde IDEMA'nın uhdesinde olan KÜME (Kadınlar için Üretim Merkezi) Projesinin Mersin'de Türkiye ve Suriyeli geçici koruma altındaki mülteci kadınlarla bir araya gelerek 17 kadın üyesi ile dayanışma sağlayan bir kooperatiftir.

Bölgesel kalkınmayı ön plana çıkararak, kadınların ekonomik özgürlüğünü geliştirmek, sosyal bütünleşmeyi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Gıda üzerine, sağlıklı, sürdürülebilir ve güvenilir gıda ürünleri üretmeyi amaçlamanın yanında adil ticari ürünlerin olduğu gıda girişimi oluşturma hedefi taşımaktadır. Üretmiş oldukları ürünlerde kendilerine özgü, birlikteliği yansıtmaya arzusu ile sağlıklı ve sürdürülebilir gıdayı devam ettirmek için MEZOİK markası adı altında ürünlerini üreterek, büyümeyi amaçlayan bir kooperatiftir.

Sınırlı Sorumlu Akdeniz Renkli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi: 2019 yılında kurulmuş, 41 kadın ortağı bulunmaktadır. Kadınların sosyal ve ekonomik yönden kalkınmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Reçel, muz lifi ürünleri, ekşi maya girit ekmeği üretmektedir. Aromatik bitki çayları, üzüm sirkesi, koyunyünü ve muz lifinden dokuma ürünler üretmeyi arzulamaktadırlar.

Sınırlı Sorumlu Akdeniz Yeşeren Hayatlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi 2022 yılında 7 üye ile kurulmuştur. Manti ve Gözleme, Reçel, Turşu, Salamura ve Değerli Doğal taşların işlenmesi üzerine faaliyet göstermektedir.

Erdemli Elinin Hamuruyla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Erdemli ilçesinde 2023 yılında limon üretimi üzerine kurulmuş bir kooperatiftir.

Sınırlı Sorumlu Gökova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme kooperatifi 2012 yılında Silifke de reçel üretimi, organik köy ürünleri üzerine kurulmuş bir kooperatiftir. Kooperatifin esasında 2012 yılında kadın kooperatifi olarak kurulmuş, 2018-2019 yıllarında Muğla da ikamet eden Almanya dan emekli olmuş bir girişimci kadının bütün emeklilik tazminatını ve birikimi ile yatırım yaptığı bir kooperatif olmuştur. Girişimci Başkan, beraberinde eğitim ve gelir seviyesi yüksek arkadaşları ile Muğla'dan Silifke'nin tarım ve turizm alanındaki potansiyelini göz önünde bulundurarak yatırım yapmıştır. Fakat devlet desteklerinin vaat edilen şekilde olmaması, prosedür çokluğu ve bakanlık kararlarının ildeki yetkili muhatabının olmaması, bulunan muhatapların yönlendirici bilgi birikiminin olmaması kooperatifin faaliyete geçmeden evrak üzerinde kalmasına neden olmuş ve sadece yönetim toplantılarının online yapıldığı bir toplantıya dönüşmüştür.

Sınırlı Sorumlu Güçlü Çukurova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi 2021 yılında 7 üye ile kurulmuştur ve kuşkonmaz bitkisi üzerine faaliyet göstermektedir.

Kadınlar, kooperatif aracılığı ile kuşkonmaz bitkisinin ekimi, budaması ve toplama hizmetlerinde görev almaktadır.

Sınırlı Sorumlu Mersin Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi 2019 yılında kurulan 10 üyesi bulunan gıda, tekstil, geleneksel ve yöresel ürünleri kadın dayanışması ile üreten bir kooperatiftir. Mersin ilindeki birçok projenin uygulanmasında öncülük ettikleri ifade edilmektedir.

Sınırlı Sorumlu Mezitli Üretici Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi 2019 yılında Mezitli’de kurulmuş, 20 üyesi olan bir kooperatiftir. Tarım, gıda, kafe işletmeciliği (yiyecek-içecek hizmetleri), tekstil üzerine faaliyet göstermektedir.

Sınırlı Sorumlu Mut Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Koop. 2020 yılında kurulmuş, 17 üyesi olan, Zeytin, zeytinyağı, meyve ve sebze kuruları, baharatlar, reçeller, sirke üzerine faaliyette bulunan bir kooperatiftir.

Sınırlı Sorumlu Anamur Kadın Girişimi Ürt ve İşletme Koop 2022 yılında kurulmuş ve 7 üyesi olan, reçel - nar ekşisi -pekmez- domates kurusu- karabaş otu –adaçayı, kekik- yöresel lezzetler, samsıra (susam, pekmez ve cevizle yapılan bir tatlı türü), pestil üzerine faaliyet gösteren bir kooperatiftir.

Sınırlı Sorumlu Hayat Ağacı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi 2014 yılında kurulan ve 18 üyesi olan, El sanatları ürünleri, tarımsal ürünler (reçel, turşu, konserve, zeytinyağı üretimi) üzerine faaliyet gösteren bir kooperatiftir.

Sınırlı Sorumlu Silifke Kadın Girişimi Ürt. ve İşl. Koop. 2021 yılında kurulmuş, Zeytin Eleme, Zeytin Kırma, Salamura ve Sele zeytin satışı üzerine faaliyet gösteren, 8 üyesi bulunan kadın kooperatifidir.

Sınırlı Sorumlu Taşeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Koop. 2021 yılında kurulan, Erişte çeşitleri, Mantı, Reçel çeşitleri, kahvaltılık ürünler, Dokuma, Kilim, Minyatür halı üzerine faaliyet gösteren, Silifke’de 7 kadın üyenin katılımıyla kurulan kooperatiftir.

Toroslar Kadın Girişimi Ürt. ve İşl. Koop 2023 yılında kurulmuş, 7 üyesi bulunan kadın kooperatifidir.

Sınırlı Sorumlu Üreterek Doğayı Konuşturan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Koop. 2023 yılında kurulmuştur. 7 üyesi ile Ev Aksesuarları, süsleme sanatı, sıfır atık

tasarımları, Muz lifinden ev aksesuarları, çantalar, suplalar, şapkalar, ayakkabı, nihale faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Sınırlı Sorumlu Zahide Hanım Kadın Girişimi Ürt. ve İşl. Koop. 2022 yılında kurulmuş, 7 üyesi bulunan Bitkisel üretim- narenciye ürünleri, Tropikal meyveler vs. faaliyet gösteren bir kooperatiftir. Üyelerin bir araya gelerek ekim, dikim, bakım, budama yaptıkları, bunlar üzerine eğitim alınan aktif olarak faaliyet gösteren bir kooperatiftir.

Sınırlı Sorumlu Zümra Kadın Girişimi Üretim ve İşl.. Koop 2022 yılında kurulmuş, 11 üyesi bulunan ve El Sanatları, Tarım-Gıda üzerine faaliyet gösteren bir kooperatiftir.

İncelenen kooperatiflerin hepsinin üretim ve pazarlama üzerine faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Faaliyet alanları çok çeşitli olduğu için kooperatif üyesi kadınlardan alınan bilgilere göre faaliyet alanları Çizelge 4.12.'deki şekilde sınıflandırılarak sunulmuştur. Mersin ilinin tarım alanı olması kooperatif faaliyetini de etkilemektedir. En fazla üretim tarımsal ürünlerde %35,80 olmakla, diğer yapılan işlerin çeşitliliği tarıma bağlıdır.

Çizelge 4. 12.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatifte Yaptığı İş Dağılımı

Kooperatifte Yapılan İş	N	%
Üretim (Bahçe, tarla ekim dikim, gıda, ürün yetiştiriciliği)	73	35,80
Unlu Mamulleri	18	8,80
Kafe İşletmeciliği, Ev Yemekleri Yapımı	16	7,80
Konserve, Turşu, Zeytincilik, Yağ Yapımı	39	19,10
Paketleme, ambalajlama, geri dönüşüm	17	8,30
Pazarlama, El Sanatları Tekstil, vb...	41	20,10
Toplam	204	100

Katılımcıların %68,20'si üyesi olduğu kooperatifte zaman geçirmektedir. Bunların %25,5'i 1-4 gün Aralığında, %42,70'i ise 5-7 gün aralığında kooperatifte zaman geçirmektedir (Çizelge 4.13). Mersin'deki katılımcıların yaklaşık %32'si kooperatifte süresiz vakit geçirmektedir. Bunun nedeni önceki çalışmalarda değinildiği gibi ev işlerinden kaynaklı değil, kooperatif işlerinin mevsimsel olmasından kaynaklıdır. Zeytin yetiştiriciliği, kırma, zeytinyağı, kuşkonmaz bitkisi gibi ekim-dikim işlerine yönelik işlerin zamanlarının yıl içerisinde belirli dönemlere göre yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Kadınların bir kısmının ise üye oldukları kooperatife yönelik

binanın olmaması nedeniyle el işleri ve konserve ürünleri gibi ürünleri kendi evlerinde yaptıkları için süreye dair bilgi verememektedir. Katılımcıların %21,60'ı 5 gün boyunca çalışmaktadır. Katılımcıların %27'si de gün içerisinde 5 saat çalışmaktadır. Kadınlar günlük ev işleri, çocuk bakımı ve sağlık nedenlerinden dolayı tam zamanlı olarak çalışmamaktadırlar. Tarımsal faaliyetlerde bulunan kadınlar ev işlerinin yanında bağ bahçe, hayvancılık işlerinden arta kalan zamanda kooperatif faaliyetlerine zaman ayırmaktadır.

Çizelge 4. 13.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatifte Geçirdiği Süre Dağılımı

Gün	N	%
1-4	52	25,5
5-7	87	42,70
Toplam	139	68,20
Saat Üzerinden		
1- 6 saat	118	58
7-12 saat	21	10,10
süresiz	65	31,90
Toplam	204	100

Cinsiyete göre rollerin keskin bir şekilde ayrıldığı ülkelerde kadın toplumsal normlar çerçevesinde ev içerisinde yer alan çocuklara, engelli, yaşlı bireylerin bakımlarını ve günlük hizmetlerini ücretsiz yerine getirmektedir. Erkek ise evin geçimini sağlamakla görevlendirilmiştir. Bu çerçevede kadının eğitimde de erkekten sonra gelmesinin nedeni; evlenmek, doğum yapmak ve ev işleri hizmetini görmek kadının birinci sorumluluğu olarak görünmüştür. Kadının hane halkının ekonomik gelirine katkısı geri planda değerlendirilmektedir. Birçok ülkede kadınlar temizlik, yemek, giysi gibi ev işlerinde çalıştırılırken, ülkemizde ise hemşire ve öğretmenliğin kadın mesleği, polis ve mühendis gibi teknik mesleklerin erkek mesleği olarak görülmesi de cinsiyet ayrımcılığını destekler niteliktedir. İş yaşamındaki meslek ayrımcılığı iş hayatına katılan kadınların erkeklere oranla düşük ücret aldığını da göstermektedir (Erikli, 2020).

Çizelge 4.14 de katılımcıların %74 ü gelir elde ederken %26'sı gelir elde etmediğini belirtmiştir. Kooperatifler küçük çaplı da olsa gelir getirici kooperatiflerdir. Elde edilen gelirlerden kar payı alınmamakta, kooperatif sermayesini büyütme

hedeflendiği için üyelere gelir dağılımı yapılmamaktadır. Üretim kapasitesine göre gelir elde edilmektedir. Kooperatiflerin pazarlama konusunda Mersin Büyük Şehir Belediyesi, Tarım İl Müdürlüğü ve diğer kurum ve kuruluşlardan destek gördüklerini belirtmişlerdir. Tarım İl Müdürlüğüne tohumlarının ücretsiz verildiğini, belediye tarafından birkaç kooperatife atölye tahsis edildiği, belediye aracılığı ile halk ekmek satışlarında kadın kooperatifinin ekmeklerinin satıldığı, kafe işletmeciliği ve ev yemeklerinde belediye ve diğer kuruluşların personellerine kadın kooperatiflerini tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 4. 14.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Ettiği Gelir Dağılımı

Gelir Durumu	N	%
Kooperatiften gelir elde edenler	149	73
Kooperatiften gelir elde etmeyenler	55	27
Toplam (Gelir Durumu)	204	100
Kooperatiften Elde Edilen Gelir (Evet Diyenler Üzerinden)		
Gelirim yok	55	-
0-1000	21	14,09
1000-2000	29	19,46
2000 ve üzeri	99	66,44
Toplam (Gelir Elde Edenler)	149	100

Kooperatif üyesi kadınların %74'ü kooperatif faaliyetlerinden gelir elde ettiğini belirtirken, %26'sı herhangi bir gelir elde etmediğini ifade etmiştir. Gelir elde eden kadınların %66,4'ü kooperatiften aylık 2000 TL ve üzeri gelir sağlamakta, %19,5'i 1000-2000 TL arasında, %14,1'i ise 0-1000 TL arasında gelir beyan etmektedir. Ancak, geliri olmayan kadınların "gelirim yok" olarak ifade edilen oranları ile çelişkili durumlar gözlemlenmiştir ve hesaplama, yalnızca gelir elde ettiğini belirten katılımcılar üzerinden yapılmıştır.

Kooperatif dışında gelir getirici işlerde çalışma oranı ise %24'te kalmaktadır. Bu işler arasında tarım ve bahçe işleri (%51) en yaygın faaliyet alanıdır. Bunun ardından kamu veya özel sektörde çalışma (%30,6), el sanatları üretimi (%10,2) ve gıda üretiminden gelir sağlama (%8,2) gelmektedir. Buna rağmen, kooperatif dışında çalışmayan

kadınların %28,4'ü eş veya aile büyüklerinden izin alamadıkları için gelir getirici işlerde yer alamadıklarını ifade etmektedir.

Bu durum, Nişancı ve Ödemiş (2022) tarafından yapılan çalışmada da ortaya konulmuştur. Kadınların gelir getirici işlerde yeterince yer alamamasının nedenleri arasında, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri önemli bir yer tutmaktadır. Kadınların ev içi emeklerinin ücretlendirilmemesi ve çocuk bakımı, ev işleri, hasta bakımı gibi görevlerin büyük ölçüde kadınlara yüklenmesi, kadınların istihdama katılımını sınırlandırmaktadır.

Ayrıca, Serinikli'nin (2019) çalışması, kadınların %47,8'inin bireysel gelir elde ettiğini belirtirken, kadınların ekonomik rollerinin daha görünür hale gelmesi ve desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bulgular, kadınların ekonomik faaliyetlerde daha fazla yer alabilmeleri için kooperatiflerin güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliği politikalarının geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Çizelge 4. 15.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Dışı Gelir Getirici İş Dağılımı

	N	%
Evet	49	24,00
Hayır	155	76,00
Toplam	204	100,00
Çalışanların Yaptığı İşler		
Tarım-Bahçe İşleri	25	51,0
El Sanatları	5	10,2
Gıda Üretimi	4	8,2
Kamu-Özel Sektör	15	30,6
Toplam	49	100,0
Çalışmama Nedeni		
İş bulamama	16	10,3
Fiziksel rahatsızlık	17	11,00
Eş/aile büyüklerinin izin vermemesi	44	28,4
Çocuk bakımı	16	10,3
Diğer	62	40
Toplam	155	100

Mersin İlindeki kadınların kooperatiften beklentileri ve kooperatife katılım gerekçesi ortalaması alındığında (2/3:0,66) 1-1,67 Önemli Değil, 1,68-2,35 Fark etmez, 2,36-3 Aralığı ile önemli iken (Çizelge 4.16)'da ortalamanın 2,36 ile 3 Aralığında olması

beklenti ve katılım gerekçelerinin önemli olduğunu belirtmektedir. Dolayısı ile Mersin ilindeki kadın kooperatifi üyesi kadınların kooperatiften beklentileri ve kooperatife katılım gerekçelerini değerlendirmek için sunulan ifadelerin tamamını önemli buldukları görülmektedir. Kooperatiften beklentiler ve katılım gerekçeleri bireysel, sosyal ve ekonomik olarak gruplandırılmıştır. Bireysel beklentilerin sosyal ve ekonomik beklentilere göre kooperatife katılım gerekçeleri açısından kadınlar için daha önemli olduğu görülmektedir. Bireysel beklentiler arasında kendini geliştirmek ve boş zamanı değerlendirmek ilk sıralarda yer almaktadır. Sosyal beklentiler arasında ise birlikte üretim yapmak ve tecrübe paylaşımı ön plana çıkarken, ekonomik beklentilerde iş yaşamına katılmak ve ürünü pazarlama en önemliler arasındadır. Değirmenci (2023) kooperatifleşme fikrine kadın girişimcilerin sıcak bakma motivasyon aracınının pazarlama, girdi temini ve kredi sağlamak gibi finansal alanda güçlenmeleri için olduğunu belirtmektedir.

Yılmaz ve ark. (2019), kadınların kooperatif kurarken hedeflerinin kooperatif aracılığı işe ürün pazarlama, gelir elde etmek ve ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmanın önemi üzerine durduklarını belirtmişlerdir. Tarımsal girdi tedariki ve ürünlerin pazarlanması olumlu iken, gelir elde etme arzusunun negatif olduğu tespit edilmiştir. Uygun fiyatlarla girdi tedariki ile ürünlerin pazarlanması, gelirin artmasına yönelik beklenti oluşturmaktadır.

Doğan ve Atabay (2022), kadınların kooperatif üyesi olma nedenleri arasında %18,28'inin para kazanmak, %19,35'inin aile ihtiyaçlarını karşılamak, %21,51'inin ekonomik olarak bağımsız olmak, %37,63'ünün insanlarla iletişim kurmak ve %3,23'ünün ise iş yaşamına katılmak olduğunu belirtmiştir. Kadın kooperatifi üyelerinin beklentilerini, kooperatiflerin vergi oranlarının düşük olması, vergiden muaf olması, alet ve ekipmanların tam olması, çeşitli projelerde var olmak, binaların büyük ve geniş olması, ihracat yapmak, devlet desteklerinden faydalanmak, prosedürün kısa olması ve kredi imkânının artması olarak sıralamaktadır.

Demircan Yıldırım (2020), Ahlatlı kadın kooperatifi üyelerinin sahip oldukları 27 dönümlük araziyi kooperatif üyeleri ile birlikte işleyerek, şifalı bitkilerde yeni ürün ekleyerek, doğayla ve kooperatif üyeleriyle birlik sağlamak, üreterek, gelişerek, paylaşarak çoğalmak, üretim alanları genişleterek tüketimin karşısında olma beklentisi

içerisinde olduğunu belirtmiştir. Antalya’da kadın kooperatiflerinin birlikte hareket etme, bireysel olarak güç olan hayalleri birlikte gerçekleştirme, Pazar isteği beklentileri, kooperatife katılmalarını güçlendirmiştir. Literatürdeki bu çalışmalar değerlendirildiğinde çalışmamızdaki Mersin İli Kadın Kooperatiflerinin beklenti ve katılım gerekçeleri sosyal ve ekonomik anlamda bulguları destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Başaran ve Irmak (2022), Devrek’te; kadınların (%62) önemli kısmı, kendine güven/başarı, Sosyalleşmek/boş zamanları değerlendirmek, birlik/dayanışma içinde olmak gibi sosyal hedeflere yönelik beklentiyle kooperatif faaliyetine katıldığını ifade etmişlerdir. Mızrak ve Koparan (2024), kadınların, kooperatif kurarken ekonomik beklentilerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Taş ve Kazar (2019), birlikte üretim yapmak, sosyalleşmek, maddi ihtiyaç, farkındalık yaratmak adı altında kadınların kooperatif üyesi olmasını gerekçelendirmiştir. Özcan Elçi (2024), kadınların kooperatife katılma sebeplerini para kazanma isteği, rol model olma, tanıdık daveti ve kuruculara destek olmak maddeleri ile belirtmiştir.

Çizelge 4. 16.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçeleri Dağılımı

	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	Ort.
	N	%	N	%	N	%		
Bireysel								2,88
Kendine güven/başarmak	15	5,4	12	5,9	181	88,7	204	2,83
Boş zamanı değerlendirmek	4	2	11	5,4	189	92,6	204	2,90
Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek	9	4,4	12	5,9	183	89,7	204	2,85
Kendini geliştirmek	5	2,5	6	2,9	193	94,6	204	2,92
Sosyal								2,83
İnsanlarla İletişim Kurmak	9	4,4	10	4,9	181	90,7	204	2,87
Sosyalleşmek	5	2,5	12	5,9	187	91,7	204	2,89
Tecrübeleri paylaşmak	10	4,9	6	2,9	188	92,2	204	2,87
Birlik/dayanışma içinde olmak	8	3,9	10	4,9	186	91,2	204	2,87
Birlikte üretim yapmak	4	2	9	4,4	191	93,6	204	2,92
Farkındalık yaratmak	19	9,3	11	5,4	174	85,3	204	2,76
İhtiyaç sahiplerine yardımcı olmak	20	9,8	7	3,4	177	86,8	204	2,77
Aile ihtiyaçlarını karşılamak	22	10,8	15	7,4	167	81,9	204	2,71
Ekonomik								2,79
Gelir elde etmek	14	6,9	8	3,9	182	89,2	204	2,82
Aileye maddi destek sağlamak	26	12,7	10	4,9	168	82,4	204	2,70
Hammaddeyi daha ucuz /kolay temin etmek	23	11,3	8	3,9	173	84,8	204	2,74
Ürünü pazarlamak	14	6,9	7	3,4	183	89,7	204	2,83
Ekonomik açıdan bağımsız olabilmek	15	7,4	9	4,4	180	88,2	204	2,81
İş yaşamına katılmak	9	4,4	10	4,9	185	90,7	204	2,86

Yaş faktörü kadınların diğer nitelikleri ile ilişkili olarak önem taşımaktadır. Toplumumuzda bireylerin kabul görmesi, toplumda yer edinmesinde, çevrelerini ve kendilerini belirli bir düzeyde etkilemede önemlidir (Yılmaz ve ark., 2019).

Mersin İli Kadın Kooperatifi üyelerinin kooperatiften beklentileri (bireysel beklentiler) ile yaş dağılımları incelendiğinde (Çizelge 4.17); bireysel beklentiler açısından kendine güven/başarmak 41-50 yaş arası kadınlar açısından daha önemli bulunurken, 61 ve üzeri yaştaki kadınların tamamı boş zamanı değerlendirmek, kendini geliştirmek ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeyi önemli bulmaktadır. Kendini geliştirme ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek beklentisi bütün yaş gruplarında önemli bulunmasına rağmen, 51-60 yaş arası kadınlar için diğer yaş gruplarına göre daha az önemli bulunmuştur.

Çizelge 4. 17.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gereçeklerinin Yaşa Göre Dağılımı (Bireysel beklentiler)

Beklenti ve Katılım Gereçesi	Yaş	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Bireysel									
Kendine güven/başarmak	30-40 arası	3	7,50	2	5,00	35	87,50	40	100
	41-50 arası	5	5,90	3	3,50	77	90,60	85	100
	51-60 arası	3	4,30	6	8,70	60	87,00	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	1	10,00	9	90,00	10	100
Boş zamanı değerlendirmek	30-40 arası	0	0,00	3	7,50	37	92,50	40	100
	41-50 arası	4	4,70	3	3,50	78	91,80	85	100
	51-60 arası	0	0,00	5	7,20	64	92,80	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	0	0,00	10	100,00	10	100
Kendini geliştirmek	30-40 arası	0	0,00	2	5,00	38	95,00	40	100
	41-50 arası	2	2,40	2	2,40	81	95,30	40	100
	51-60 arası	3	4,30	2	2,90	64	92,80	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	0	0,00	10	100,00	10	100
Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek	30-40 arası	2	5,00	2	5,00	36	90,00	40	100
	41-50 arası	3	3,50	5	5,90	77	90,60	85	100
	51-60 arası	4	5,80	5	7,20	60	87,00	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	0	0,00	10	100,00	10	100

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif beklentisi ve katılım gereçeklerinin (sosyal beklentiler) yaşa göre dağılımı ile ilgili elde edilen sonuçlar Çizelge 4.18'de verilmiştir. Sosyal beklentiler açısından 30-40 yaş arası kadınlarda birlikte üretim yapmak (%97.50), sosyalleşmek (%92,50), diğer yaş gruplarına göre daha önemlidir. 41-50 yaş arası kadınlarda insanlarla iletişim kurmak (%92.90) daha önemli iken, 61

yaş üzeri kadınlarda tecrübe paylaşımı (%100), birlik/dayanışma içerisinde olmak (%100), farkındalık yaratmak (%90), aile ihtiyaçlarını karşılamak (%90) diğer yaş gruplarından daha önemlidir.

Çizelge 4. 18.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Yaşa Göre Dağılımı (Sosyal beklentiler)

Beklenti Ve Katılım Gerekçesi	Yaş	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Sosyal									
İnsanlarla İletişim Kurmak	30-40 arası	3	7,50	1	2,50	36	90,00	40	100
	41-50 arası	3	3,50	3	3,50	79	92,90	85	100
	51-60 arası	3	4,30	5	7,20	61	88,40	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	1	10,00	9	90,00	10	100
Sosyalleşmek	30-40 arası	2	5,00	1	2,50	37	92,50	40	100
	41-50 arası	3	3,50	4	4,70	78	91,80	85	100
	51-60 arası	0	0,00	6	8,70	63	91,30	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	1	10,00	9	90,00	10	100
Tecrübeleri paylaşmak	30-40 arası	1	2,50	1	2,50	38	95,00	40	100
	41-50 arası	6	7,10	2	2,40	77	90,60	85	100
	51-60 arası	3	4,30	3	4,30	63	91,30	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	0	0,00	10	100,00	10	100
Birlik/dayanışma içinde olmak	30-40 arası	1	2,50	2	5,00	37	92,50	40	100
	41-50 arası	5	5,90	2	2,40	78	91,80	85	100
	51-60 arası	2	2,90	6	8,70	61	88,40	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	0	0,00	10	100,00	10	100
Birlikte üretim yapmak	30-40 arası	0	0,00	1	2,50	39	97,50	40	100
	41-50 arası	2	2,40	3	3,50	80	94,10	85	100
	51-60 arası	1	1,40	5	7,20	63	91,30	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100
Farkındalık yaratmak	30-40 arası	4	10,00	2	5,00	34	85,00	40	100
	41-50 arası	6	7,10	6	7,10	73	85,90	85	100
	51-60 arası	8	11,60	3	4,30	58	84,10	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100
İhtiyaç sahiplerine yardımcı olmak	30-40 arası	3	7,50	1	2,50	36	90,00	40	100
	41-50 arası	8	9,40	4	4,70	73	85,90	85	100
	51-60 arası	8	11,60	2	2,90	59	85,50	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100
Aile ihtiyaçlarını karşılamak	30-40 arası	6	15,00	2	5,00	32	80,00	40	100
	41-50 arası	8	9,40	6	7,10	71	83,50	85	100
	51-60 arası	7	10,10	7	10,10	55	79,70	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100

Kooperatif üyesi kadınların kooperatiften ekonomik beklentilerinin yaşa göre dağılımı Çizelge 4.19’de verilmiştir. Kooperatiften ekonomik beklentiler açısından 30-40 yaş arası kadınlar için gelir elde etmek (%92.50), ekonomik açıdan bağımsız olabilmek (%92.50) diğer yaş gruplarına göre daha önemlidir. Ekonomik açıdan 41-50 yaş arası kadınlarda ürünü pazarlamak (%91.80) daha önemli iken, 61 ve üzeri yaştaki

kadınlarda iş yaşamına katılmak (%100), aileye maddi destek sağlamak (%90), hammaddeyi daha ucuz/kolay temin etmek (%90) daha önemlidir.

Çizelge 4. 19.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Yaşa Göre Dağılımı (Ekonomik beklentiler)

Beklenti Ve Katılım Gerekçesi	Yaş	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Ekonomik									
Gelir elde etmek	30-40 arası	1	2,50	2	5,00	37	92,50	40	100
	41-50 arası	7	8,20	1	1,20	77	90,60	85	100
	51-60 arası	5	7,20	5	7,20	59	85,50	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100
Aileye maddi destek sağlamak	30-40 arası	6	15,00	2	5,00	32	80,00	40	100
	41-50 arası	12	14,10	2	2,40	71	83,50	85	100
	51-60 arası	7	10,10	6	8,70	56	81,20	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100
Hammaddeyi daha ucuz /kolay temin etmek	30-40 arası	5	12,50	2	5,00	33	82,50	40	100
	41-50 arası	10	11,80	3	3,50	72	84,70	85	100
	51-60 arası	7	10,10	3	4,30	59	85,50	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100
Ürünü pazarlamak	30-40 arası	2	5,00	2	5,00	36	90,00	40	100
	41-50 arası	5	5,90	2	2,40	78	91,80	85	100
	51-60 arası	6	8,70	3	4,30	60	87,00	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	1	1,00	9	90,00	10	100
Ekonomik açıdan bağımsız olabilmek	30-40 arası	2	5,00	1	2,50	37	92,50	40	100
	41-50 arası	7	8,20	2	2,40	76	89,40	85	100
	51-60 arası	5	7,20	6	8,70	58	84,10	69	100
	61 ve üzeri	1	10,00	0	0,00	9	90,00	10	100
İş yaşamına katılmak	30-40 arası	0	0,00	3	7,50	37	92,50	40	100
	41-50 arası	5	5,90	5	5,90	75	88,20	85	100
	51-60 arası	4	5,80	2	2,90	63	91,30	69	100
	61 ve üzeri	0	0,00	0	0,00	10	100,00	10	100

Mersin ili kadın kooperatifi üyelerinin beklentilerini kooperatif aracılığı ile gerçekleştirmeleri bütün yaş grupları içerisinde %85 ile %100 arasında önemlilik arz etmektedir. Beklentiler içerisinde boş zamanlarını değerlendirmek, Tecrübeleri paylaşmak, Birlik Dayanışma içinde olmak, Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve Kendini geliştirme beklentileri 61 yaş üzeri grupta %100 oranında önemlidir.

Yaşa göre kooperatif üyesi kadınların kooperatiften beklentileri/katılım gerekçeleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre kadınların kooperatiften beklentileri/katılım gerekçeleri bireyler, sosyal ve ekonomik sınıflandırmalar açısından yaşa göre %0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark göstermemektedir (Bireysel: H=0.518; p=0.915; p>0.05) (Çizelge 4.20).

Çizelge 4. 20.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi/Katılım Gerekçelerinin Yaşa Göre Kruskal Wallis H Testi

	Beklenti Bireysel	Beklenti Sosyal	Beklenti Ekonomik
Kruskal-Wallis H	,518	,881	,633
Df	3	3	3
Asymp. Sig.	,915	,830	,889

a. Kruskal-Wallis Test

b. Grouping Variable: Yaş

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif beklentisi ve katılım gerekçelerinin eğitim durumuna göre dağılımı bireysel beklentiler kapsamında Çizelge 4.21’de verilmiştir. Kendine güven/başarmak ifadesinin okur-yazar olmayan ve lise mezunu kadınlar için daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Boş zamanı değerlendirmek ifadesinin ise okur-yazar olmayan kadınlar ve yüksekokul/lisans mezunları için daha önemli olduğu görülmektedir. Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve kendini geliştirmenin okur-yazar ve lise mezunlarında daha önemli olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. 21.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Bireysel beklenti)

EĞİTİM		Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
		Bireysel							
Kendine güven/başarmak	Okur Yazar Değil	1	9,10	3	27,30	7	63,60	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	4	12,10	2	6,10	27	81,80	33	100
	Ortaokul	3	9,10	2	6,10	28	84,80	33	100
	Lise	3	3,60	2	2,40	78	94,00	83	100
Boş zamanı değerlendirmek	Yüksekokul/Lisans	0	0,00	3	7,90	35	92,10	38	100
	Okur Yazar Değil	1	9,10	0	0,00	10	90,90	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	0	0,00	3	9,10	30	90,90	33	100
	Ortaokul	1	3,00	3	9,10	29	87,90	33	100
Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek	Lise	2	2,40	4	4,80	77	92,80	83	100
	Yüksekokul/Lisans	0	0,00	1	2,60	37	97,40	38	100
	Okur Yazar Değil	1	9,10	0	0,00	10	90,90	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	3	9,10	3	9,10	27	81,80	33	100
Kendini geliştirmek	Ortaokul	2	6,10	3	9,10	28	84,80	33	100
	Lise	2	2,40	4	4,80	77	92,80	83	100
	Yüksekokul/Lisans	1	2,60	2	5,30	35	92,10	38	100
	Okur Yazar Değil	1	9,10	0	0,00	10	90,90	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
Kendini geliştirmek	İlkokul	3	9,10	0	0,00	30	90,90	33	100
	Ortaokul	1	3,00	2	6,10	30	90,90	33	100
	Lise	0	0,00	2	2,40	81	97,60	83	100
	Yüksekokul/Lisans	0	0,00	2	5,30	36	94,70	38	100

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif beklentisi ve katılım gerekçelerinin (sosyal beklenti) eğitim durumuna göre dağılımı Çizelge 4.22’de verilmiştir. Okur-yazar olmayan kadınlar için sosyal beklentiler açısından en önemli faktörler tecrübe paylaşımı, birlik dayanışma içerisinde olmak, aile ihtiyaçlarını karşılamak şeklinde sıralanmaktadır. Okur-yazar kadınlar diğer eğitim seviyelerindeki kadınlara göre sosyal beklentilerin tamamı açısından bütün ifadeleri daha önemli bulmaktadır. İlkokul mezunları için birlikte üretim yapmak daha önemli iken, ortaokul mezunları için insanlarla iletişim kurmak, sosyalleşmek ve tecrübe paylaşımı daha önemlidir. Lise ve yüksekokul/lisans mezunları için ise birlikte üretim yapmak en önemli faktörlerdir.

Çizelge 4. 22.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Sosyal beklenti)

	EĞİTİM	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
İnsanlarla İletişim Kurmak	Okur Yazar Değil	1	9,1	2	18,2	8	72,7	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	3	9,1	3	9,1	27	81,8	33	100
	Ortaokul	2	6,1	1	3	30	90,9	33	100
	Lise	3	3,6	2	2,4	78	90,9	33	100
	Yüksekokul/Lisans	0	0	2	5,3	36	94,7	38	100
Sosyalleşmek	Okur Yazar Değil	1	9,1	1	9,1	9	81,8	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	0	0	5	15,2	28	84,8	33	100
	Ortaokul	1	3	2	6,1	30	90,9	33	100
	Lise	3	3,6	2	2,4	78	94	83	100
	Yüksekokul/Lisans	0	0	2	5,3	36	94,7	38	100
Tecrübeleri Paylaşmak	Okur Yazar Değil	1	9,1	0	0	10	90,9	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	4	12,1	1	3	28	84,8	33	100
	Ortaokul	1	3	2	6,1	30	90,9	33	100
	Lise	4	4,8	0	0	79	95,2	83	100
	Yüksekokul/Lisans	0	0	3	7,9	35	92,1	38	100
Birlik /Dayanışma İçinde Olmak	Okur Yazar Değil	1	9,1	0	0	10	90,9	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	2	6,1	4	12,1	27	81,8	33	100
	Ortaokul	2	6,1	2	6,1	29	87,9	33	100
	Lise	2	2,4	3	3,6	78	94	83	100
	Yüksekokul/Lisans	1	2,6	1	2,6	36	94,7	38	100
Birlikte Üretim Yapmak	Okur Yazar Değil	2	18,2	0	0	9	81,8	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	1	2	2	6,1	30	90,9	33	100
	Ortaokul	1	3	3	9,1	29	87,9	33	100
	Lise	0	0	3	3,6	80	96,4	83	100
	Yüksekokul/Lisans	0	0	1	2,6	37	97,4	38	100
Farkındalık Yaratmak	Okur Yazar Değil	3	27,3	0	0	8	72,7	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	7	21,2	1	3	25	75,8	33	100
	Ortaokul	4	12,1	4	12,1	25	75,8	33	100
	Lise	4	4,8	4	4,8	75	90,4	83	100
	Yüksekokul/Lisans	1	2,6	2	5,3	35	92,1	38	100

Çizelge 4.22 Devamı

İhtiyaç Sahiplerine Yardımcı Olmak	Okur Yazar Değil	3	27,3	0	0	8	72,7	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	6	18,2	0	0	27	81,8	33	100
	Ortaokul	4	12,1	2	6,1	27	81,8	33	100
	Lise	6	7,2	4	4,8	73	88	83	100
	Yüksekokul/Lisans	1	2,6	1	2,6	36	94,7	38	100
Aile İhtiyaçlarını Karşılama	Okur Yazar Değil	1	9,1	0	0	10	90,9	11	100
	Okur Yazar	0	0	0	0	6	100	6	100
	İlkokul	3	9,1	3	9,1	27	81,8	33	100
	Ortaokul	2	6,1	3	9,1	28	84,8	33	100
	Lise	2	2,4	4	4,8	77	92,8	83	100
	Yüksekokul/Lisans	1	2,6	2	5,3	35	92,1	38	100

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif beklentisi ve katılım gerekçelerinin (Ekonomik beklenti) eğitim durumuna göre dağılımı Çizelge 4.23'te verilmiştir. Okur-yazar kadınlar diğer eğitim seviyelerindeki kadınlara göre ekonomik beklentilerin tamamı açısından bütün ifadeleri daha önemli bulmaktadır. Okur-yazar olmayan kadınlarda gelir elde etmek ve iş yaşamına katılmak daha önemli iken, İlkokul ve ortaokul mezunları için iş yaşamına katılmak, Lise ve yüksekokul/lisans mezunları için ürünü pazarlamak en önemli faktörlerdir.

Çizelge 4. 23.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Ekonomik Beklenti)

	EĞİTİM	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Ekonomik									
Gelir elde etmek	Okur Yazar Değil	2	18,20	0	0,00	9	81,80	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	3	9,10	2	6,10	28	84,80	33	100
	Ortaokul	5	15,20	2	6,10	26	78,80	33	100
	Lise	2	2,40	3	3,60	78	94,00	83	100
	Yüksekokul/Lisans	2	5,30	1	2,60	35	92,10	38	100
Aileye maddi destek sağlamak	Okur Yazar Değil	3	27,30	0	0,00	8	72,70	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	5	15,20	3	9,10	25	75,80	33	100
	Ortaokul	5	15,20	3	9,10	25	75,80	33	100
	Lise	10	12,00	3	3,60	70	84,30	83	100
	Yüksekokul/Lisans	3	7,90	1	2,60	34	89,50	38	100
Hammaddeyi daha ucuz /kolay temin etmek	Okur Yazar Değil	3	27,30	0	0,00	8	72,70	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	7	21,20	0	0,00	26	78,80	33	100
	Ortaokul	5	15,20	3	9,10	25	75,80	33	100
	Lise	4	4,80	4	4,80	75	90,40	83	100
	Yüksekokul/Lisans	4	10,50	1	2,60	33	86,80	38	100
Ürünü pazarlamak	Okur Yazar Değil	3	27,30	0	0,00	8	72,70	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	5	15,20	2	6,10	26	78,80	33	100
	Ortaokul	4	12,10	2	6,10	27	81,80	33	100
	Lise	1	1,20	2	2,40	80	96,40	83	100
	Yüksekokul/Lisans	1	2,60	1	2,60	36	94,70	38	100
Ekonomik açıdan bağımsız olabilmek	Okur Yazar Değil	2	18,20	1	9,10	8	72,70	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	4	12,10	2	6,10	27	81,80	33	100
	Ortaokul	4	12,10	3	9,10	26	78,80	33	100
	Lise	3	3,60	2	2,40	78	94,00	83	100
	Yüksekokul/Lisans	2	5,30	1	2,60	35	92,10	38	100
İş yaşamına katılmak	Okur Yazar Değil	2	18,20	0	0,00	9	81,80	11	100
	Okur Yazar	0	0,00	0	0,00	6	100,00	6	100
	İlkokul	3	9,10	0	0,00	30	90,90	33	100
	Ortaokul	1	3,00	2	6,10	30	90,90	33	100
	Lise	2	2,40	5	6,00	76	91,60	83	100
	Yüksekokul/Lisans	1	2,60	3	7,90	34	89,50	38	100

Eğitime göre kooperatif üyesi kadınların kooperatiften beklentileri/katılım gerekçeleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre kadınların kooperatiften beklentileri/katılım gerekçeleri bireysel, sosyal ve ekonomik sınıflandırmalar açısından yaşa göre %0.05

anlamlılık düzeyinde önemli bir fark göstermemektedir (Bireysel: $H=9.108$; $p=0.105$; $p>0.05$) (Çizelge 4.24).

Çizelge 4. 24.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi/Katılım Gerekçelerinin Eğitime Göre Kruskal Wallis H Testi

	Beklenti Bireysel	Beklenti Sosyal	Beklenti Ekonomik
Kruskal-Wallis H	9,108	7,161	6,131
Df	5	5	5
Asymp. Sig.	0,105	0,209	0,294

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Eğitim Seviyesi

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif beklentisi ve katılım gerekçelerinin kooperatiften gelir elde etme durumuna göre dağılımı bireysel beklenti düzeyinde Çizelge 4.25’de verilmiştir. Kooperatiften gelir elde eden kadınlar gelir elde etmeyen kadınlara göre bireysel beklenti ifadelerinin tamamını daha önemli bulmaktadır.

Çizelge 4. 25.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Kooperatiften Gelir Elde Etme Durumuna Göre Dağılımı (Bireysel Beklenti)

	Gelir Elde Etme Durumu	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Kendine güven/başarmak	Evet	8	5,3	7	4,6	136	90,1	151	100
	Hayır	3	5,7	5	9,4	45	84,9	53	100
Boş zamanı değerlendirmek	Evet	1	0,7	7	4,6	143	94,7	151	100
	Hayır	3	5,7	4	7,5	46	86,8	53	100
Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek	Evet	6	4	5	3,3	140	92,7	151	100
	Hayır	3	5,7	7	13,2	43	81,1	53	100
Kendini geliştirmek	Evet	4	2,6	2	1,3	145	96	151	100
	Hayır	1	1,9	4	7,5	48	90,6	53	100

Mersin İli kooperatif üyesi kadınların kooperatif beklentisi ve katılım gerekçelerinin kooperatiften gelir elde etme durumuna göre dağılımı sosyal beklenti düzeyinde Çizelge 4.26 ‘da verilmiştir. Kooperatiften gelir elde eden kadınlar için sosyal beklentiler açısından en önemli faktör birlikte üretim yapmak olurken, gelir elde etmeyen kadınlar için insanlarla iletişim kurmak, birlik/dayanışma içinde olmak ve

ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak aynı düzeyde en önemli faktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Çizelge 4. 26.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Kooperatiften Gelir Elde Etme Durumuna Göre Dağılımı (Sosyal Beklenti)

	Gelir Elde Etme Durumu	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
İnsanlarla İletişim Kurmak	Evet	7	4,6	5	3,3	139	92,1	151	100
	Hayır	2	3,8	5	9,4	46	86,8	53	100
Sosyalleşmek	Evet	3	2	6	4	142	94	151	100
	Hayır	2	3,8	6	11,3	45	84,9	53	100
Tecrübeleri paylaşmak	Evet	6	4	2	1,3	143	94,7	151	100
	Hayır	4	7,5	4	7,5	45	84,9	53	100
Birlik/dayanışma içinde olmak	Evet	6	4	5	3,3	140	92,7	151	100
	Hayır	2	3,8	5	9,4	46	86,8	53	100
Birlikte üretim yapmak	Evet	2	1,3	4	2,6	145	96	151	100
	Hayır	2	3,8	5	9,4	46	86,8	53	100
Farkındalık yaratmak	Evet	14	9,3	5	3,3	132	87,4	151	100
	Hayır	5	9,4	6	11,3	42	79,2	53	100
İhtiyaç sahiplerine yardımcı olmak	Evet	16	10,6	4	2,6	131	86,8	151	100
	Hayır	4	7,5	3	5,7	46	86,8	53	100
Aile ihtiyaçlarını karşılamak	Evet	17	11,3	6	4	128	84,8	151	100
	Hayır	5	9,4	9	17	39	73,6	53	100

Mersin İli kadın kooperatif üyesi kadınların kooperatif beklentisi ve katılım gerekçelerinin kooperatiften gelir elde etme durumuna göre dağılımı ekonomik beklentiler düzeyinde Çizelge 4.27 'de verilmiştir. Ekonomik beklentiler düzeyinde kooperatiften gelir elde eden kadınlar açısından iş yaşamına katılmak daha öneli iken, gelir elde etmeyen kadınlar açısından gelir elde etmek ve ürünü pazarlamak daha önemlidir.

Çizelge 4. 27.

Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Beklentisi ve Katılım Gerekçelerinin Kooperatiften Gelir Elde Etme Durumuna Göre Dağılımı (Ekonomik Beklenti)

	Gelir Elde Etme Durumu	Önemli Değil		Fark Etmez		Önemli		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Gelir Elde Etmek	Evet	8	5,3	5	3,3	138	91,4	151	100
	Hayır	6	11,3	3	5,7	44	83	53	100
Aileye Maddi Destek Sağlamak	Evet	16	10,6	6	4	129	85,4	151	100
	Hayır	10	18,9	4	7,5	39	73,6	53	100
Hammaddeyi Daha Ucuz /Kolay Temin Etmek	Evet	14	9,3	5	3,3	132	87,4	151	100
	Hayır	9	17	3	5,7	41	77,4	53	100
Ürünü Pazarlamak	Evet	9	6	3	2	139	92,1	151	100
	Hayır	5	9,4	4	7,5	44	83	53	100
Ekonomik Açıdan Bağımsız Olabilmek	Evet	10	6,6	3	2	138	91,4	151	100
	Hayır	5	9,4	6	11,3	42	79,2	53	100
İş Yaşamına Katılmak	Evet	4	2,6	5	3,3	142	94	151	100
	Hayır	5	9,4	5	9,4	43	81,1	53	100

Mersin İli kadın kooperatifi üyelerinin kooperatife katıldıktan sonra kendilerini %22,10'u güçlü, %20,10'u mutlu, %19,10'u özgüveni yüksek, %14,7'si umutlu, %17,2'si aktif hissetmiş ve %6,9'unda değişim olmamıştır (Çizelge 4.32.). Mersin İli kooperatif üyesi kadınlar, ürettiği ürünleri güç birliği ile pazarlıyor olması, sosyal hayatın aktif olmasının üretim ve pazarlamaya yansıyor olması, kooperatif kimliği ile kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinde kabul görüyor olmaları kooperatif üyelerinin gerçek kişiliğinin gelişimine katkı sağlarken kooperatif aracılığı ile tüzel kişilik edindiklerinin farkındalar. Birçok bireysel sorunları kooperatif kimliği ile aştıkları için kendilerine güvenleri yüksek. Mızrak ve Koparan (2024), Kadınlar kooperatif aracılığı ile güçlenmiş, görünür hale gelmiş, liderlik, sorunlarla başa çıkma konularında kendilerini göstererek özgüvenleri yükselmiş, hayatları için karar verebilme yetisine sahip olduklarına değinmişlerdir.

Çizelge 4. 28.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durum Dağılımı

Hisler	N	%
Güçlü	45	22,1
Mutlu	41	20,1
Özgüveni yüksek	39	19,1
Umutlu	30	14,7
Aktif	35	17,2
Değişim olmadı	14	6,9
Total	204	100,0

Kooperatif üyesi kadınların yaş gruplarına göre kooperatif üyeliğinden sonraki hisleri Çizelge 4.29’da değerlendirilmiştir. 30-40 yaş arası kadınlar kooperatif üyeliği sonrası daha umutlu olduklarını ifade ederken, 41-50 yaş arası kadınlar daha mutlu, 51 yaş ve üzeri kadınlar ise daha güçlü hissettiklerini belirtmektedir. Kooperatife katılım sonrası herhangi bir değişim olmadığını en fazla düşünen grup ise genç olarak ifade edebileceğimiz 30-40 yaş arası kadınlardır.

Çizelge 4. 29.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş		Güçlü	Mutlu	Özgüveni yüksek	Umutlu	Aktif	Değişim olmadı	Toplam
30-40	f	8	3	6	12	5	6	40
	%	20,00	7,50	15,00	30,00	12,50	15,00	100,00
41-50	f	14	22	16	11	17	5	85
	%	16,50	25,90	18,80	12,90	20,00	5,90	100,00
51-60	f	18	15	15	7	11	3	69
	%	26,10	21,70	21,70	10,10	15,90	4,30	100,00
61 ve üzeri	f	5	1	2	0	2	0	10
	%	50,00	10,00	20,00	0,00	20,00	0,00	100,00

Yaşa göre kooperatif üyesi kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri yaşa göre %0.10 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermektedir ($H=7.343$; $p=0.062$; $p<0.10$) (Çizelge 4.30). Diğer yaş gruplarına göre 61 yaş ve üzeri kadınlar kendilerini kooperatif üyeliğinden sonra daha güçlü hissetmektedir.

Çizelge 4. 30.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Yaş Gruplarına Göre Kruskal-Wallis H Testi

Kooperatife Katılım Sonrası Hisler	
Kruskal-Wallis H	7,343
Df	3
Asymp. Sig.	,062
a. Kruskal Wallis Test	
b. Grouping Variable: Yaş	

Kooperatif üyesi kadınların eğitim düzeylerine göre kooperatif üyeliğinden sonraki hisleri Çizelge 4.31’de değerlendirilmiştir. Okuma-yazma bilmeyen ve okuryazar olan kadınlar kooperatif üyeliği sonrası daha aktif olduklarını belirtirken, ilkokul ile yüksekokul veya fakülte mezunları daha güçlü, ortaokul ve dengi meslek okulu mezunları daha mutlu, lise veya dengi meslek okulu mezunları ise daha özgüvenli hissetmektedir. Eğitim düzeyine göre kooperatif üyesi kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri eğitim düzeyine göre %0.05 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermemektedir (H=2.748; p=0.739; p>0.05)

Çizelge 4. 31.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi		Güçlü	Mutlu	Özgüveni Yüksek	Umutlu	Aktif	Değişim Olmadı	Toplam
Okuma yazma bilmiyor	F	2	2	2	0	4	1	11
	%	18,20	18,20	18,20	0,00	36,40	9,10	100,00
Okur-yazar	F	1	1	0	1	3	0	6
	%	16,70	16,70	0,00	16,70	50,00	0,00	100,00
İlkokul	F	9	6	5	6	7	0	33
	%	27,30	18,20	15,20	18,20	21,20	0,00	100,00
Ortaokul ve dengi meslek okulu	F	6	8	7	5	5	2	33
	%	18,20	24,20	21,20	15,20	15,20	6,10	100,00
Lise veya dengi meslek okulu	F	14	18	21	12	10	8	83
	%	16,90	21,70	25,30	14,50	12,00	9,60	100,00
Yüksekokul veya fakülte	F	13	6	4	6	6	3	38
	%	34,20	15,80	10,50	15,80	15,80	7,90	100,00

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif öncesi herhangi bir işte çalışma durumlarına göre kooperatif üyeliğinden sonraki hisleri Çizelge 4.32’de değerlendirilmiştir. Kooperatif üyeliği öncesi herhangi bir işte çalışan ve çalışmayan kadınlar kooperatif üyeliği sonrası daha güçlü hissetmektedir. Kooperatif öncesi herhangi bir işte çalışma durumlarına göre kooperatif üyesi kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri kooperatif öncesi herhangi bir işte çalışma durumlarına göre %0.05 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermemektedir (U=3849.500; p=0.500; p>0.05).

Çizelge 4. 32.

Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyeliği Sonrası Durumunun Kooperatif Öncesi Herhangi Bir İşte Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Kooperatif Öncesi Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu		Güçlü	Mutlu	Özgüveni Yüksek	Umutlu	Aktif	Değişim Olmadı	Toplam
Evet	f	14	11	10	7	11	2	55
	%	25,50	20,00	18,20	12,70	20,00	3,60	100,00
Hayır	f	31	30	29	23	24	12	149
	%	20,80	20,10	19,50	15,40	16,10	8,10	100,00

Mersin İli kooperatif üyesi kadınlar kooperatiften elde ettikleri geliri, % 39,1’i kendi ihtiyaçları, %26,5’i iş geliştirme için %19,9’u ev harcamaları için, %6,6’sı birikim, % 5,3’ü çocukları için, %2,6 ‘sı diğer konularda harcadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4.33). Adar ve Dedeoğlu (2023), Kadınlar, kooperatiften elde ettiği geliri hane halkının geliri yetersiz olduğu için %26,4 kendisi için harcayamamaktadır. %72,8 i kooperatiften elde ettiği geliri kendisi için harcadığı fikrine katılmaktadır. Kadınların kooperatiflerden elde ettiği gelirleri babaları ve eşlerine verdiklerini belirtilmiştir. Kutay (2022) Kadınların üretiminden alınan vergilerin kadınlar için yük oluşturması kadınların kazançlarının harçlık olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Değirmenci (2023) çalışmasında Kadınlar ev içinde ve dışında çift vardiya ile yaşamsal ihtiyaçlarını karşıladığını vurgulamaktadır. Kadınlar, kırsal alanda elde ettikleri gelirleri ailenin ihtiyaçları çerçevesinde kullanmaktadır (Yılmaz ve ark., 2019).

Çizelge 4. 33.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Dağılımı

	N	%
Ev harcamaları için	30	19,9
Kendi ihtiyaçlarım için	59	39,1
İş geliştirme için	40	26,5
Çocuklarım için	8	5,3
Birikim	10	6,6
Diğer	4	2,6
Total	151	100

Kooperatif üyesi kadınların yaşa göre kooperatiften elde edilen geliri harcama şekilleri Çizelge 4.34'te değerlendirilmiştir. 30-60 yaş arası kadınların kooperatiften elde ettikleri geliri ağırlıklı olarak kendi ihtiyaçları için harcadıkları görülmektedir. 61 ve üzeri yaştakiler ise ağırlıklı olarak ev harcamaları ve iş geliştirme için kullanmaktadır. Yaşa göre kooperatif üyesi kadınların kooperatiften elde ettiği geliri harcama şekilleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre kadınların kooperatiften elde edilen geliri harcama şekilleri yaşa göre %0.05 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermemektedir (H=2.090; p=0.554; p>0.05)

Çizelge 4. 34.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Durumunun Yaşa Göre Dağılımı

Kooperatiften Elde Edilen Geliri Harcama Şekli/Yaş	30-40 arası		41-50 arası		51-60 arası		61 ve üzeri	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Ev harcamaları için	2	7,40	16	24,20	9	18,00	3	37,50
Kendi ihtiyaçlarım için	12	44,40	25	37,90	21	42,00	1	12,50
İş geliştirme için	9	33,30	15	22,70	13	26,00	3	37,50
Çocuklarım için	0	0,00	5	7,60	2	4,00	1	12,50
Birikim	3	11,10	5	7,60	2	4,00	0	0,00
Diğer	1	3,70	0	0,00	3	6,00	0	0,00
Toplam	27	100,00	66	100,00	50	100,00	8	100,00

Kooperatif üyesi kadınların eğitim düzeyine göre kooperatiften elde edilen geliri harcama şekilleri Çizelge 4.35'te değerlendirilmiştir. Okuma-yazma bilmeyenler ve ilkokul mezunu kadınların kooperatiften elde ettikleri geliri ağırlıklı olarak ev harcamaları için kullandıkları görülmektedir. Okur-yazar, ortaokul ve dengi meslek

okulu ve lise ve dengi meslek okulu mezunu kadınların ise ağırlıklı kendi ihtiyaçları için geliri kullandıkları görülmektedir. Yüksekokul veya fakülte mezunu kadınlar ise ağırlıklı olarak iş geliştirme için kullanmaktadır.

Çizelge 4. 35.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Durumunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim düzeyi		Ev harcamaları	Kendi ihtiyaçlarım	İş geliştirme	Çocuklar	Birikim	Diğer	Toplam
Okuma Yazma Bilmiyor	f	5	1	0	0	0	0	6
	%	83,30	16,70	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Okur-Yazar	f	1	3	2	0	0	0	6
	%	16,70	50,00	33,30	0,00	0,00	0,00	100,00
İlkokul	f	11	10	4	1	3	0	29
	%	37,90	34,50	13,80	3,40	10,30	0,00	100,00
Ortaokul Ve Dengi Meslek Okulu	f	5	14	5	1	1	0	26
	%	19,20	53,80	19,20	3,80	3,80	0,00	100,00
Lise Veya Dengi Meslek Okulu	f	8	26	20	6	1	2	63
	%	12,70	41,30	31,70	9,50	1,60	3,20	100,00
Yüksekokul Veya Fakülte	f	0	5	9	0	5	2	21
	%	0,00	23,80	42,90	0,00	23,80	9,50	100,00

Eğitim düzeyine göre kooperatif üyesi kadınların kooperatiften elde ettiği geliri harcama şekilleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır (Çizelge 4.36). Analiz sonucuna göre kadınların kooperatiften elde edilen geliri harcama şekilleri eğitim düzeyine göre %0.01 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermektedir ($H=29.155$; $p=0.000$; $p<0.01$). Bu farklılık okuma-yazma bilmeyenler ve fakülte/yüksekokul mezunları ile diğer gruplar arasında ortaya çıkmaktadır. Okuma-yazma bilmeyenler ev harcamaları için, fakülte veya yüksekokul mezunları iş geliştirme için gelirlerini kullanmaktadır. Bu sonuç eğitim düzeyi farklılıklarının hayata bakış açısını farklılaştırdığının bir göstergesi olarak ifade edilebilir.

Çizelge 4. 36.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Geliri Harcama Durumunun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	Kooperatiften Elde Edilen Geliri Harcama Şekli
Kruskal-Wallis H	29,155
Df	5
Asymp. Sig.	,000
A. Kruskal Wallis Test	
B. Grouping Variable: Eğitim Seviyesi	

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif öncesi herhangi bir işte çalışma durumlarına göre kooperatiften elde edilen geliri harcama şekilleri Çizelge 4.37’de değerlendirilmiştir. Hem daha önce çalışmış olanlar hem de çalışmamış olanlar elde ettikleri geliri ağırlıklı olarak kendi ihtiyaçları için kullandıkları görülmektedir.

Çizelge 4. 37.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatiften Elde Edilen Gelir Harcama Durumunun Kooperatif Öncesi Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Kooperatiften Elde Edilen Geliri Harcama Şekli	Kooperatiften Önce Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu			
	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
Ev Harcamaları	5	14,30	25	21,60
Kendi İhtiyaçları	11	31,40	48	41,40
İş Geliştirme	8	22,90	32	27,60
Çocuklar	3	8,60	5	4,30
Birikim	4	11,40	6	5,20
Diğer	4	11,40	0	0,00
Toplam	35	100,00	116	100,00

Mersin İli kooperatif üyesi kadınlar %46,1 kooperatif aracılığı ile eğitim almış olup; %53,9’u eğitim almamıştır (Çizelge 4.38.). %46,1 oranında eğitim alan katılımcıların, %25’i 1 gün olmak üzere diğer katılımcıların ise 3 ila 40 gün aralığında eğitim aldıkları belirtilmiştir. Eğitim alan katılımcıların %6,13’ü de 3 ila 12 ay olmak üzere eğitim almışlardır (Çizelge 4.19.).Eğitimler Belediyelerin, Ticaret İl Müdürlüklerinin genellikle online düzenlemiş oldukları çeşitli türden eğitimlerdir. Kadınlarla yapılan sohbet esnasında eğitim aracılığı ile diğer kooperatif üyeleri ile tanışmışlar ve diğer kooperatiflerin faaliyetlerini, kooperatiflere ve üretime yönelik bilgi alış verişi

içerisinde bulunmuşlardır. Eğitimlerin sürekli hale gelmesini, online eğitimden ziyade yüz yüze ve uygulamalı eğitim tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yeşil ve ark. (2024) çalışmasında eğitim faaliyetlerinin kadın kooperatiflerinde önemli yer tuttuğunu vurgulamıştır. Kooperatifte üretime yönelik konular ile birlikte yaşama dair (sağlıklı yaşam, sağlıklı gebelik, kadın üreme sağlığı, çocuk sağlığı ve beslenmesi, çocuğun gelişme ve büyümesi) eğitimler organize edilmektedir. Kadınlara, liderlik eğitimi, finansal okuryazarlık, bilgisayar eğitimi, toplumsal cinsiyet eşitliği, satış ve pazarlama, ilk yardım, iş güvenliği, servis konuk ağırlama, pasta kek yapımı, e-ticaret, standardizasyon, yerel turistik ürün geliştirme, hediyelik eşya yapımı ve satışı gibi kişisel gelişime yönelik eğitimler verildiğini tespit etmiştir.

Çizelge 4. 38.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Üyesi iken Alınan Eğitim Dağılımı

	N	%
Kooperatif Sonrası Alınan Eğitim		
Evet	94	46,1
Hayır	110	53,9
Toplam	204	100
Eğitim Süresi Gün		
1	51	25
3	2	1
4	1	0,5
5	6	2,9
7	2	1
8	1	0,5
10	2	1
18	1	0,5
20	4	2
30	6	2,9
35	1	0,5
40	4	2
Toplam	81	60,3
Eğitim Süresi Ay		
3	7	3,4
12	6	2,9
Toplam	13	6,3
Toplam	94	46,1

Katılımcıların %46,10'u çizelge 4.39. de belirtilen eğitimleri almıştır. Eğitimler Ticaret Bakanlığı uhdesinde mesleki eğitim olarak verilmiştir. Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Müdürlüğü uhdesinde hazırlanan “Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Ana Sözleşmesi” kapsamında amaç ve faaliyet konularında kooperatif,

ortakların ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını, mal ve hizmet üretimini, pazarlanması, girişimlerini desteklemek, üretim becerisi geliştirmek, ortakların ekonomik menfaatlerini koruyarak sağlıklı bir şekilde gelişimlerine destek vermeyi amaç edinmektedir. Onikinci Kalkınma Planı (2024-2028) hedefleri içerisinde kadınların iş gücüne katılımını artıracak girişimcilik, finansal ve dijital okuryazarlık, kooperatifçilik alanlarında programların kapsamı genişletilerek yaygınlaştırılması hedeflenmektedir (SBB, 2024).

Topuz ve Ege (2024) çalışmalarında Samsun da kadın kooperatifi üyelerinin kooperatifin sürdürülebilirliğinin sağlanması için dijital pazarlamada aktif olmalarını vurgulamıştır. Günümüz rekabet koşullarında dijital pazarlama rakipleri alt ederken dijital pazarlamada yetersiz olan kadın kooperatiflerine bu alanda eğitim verilmesi gerektiği sonucuna varmışla Yeşil ve ark. (2024), kooperatifçilik faaliyetleri içerisinde eğitimin kadın istihdamı üzerinde etkin olduğunu, eğitim aracılığı ile kadınlar işleri iyi yapabilme ve yönetebilme becerisi kazandığını tespit etmiştir. Eğitim faaliyetleri ile kadınların kişisel gelişimine destek vermek amaçlanmıştır. Liderlik, finansal okuryazarlık, bilgisayar eğitimi, cinsiyet eşitliği eğitimi, pazarlama ve satış, teknik eğitimi, güvenlik ve ilk yardım eğitimleri ile kadınların gelişimi, güçlenmesi, bilinçlendirilmesi, üretimin artırılması, kadınların istihdam yolu ile ekonomiye kazandırılması hedeflenmiştir.

Çizelge 4. 39.

Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimler Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Sonrası Eğitim Dağılımı

Ambalajlama ve paketleme

Bahçe, Ekim, Dikim, Budama, Hasat

El İşleri (Dikiş, Nakış, Boyama, Halıcılık, Tekstil)

İşletme, İletişim, Üretim, Satış ve Pazarlama

Kooperatifçilik ve Proje Eğitimi

Markalaşma, Finansal Okur Yazarlık

Aşçılık, Tıbbi Aromatik,

Gıda Eğitimi (Yiyecek İçecek, Turşu Yapımı, Zeytinyağı)

Süs Bitkileri Yetiştiriciliği

Mersin ilin de Ticaret Bakanlığı, Halk Eğitim Merkezleri aracılığı ile eğitim faaliyetlerinin önemine değinilmiş ve uygulamaya geçilmiştir. Katılımcılar eğitimler aracılığı ile yeni şeyler öğrenirken aynı zamanda sosyal ve kişisel gelişimlerine de eğitimin katkı sunduğunu belirtmektedirler. Mersin İlindeki kadın kooperatifi üyelerinin almış olduğu eğitimlerden %54,9'u kooperatifte yaptığı işte, %22'si yeni üretim yöntemleri öğrendiği, %6,6'sı yeni bir ürün üretmeye başladığı, %6,6'sı da kendi işini yaptığını, %9,9'u diğer alanlarda faydalandığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.40).

Çizelge 4. 40.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydaları

Fayda Alanları	N	%
Koop. Yaptığım İş	50	54,9
Yeni Üretim Yöntemleri Öğrendim	20	22
Yeni Bir Ürün Üretmeye Başladım	6	6,6
Kendi İşimi Yapmaya Başladım	6	6,6
Diğer	9	9,9
Total	91	100

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif aracılığıyla aldıkları eğitimlerin faydalarının yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, bütün yaş gruplarının ağırlıklı olarak kooperatifte yapılan iş konusunda fayda sağladığı görülmektedir (Çizelge 4.41). 51-60 yaş aralığındaki kadınlarda ise kooperatifte yapılan işin yanı sıra yeni üretim yöntemleri öğrenme konusunda da eğitimlerden fayda sağladıkları belirtilmiştir.

Çizelge 4. 41.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydalarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Alınan Eğitimin Fayda Sağladığı Konular	Yaş							
	30-40		41-50		51-60		61 ve üzeri	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Koop. Yapılan İş	11	45,80	26	72,20	12	42,90	1	33,30
Yeni Üretim Yöntemleri Öğrendim	3	12,50	4	11,10	12	42,90	1	33,30
Yeni Bir Ürün Üretmeye Başladım	1	4,20	4	11,10	1	3,60	0	0,00
Kendi İşimi Yapmaya Başladım	5	20,80	1	2,80	0	0,00	0	0,00
Diğer	4	16,70	1	2,80	3	10,70	1	33,30
Toplam	24	100,00	36	100,00	28	100,00	3	100,00

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif aracılığıyla aldıkları eğitimlerin faydalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, okuma yazma bilmeyenler ile okur-yazar olanların yeni üretim yöntemleri öğrenme konusunda fayda sağladıkları, diğer grupların ise ağırlıklı olarak kooperatifte yapılan iş konusunda fayda sağladığı görülmektedir (Çizelge 4.42).

Çizelge 4. 42.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Alınan Eğitim Hangi Konularda Fayda Sağladı						Toplam
	Koop. Yapılan İş	Yeni Üretim Yöntemleri Öğrendim	Yeni Bir Ürün Üretmeye Başladım	Kendi İşimi Yapmaya Başladım	Diğer		
Okuma Yazma Bilmiyor	F	0	1	0	0	0	1
	%	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Okur-Yazar	F	0	1	0	0	0	1
	%	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
İlkokul	F	9	2	1	0	0	12
	%	75,00	16,70	8,30	0,00	0,00	100,00
Ortaokul Ve Dengi Meslek Okulu	F	9	4	0	0	1	14
	%	64,30	28,60	0,00	0,00	7,10	100,00
Lise Veya Dengi Meslek Okulu	F	21	5	3	4	1	34
	%	61,80	14,70	8,80	11,80	2,90	100,00
Yüksekokul Veya Fakülte	F	11	7	2	2	7	29
	%	37,90	24,10	6,90	6,90	24,10	100,00

Kooperatif üyesi kadınların kooperatif aracılığıyla aldıkları eğitimlerin faydalarının kooperatif öncesi çalışma durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, daha önce çalışan ve çalışmayanların ağırlıklı olarak kooperatifte yapılan iş konusunda fayda sağladığı belirlenmiştir (Çizelge 4.43).

Çizelge 4. 43.
Kooperatif Üyesi Kadınların Kooperatif Aracılığıyla Aldıkları Eğitimlerin Faydalarının Kooperatif Öncesi Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Alınan eğitimin fayda sağladığı konular	Kooperatiften önce herhangi bir işte çalışma durumu			
	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
Koop. Yapılan iş	12	38,70	38	63,30
Yeni üretim yöntemleri öğrendim	10	32,30	10	16,70
Yeni bir ürün üretmeye başladım	1	3,20	5	8,30
Kendi işimi yapmaya başladım	2	6,50	4	6,70
Diğer	6	19,40	3	5,00
Toplam	31	100,00	60	100,00

Kadın kooperatifi üyeliğinin kadınların yaşamlarına etkisi bireysel, sosyal, ekonomik ve mesleki etki olmak üzere dört grupta değerlendirilmiştir. Bireysel etkilerin değerlendirildiği ifadeler kooperatif üyesi kadınların verdiği yanıtlar Çizelge 4.44’de verilmiştir. Kooperatif üyeliği sonrası kadınların yeni şeyler öğrendiği, sorunlarını çözme konusunda kendilerine olan güvenlerinin arttığı, genel anlamda kendilerine güvenlerinin arttığı, sıkıntılarını paylaşmayı öğrendikleri, kendilerine ayırdıkları zamanın arttığı ve daha kararlı hareket edebildikleri görülmektedir. Bireysel etkiler konusundaki diğer ifadelerde ise kararsız oldukları görülmektedir.

Çizelge 4. 44.
Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Bireysel Etki)

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Toplam		Ort.	S.s.
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Yaptığım işlerde daha başarılı olduğumu hissediyorum.	48	23,5	46	22,5	110	53,9	204	100	2,30	0,83
Kendime olan güvenim arttı.	27	13,2	54	26,5	123	60,3	204	100	2,47	0,72
Daha kararlı hareket edebiliyorum	44	21,6	45	22,1	115	56,4	204	100	2,35	0,81
Ekonomik özgürlüğümün olması kendim için daha fazla şey yapmamı sağladı.	65	31,9	45	22,1	94	46,1	204	100	2,14	0,87
Kooperatif toplantılarında kendi görüşlerimi daha özgüvenle ifade edebiliyorum.	63	30,9	45	22,1	96	47,1	204	100	2,16	0,87
İşin nasıl yapılacağına karar vermede daha fazla özgür hissediyorum.	49	24	48	23,5	107	52,5	204	100	2,28	0,83
Çocuğumun aktivitelerini daha iyi kontrol edebiliyorum.	67	32,8	41	20,1	96	47,1	204	100	2,14	0,88
Hayata bakışım değişti.	52	25,5	43	21,1	109	53,4	204	100	2,28	0,85
Boş zamanımı daha iyi değerlendirebiliyorum.	48	23,5	46	22,5	110	53,9	204	100	2,30	0,83
Sorunlarımı çözme konusunda kendime güvenim arttı.	30	14,7	45	22,1	129	63,2	204	100	2,49	0,74
Çocuklarımla sorularına daha iyi yanıtlar verebiliyorum.	55	27	28	13,7	121	59,3	204	100	2,32	0,87
Kendime ayırdığım zaman arttı.	44	21,6	36	17,6	124	60,8	204	100	2,39	0,82
Sıkıntılarımı paylaşmayı öğrendim.	35	17,2	43	21,1	126	61,8	204	100	2,45	0,77
Kooperatifte olmak yeni şeyler öğrenmemeye olanak tanıdı.	32	15,7	33	16,2	139	68,1	204	100	2,52	0,75

Sosyal etkilerin değerlendirildiği ifadeler kooperatif üyesi kadınların verdiği yanıtlar Çizelge 4.45’de verilmiştir. Kooperatif üyeliği sonrası kadınların sosyal

paylaşımlarının arttığı, birlikte hareket edildiğinde daha başarılı hissettikleri, kooperatife katıldıklarında çevrelerinden olumlu tepkiler aldıkları, ailelerinin kendilerine bakış açısının değiştiği, çevrelerinin kendisine daha fazla güven duyduğunu hissettikleri ve aile hayatlarının olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Çeşitli toplantı ve törenlere katılma, aile içi karar almada daha fazla söz sahibi olma, çevreye fayda sağlama, ev dışında kendisinin ve ailesinin haklarını savunma, komşularla dayanışmanın artması, toplumda daha iyi bir yere sahip olma, arkadaş ve akrabaların karar vermelerinde yardımcı olma gibi konularda kararsız kaldıkları görülmektedir.

Çizelge 4. 45.
Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Sosyal Etki)

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		TOPLAM		Ort.	S.s.
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Toplumda daha iyi bir yere sahip olduğumu hissediyorum	52	25,5	73	35,8	79	38,7	204	100	2,13	0,79
Çevreme fayda sağladığımı düşünüyorum	47	23	61	29,9	96	47,1	204	100	2,24	0,80
Çeşitli toplantı ve törenlere katılıyorum	44	21,6	48	23,5	112	54,9	204	100	2,33	0,81
Arkadaş ve akrabalarımın karar vermelerinde yardımcı oluyorum, tavsiyelerde bulunuyorum.	69	33,8	56	27,5	79	38,7	204	100	2,05	0,85
Ev dışında kendimin ve ailemin haklarını savunabiliyorum.	56	27,5	53	26	95	46,6	204	100	2,19	0,84
Çevremdekilerin bana daha fazla güvendiğini hissediyorum.	37	18,1	53	26	114	55,9	204	100	2,38	0,78
Aile hayatım olumlu yönde etkilendi.	45	22,1	40	19,6	119	58,3	204	100	2,36	0,82
Sosyal paylaşımlarım arttı.	28	13,7	41	20,1	135	66,2	204	100	2,52	0,73
Komşularla dayanışmamız arttı.	67	32,8	34	16,7	103	50,5	204	100	2,18	0,90
Birlikte hareket ettiğimizde daha başarılı olduğumuzu gördük.	25	12,3	48	23,5	131	64,2	204	100	2,52	0,71
Aile içi karar almada daha fazla söz sahibiyim.	40	19,6	71	34,8	93	45,6	204	100	2,26	0,77
Kooperatife katıldığımda çevremden olumlu tepkiler aldım.	36	17,6	48	23,5	120	58,8	204	100	2,41	0,77
Kooperatife katıldığımda ailemin bana bakış açısı olumlu yönde değişti.	43	21,1	38	18,6	123	60,3	204	100	2,39	0,81

Ekonomik etkilerin değerlendirildiği ifadeler kooperatif üyesi kadınların verdiği yanıtlar Çizelge 4.46'de verilmiştir. Kooperatif üyeliği sonrası kadınların ev yapımı ürünlerini satarak ilave gelir elde edebildikleri ve kendilerine ait bir gelirleri olduğu

belirtilmektedir. Aile ekonomisine katkı sağlama konusunda ise kararsız kaldıkları görülmektedir.

Çizelge 4. 46.
Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Ekonomik Etki)

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Toplam		Ort.	S.s.
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Kendime ait bir gelirim oldu	45	22,1	36	17,6	123	60,3	204	100	2,38	0,83
Aile ekonomisine katkı sağlayabiliyorum.	48	23,5	43	21,1	113	55,4	204	100	2,32	0,83
Ev yapımı ürünlerimi satarak ilave gelir elde edebiliyorum.	40	19,6	43	21,1	121	59,3	204	100	2,4	0,8

Mesleki etkilerin değerlendirildiği ifadeler kooperatif üyesi kadınların verdiği yanıtlar Çizelge 4.47’de verilmiştir. Kooperatif üyeliği sonrası kadınlar mesleki bilgi/becerilerinin arttığını ve çeşitli bilgi kaynaklarına daha kolay erişebildiklerini düşünmektedir. Diğer ifadeler konusunda ise ortalama skorlar açısından kararsız oldukları görülmektedir. Ortalama skorlar açısından kararsız olmalarına rağmen ağırlıklı olarak kooperatifte çalışmaya başlamadan önce eğitim seviyelerinin çalışma hayatına katılmak için yetersiz olduğunu düşündükleri (%51,5) görülmektedir. Kooperatifte çalışmaya başlamadan önce mesleki bilgi/becerilerinin çalışma hayatına katılmak için yetersiz olduğu (%38,7) ifadesine ise ağırlıklı olarak katılmadıkları görülmektedir.

Çizelge 4. 47.
Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisi (Mesleki Etki)

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		TOPLAM		Ort.	S.s.
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Çeşitli bilgi kaynaklarına daha kolay erişebiliyorum.	38	18,6	46	22,5	120	58,8	204	100	2,40	0,78
Kooperatifte olmak mesleki bilgi/becerimi artırdı.	41	20,1	36	17,6	127	62,3	204	100	2,42	0,81
Kooperatifte çalışmaya başlamadan önce mesleki bilgi/becerimin çalışma hayatına katılmak için yetersiz olduğunu düşünüyordum.	79	38,7	66	32,4	59	28,9	204	100	1,90	0,82
Kooperatifte çalışmaya başlamadan önce eğitim seviyemin çalışma hayatına katılmak için yetersiz olduğunu düşünüyordum.	43	21,1	56	27,5	105	51,5	204	100	2,30	0,80
Kooperatifte çalışmak iş yükümü ve sorumluluklarımı artırdı.	52	25,5	90	44,1	62	30,4	204	100	2,05	0,75

Demografik özelliklere göre kadın kooperatifi üyeliğinin kadınların yaşamlarına etkisi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır (Çizelge 4.48). Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların sosyal yaşamları yaşa göre %0.01 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermektedir (H=14.3; p=0.003; p<0.01). Sıralı ortalamalara göre 30-50 yaş arası kadınların 51 yaş ve üzeri kadınlara oranla kooperatif üyeliğinin sosyal yaşamları üzerine daha yüksek etki yaptığı söylenebilir. Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların bireysel, ekonomik ve mesleki yaşamları yaşa göre %0.05 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermemektedir. Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların sosyal yaşamları eğitim düzeyine göre %0.05 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermektedir (H=14.3; p=0.003; p<0.01). Bu farklılık ilkökul, ortaokul ve lise mezunlarının sosyal yaşamları diğer eğitim düzeylerine göre daha fazla etkilenmiştir. Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların bireysel, ekonomik ve mesleki yaşamları eğitim düzeyine göre %0.05 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermemektedir.

Kooperatif üyeliği öncesi çalışma durumuna göre kadın kooperatifi üyeliğinin kadınların yaşamlarına etkisi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır (Çizelge 4.48). Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların bireysel yaşamları kooperatif üyeliği öncesi çalışma durumuna göre %0.01 anlamlılık düzeyinde farklılık göstermektedir (U=3023; p=0.004; p<0.01). Kooperatif üyeliği öncesi çalışmayan kadınlar çalışanlara göre üyelik sonrası bireysel yaşamlarına etki daha yüksek olmuştur.

Çizelge 4. 48.
Kadın Kooperatifi Üyeliğinin Kadınların Yaşamlarına Etkisinin Demografik Özelliklere göre değerlendirilmesi

		Bireysel Etki	Sosyal Etki	Ekonomik Etki	Mesleki Etki
Yaş	Kruskal-Wallis H	3,045	14,3	2,358	5,007
	Df	3	3	3	3
	Asymp. Sig.	0,385	0,003	0,502	0,171
Eğitim düzeyi	Kruskal-Wallis H	5,696	12,573	10,911	10,626
	Df	5	5	5	5
	Asymp. Sig.	0,337	0,028	0,053	0,059
Kooperatif üyeliği öncesi çalışma durumu	Mann-Whitney U	3023	3646	4032	3452
	Wilcoxon W	4563	5186	15207	4992
	Z	-2,89	-1,212	-0,179	-1,748
	Asymp. Sig. (2-tailed)	0,004	0,226	0,858	0,08

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Mersin ilindeki kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik ve sosyal yaşamlarına olan etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Kooperatiflerin kadınların yaşamlarına sağladığı bireysel, sosyal ve ekonomik katkılar üzerinde durulmuş ve kadınların kooperatiflere katılma nedenleri ile üyelik sonrasında yaşadıkları değişim ve beklentiler analiz edilmiştir. Kadın kooperatifi üyeleri Mersin ilinin çeşitli ilçelerinde faaliyet göstermekle birlikte ilçelere bağlı köylerde aktif varlıklarını gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Mersin ilindeki kadın kooperatifi üyeleri bireysel, sosyal ve ekonomik olarak güçlenmek amacıyla kooperatife katılmanın yanında kooperatif faaliyetlerinin kadınların gelişimine katkı sağladığı saptanmıştır. Mersin ilindeki kadın kooperatifi üyelerinin orta yaşın üstünde olmasına rağmen kooperatif üyesi kadınların eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Eğitim seviyesi yüksek üyeler tarafından kurulan ve yönetilen kooperatifler, eğitim seviyesi düşük kurucular tarafından yönetilen kooperatife kıyasla pazar kitlesi, üretim çeşitliliği, üye sayısı, kurum ve kuruluşlarla iletişimleri ve sosyal faaliyetleri konusunda daha ön planda ve aktif kooperatiflerdir. Mersinde orta büyüklükte aile yapısına sahip kadın kooperatifi üyelerinin çoğunluğu merkez ilçelerde yaşıyor olması nedeniyle kooperatif dışında tarımsal faaliyet göstermemektedir. Liman şehri olan Mersin ilinde erkeklerin gelir getirici işlerde çalışıyor olması ve kadınların ev işleri, tarım ve hayvancılık işlerini üstlenmesi sigortalı çalışmalarına engel olmuş ve kadınların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ikinci plana atmasına neden olmuştur. Mersin ilindeki kadın kooperatifi üyelerinin çoğunluğunun kooperatif öncesi gelir getirici işlerde çalışmamakla birlikte kooperatif sonrası gelir elde ettikleri saptanmıştır. Kooperatifin gelir getirici bir faaliyet olması Mersin'deki kadın kooperatifi üyelerinin, kooperatif üyesi olmayan kadınları da kooperatif üyeliğine teşvik etmiştir. Söz konusu ilde kadın kooperatiflerinin faaliyet alanları incelendiğinde; Üretim (Bahçe, tarla ekim dikim, gıda, ürün yetiştiriciliği), Unlu Mamüller, Kafe İşletmeciliği, Ev Yemekleri Yapımı, Konserve, Turşu, Zeytincilik, Yağ Yapımı, Paketleme, ambalajlama, geri dönüşüm, Pazarlama, El Sanatları Tekstil gibi alanlarda faaliyet gösterdikleri saptanmıştır.

Araştırmamızda kadınların kooperatifte geçirdikleri süre; birçok işlerin mevsimsel olması, bir kısım kooperatiflerin binasının olmaması nedeniyle kooperatifte geçirilen süreye dair bilgi edinilememiştir. Mersin ilinde kooperatif dışında gelir getirici işlerde çalışamayan üye sayısı fazla olmakla birlikte; kooperatif üyesi kadınlar, iş bulamama, fiziksel rahatsızlık, aile bireylerinin izin vermemesi ve çocuk bakımı gibi nedenlerden dolayı çalışmamaktadır. Kooperatif dışında gelir getirici işlerde çalışan üyeler ise tarım, bahçe işleri, el sanatları, gıda üretimi ve kamu-özel sektör gibi işlerde çalışarak gelir elde etmektedirler. Dolayısıyla Mersin İlindeki kadın kooperatifi üyelerinin kooperatiften beklentileri ve kooperatife katılım gerekçeleri bireysel, sosyal ve ekonomik olarak önemli bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda; bireysel beklentilerin sosyal ve ekonomik beklentilere göre kooperatife katılım gerekçeleri açısından daha önemli olduğu tespit edilmiştir. Bireysel beklentiler arasında kendini geliştirmek ve boş zamanı değerlendirmek ilk sıralarda yer almaktadır. Sosyal beklentiler arasında ise birlikte üretim yapmak ve tecrübe paylaşımı ön plana çıkarken, ekonomik beklentilerde iş yaşamına katılmak ve ürünü pazarlama en önemliler arasındadır.

Yaşa göre kooperatif üyesi kadınların kooperatiften beklentileri/katılım gerekçeleri arasında bireyler, sosyal ve ekonomik sınıflandırmalar açısından yaşa ve eğitime göre bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Beklentiler içerisinde boş zamanlarını değerlendirmek, Tecrübeleri paylaşmak, Birlik Dayanışma içinde olmak, Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve Kendini geliştirme beklentileri 61 yaş üzerinde önemli olduğu tespit edilmiştir. Mersin İli kadın kooperatifi üyelerinin kooperatife katıldıktan sonra; 30-40 yaş arası kadınların kooperatif üyeliği sonrası daha umutlu oldukları, 41-50 yaş arası kadınlar daha mutlu, 51 yaş ve üzeri kadınlar ise daha güçlü hissettikleri sonucuna varılmıştır. Kooperatife katılım sonrası herhangi bir değişim olmadığını en fazla düşünen grup ise genç olarak ifade edebileceğimiz 30-40 yaş arası kadınlardır. Yaşa göre kooperatif üyesi kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılan analiz sonucunda diğer yaş gruplarına göre 61 yaş ve üzeri kadınlar kendilerini kooperatif üyeliğinden sonra daha güçlü hissetmektedir. Bunun nedenleri arasında hayattan yaş gereği çekilmesi düşünülen 61 yaş üzeri kadınların kooperatif sayesinde hayatın içinde aktif olarak var olmaya devam etmeleridir.

Kooperatif üyesi kadınların eğitim düzeylerine göre kooperatif üyeliğinden sonraki hisleri Okuma-yazma bilmeyen ve okuryazar olan kadınlar kooperatif üyeliği sonrası daha aktif olduklarını belirtirken, ilkokul ile yüksekokul veya fakülte mezunları daha güçlü, ortaokul ve dengi meslek okulu mezunları daha mutlu, lise veya dengi meslek okulu mezunları ise daha özgüvenli hissetmektedir. Eğitim düzeyine göre kooperatif üyesi kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri arasında ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılan analiz sonucuna göre kadınların kooperatif üyeliği sonrası hisleri eğitim düzeyine göre farklılık olmadığı saptanmıştır. Kooperatif üyeliği öncesi herhangi bir işte çalışan ve çalışmayan kadınlar kooperatif üyeliği sonrası daha güçlü hissetmektedir. Yapılan analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği öncesi yapılan çalışmanın kooperatif üyeliği sonrası hisleri üzerinde bir farklılık oluşturmamaktadır. Mersin İli kooperatif üyesi kadınlar kooperatiften elde ettikleri geliri, çoğunluğu kendi ihtiyaçları, geri kalan kısım ise iş geliştirme, ev harcamaları, birikim, çocukları için harcadıkları gözlemlenmiştir.

Kooperatif üyesi kadınların yaşa göre kooperatiften elde edilen geliri harcama şekilleri analiz edildiğinde yaşa göre farklılık göstermediği saptanmıştır. 30-60 yaş arası kadınların kooperatiften elde ettikleri geliri ağırlıklı olarak kendi ihtiyaçları için harcadıkları, 61 ve üzeri yaştakiler ise ağırlıklı olarak ev harcamaları ve iş geliştirme için kullanmaktadır.

Kooperatif üyesi kadınların eğitim düzeyine göre kooperatiften elde edilen gelirleri analiz edildiğinde; eğitim düzeylerinin farklılığı, kooperatiften elde edilen geliri harcama şekli üzerinde farklılık oluşturmakta olduğu tespit edilmiştir. Okuma-yazma bilmeyenler ve ilkokul mezunu kadınların kooperatiften elde ettikleri geliri ağırlıklı olarak ev harcamaları için kullandıkları görülmektedir. Okur-yazar, ortaokul ve dengi meslek okulu ve lise ve dengi meslek okulu mezunu kadınların ise ağırlıklı kendi ihtiyaçları için geliri kullandıkları görülmektedir. Yüksekokul veya fakülte mezunu kadınlar ise ağırlıklı olarak iş geliştirme için kullanmaktadır. Eğitim düzeyindeki farklılıkların hayata bakış açısını farklılaştırdığının bir göstergesidir. Kooperatif üyesi kadınların kooperatif öncesi herhangi bir işte çalışma durumlarına göre yapılan karşılaştırma sonucunda da gruplar arasında farklılık olmadığı ve kooperatiften elde edilen gelirin ağırlıklı olarak kendi ihtiyaçları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Mersin İli kooperatif üyesi kadınlar Belediyeler ve Ticaret İl Müdürlüğü aracılığı ile çeşitli zamanlarda ve çeşitli eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Eğitim aracılığı ile diğer kooperatif üyeleri ile tanışmışlar ve diğer kooperatiflerin faaliyetlerini, kooperatiflere ve üretime yönelik bilgi alış verişinde bulunmuşlardır. Üyeler almış olduğu eğitimleri kooperatifte yaptığı işte, yeni üretim yöntemlerinde, aldığı eğitim ile yeni ürün üretmeye başladığını ve kendi işini yaptığını beyan etmişlerdir. Kooperatif üyesi kadınların kooperatif aracılığıyla aldıkları eğitimlerin bütün yaş gruplarının ağırlıklı olarak kooperatifte yapılan iş konusunda fayda sağladığı görülmektedir. 51-60 yaş aralığındaki kadınlarda ise kooperatifte yapılan işin yanı sıra yeni üretim yöntemleri öğrenme konusunda da eğitimlerden fayda sağladıkları belirtilmiştir. Kooperatif üyesi kadınların kooperatif aracılığıyla aldıkları eğitimlerin faydalarının eğitim düzeylerine göre, okuma yazma bilmeyenler ile okur-yazar olanların yeni üretim yöntemleri öğrenme konusunda fayda sağladıkları, diğer grupların ise ağırlıklı olarak kooperatifte yapılan iş konusunda fayda sağladığı görülmektedir. Kooperatif üyesi kadınların kooperatif aracılığıyla aldıkları eğitimlerin faydalarının kooperatif öncesi çalışma durumlarına göre dağılımı incelendiğinde, daha önce çalışan ve çalışmayanların ağırlıklı olarak kooperatifte yapılan iş konusunda fayda sağladığı belirlenmiştir.

Mersin İli kooperatif üyesi kadınlar, ürettiği ürünleri güç birliği ile pazarlıyor olması, sosyal hayatın aktif olmasının üretim ve pazarlamaya yansıyor olması, kooperatif kimliği ile kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinde kabul görüyor olmaları kooperatif üyelerinin gerçek kişiliğinin gelişimine katkı sağlarken kooperatif aracılığı ile tüzel kişilik edindiklerinin farkında olmalarını sağlamaktadır. Kadın kooperatiflerinin kadınların bireysel, sosyal, ekonomik ve mesleki yaşamlarına sağladığı katkılar da dikkat çekmektedir. Kooperatiflere katılan kadınların özgüvenlerinde belirgin bir artış yaşandığı ve sosyal çevreleriyle olan ilişkilerinin güçlendiği tespit edilmiştir. Kadınlar, kooperatiflerde edindikleri deneyimlerle daha görünür hale gelmiş, toplumsal rollerini daha etkin bir şekilde yerine getirme fırsatı bulmuşlardır. Aynı zamanda kooperatifler, kadınlar arasında dayanışma ve iş birliği kültürünü geliştirerek güçlü bir sosyal bağ oluşturmuştur. Bu bağlamda, kadınlar yalnızca ekonomik kazanç elde etmekle kalmamış, aynı zamanda diğer kadınlarla bir araya gelerek birbirlerine destek olmanın, bilgi ve tecrübe paylaşmanın önemini de fark etmişlerdir. Özellikle düzenlenen toplantılar, etkinlikler ve atölye çalışmaları,

kadınların sosyal çevrelerini genişletmelerine olanak sağlamış, toplumsal olarak daha güçlü bireyler haline gelmelerine katkıda bulunmuştur. Bu süreç, kadınların toplum içinde daha aktif rol almalarını teşvik etmiştir. Kadınlar, kooperatiflere katılmalarıyla birlikte gelir elde etme fırsatı bulmuş, bu da onların ekonomik bağımsızlık kazanmalarına olanak tanımıştır. Özellikle düşük gelirli kadınlar için kooperatiflerin sağladığı bu imkânlar, aile ekonomisine katkıda bulunmaları açısından büyük bir önem taşımaktadır. Kooperatif üyeliği sayesinde elde edilen gelirlerin çoğunlukla kadınların kişisel ihtiyaçlarına ve aile bütçesinin desteklenmesine harcandığı gözlemlenmiştir. Bu durum, kadınların yalnızca ekonomik olarak güçlenmekle kalmayıp, aynı zamanda aile içinde daha etkili bir pozisyona sahip olmalarına da zemin hazırlamaktadır. Kooperatiflerin sunduğu ekonomik katkılar, kadınların finansal kaynaklara erişimini kolaylaştırmış ve onların bireysel yatırımlar yapabilme becerilerini geliştirmiştir. Özellikle ürün satışlarından elde edilen gelirlerin düzenli bir ekonomik kaynak oluşturduğu ve kadınların bu sayede daha istikrarlı bir yaşam sürdürdükleri belirlenmiştir. Kooperatifler, kadınların mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek için sundukları eğitim ve atölye çalışmalarını öne çıkarmaktadır. Araştırma, bu eğitimlerin kadınların iş gücü piyasasına katılımını teşvik ettiğini ve yerel kalkınmaya katkı sağladığını göstermektedir. Kadınlar, bu eğitimler sayesinde yeni beceriler edinmiş, kendi işlerini kurma veya mevcut işlerini geliştirme konusunda daha donanımlı hale gelmişlerdir. Örneğin, el işi, gıda üretimi, tasarım veya pazarlama gibi farklı alanlarda sunulan eğitimler, kadınların profesyonel kapasitelerini artırmıştır. Ayrıca, kooperatiflerin düzenlediği mesleki gelişim programları, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamalarına olanak tanırken, aynı zamanda toplumsal statülerinde olumlu değişimlere yol açmıştır. Bu eğitim süreçlerinin kadınlar üzerinde yalnızca bireysel bir gelişim değil, aynı zamanda ailelerine ve çevrelerine model olma etkisi de yarattığı görülmektedir. Kadınların, elde ettikleri bu bilgi ve becerilerle toplumsal hayata daha aktif bir şekilde katılmaları, kooperatiflerin yerel düzeydeki kalkınmaya olan katkısını da artırmıştır.

Demografik özelliklere göre kadın kooperatifi üyeliğinin kadınların yaşamlarına etkisi arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda; kooperatif üyeliği sonrası kadınların sosyal yaşamları yaşa göre farklılık göstermektedir. Sıralı ortalamalara göre 30-50 yaş arası kadınların 51 yaş ve üzeri kadınlara oranla kooperatif

üyelüğünün sosyal yaşamları üzerine daha yüksek etki yaptığı söylenebilir. Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların bireysel, ekonomik ve mesleki yaşamları yaşa göre farklılık göstermemektedir.

Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların sosyal yaşamları eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık ilkökul, ortaokul ve lise mezunlarının sosyal yaşamları diğer eğitim düzeylerine göre daha fazla etkilenmiştir. Analiz sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların bireysel, ekonomik ve mesleki yaşamları eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

Kooperatif üyeliği öncesi çalışma durumuna göre kadın kooperatifi üyeliğinin kadınların yaşamlarına etkisi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmak amacıyla Mann Whitney U testi sonucuna göre kooperatif üyeliği sonrası kadınların bireysel yaşamları kooperatif üyeliği öncesi çalışma durumuna göre farklılık göstermektedir. Kooperatif üyeliği öncesi çalışmayan kadınlar çalışanlara göre üyelik sonrası bireysel yaşamlarına etki daha yüksek olmuştur.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, kooperatiflerin bu şekilde kadınların sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal olarak da güçlenmelerine katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak, hem teorik hem de pratik düzeyde çeşitli öneriler sunulabilir. Farklı coğrafi bölgeleri veya demografik grupları kapsayan geniş örneklem gruplarıyla yapılacak çalışmalar, bulguların genellenebilirliği konusunda daha sağlam sonuçlara ulaşılmasını destekleyebilir.

Pratik uygulamalara yönelik öneriler açısından, çalışmanın bulgularının sahada somut adımlara dönüştürülmesi önem taşımaktadır. Örneğin, kadın kooperatiflerinin finansal kapasitesinin artırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesi, bu kurumların sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilir.

Kadınların kooperatiflere katılımını teşvik edecek eğitim programlarının düzenlenmesi, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli kazanımlar sunacaktır.

Eğitimlerin kısa süreli teorik ve online eğitimlerden ziyade uygulamalı ve kapsamlı olması tercih edilebilir.

Teorik katkılar açısından ise, çalışmanın bulgularının disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması önerilmektedir. Özellikle sosyoloji, ekonomi ve psikoloji gibi farklı disiplinlerin bir araya gelmesi, kadın kooperatiflerinin toplumsal etkilerini anlamada daha geniş bir perspektif sağlayabilir. Bu bağlamda, disiplinler arası iş birliği, konuya dair yeni tartışma alanları yaratma ve literatürdeki bilgi birikimini zenginleştirme potansiyeli taşımaktadır.

Kadın kooperatiflerinin sürdürülebilirliği için üretim süreçleri, pazarlama teknikleri ve yönetim becerileri üzerine eğitim programları düzenlenmelidir. Bu eğitimler, kadınların kooperatiflerini daha etkin yönetmelerine yardımcı olacaktır.

Kadın kooperatiflerine özel finansman kaynakları yaratılmalı ve bu kaynakların erişilebilirliği artırılmalıdır. Devlet desteklerinin düzenli ve etkin bir şekilde sağlanması, kooperatiflerin büyümesine katkı sağlayacaktır.

Yerel ve ulusal pazarda kooperatiflerin ürünlerini tanıtacak etkinlikler düzenlenmelidir. Ayrıca, çevrimiçi pazarlama kanalları üzerinden ürün satışı teşvik edilmeli, bu sayede daha geniş bir müşteri kitlesine ulaşmaları sağlanmalıdır.

Kadın kooperatifleri arasında işbirliğini artırmak için ağlar kurulmalı ve bu ağlar üzerinden deneyim paylaşımı yapılmalıdır. Böylece, kooperatifler birbirlerinden öğrenerek daha güçlü bir yapı oluşturabilirler.

Kadın kooperatiflerinin karşılaştığı bürokratik zorlukların giderilmesi için yerel yönetimler ve ilgili bakanlıklar ile işbirliği yapılmalıdır. Süreçlerin daha şeffaf ve hızlı olması, kooperatiflerin faaliyetlerini kolaylaştıracaktır.

Kadın kooperatiflerinin sosyal projelerle desteklenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına da katkıda bulunacaktır. Bu tür projeler, kadınların toplumdaki yerini güçlendirebilir.

Kooperatifçilik üzerine (kuruluşu, devri, tasfiyesi... gibi süreçlere dair) danışmanlık hizmeti verecek hizmet sektörünün kurum ve kuruluşlar aracılığı ile sağlanması kooperatifçilikte uygulama birliği sağlayacaktır ve mevcut kaosun önüne geçecektir.

Kooperatifçilik hizmetleri birkaç bakanlık uhdesinde değil de tek bakanlık uhdesinde yürütülmelidir. Kooperatif bilgilerinin erişime açık olması sağlanmalı ve kooperatifler hakkında erişebilir bilgilerin tek kurumdan olması kooperatiflerin amaçlarına yönelik hizmet vermesini sağlar.

Kadınların ekonomik faaliyetlerde daha fazla yer alabilmeleri için kooperatiflerin güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliği politikaları geliştirilmelidir.

Sonuç olarak, araştırmada elde edilen bulguların, hem ilgili alanın gelişimine hem de gelecekteki çalışmalara rehberlik edebilecek nitelikte olduğu değerlendirilmektedir. Bu önerilerin, literatüre ve uygulamalı alanlara katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adar, A. Ş., & Dedeoğlu, S. (2023). Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Güçlenmesine Etkisi. *Fe Dergi*, 15(2), 8-49.
- Adar, A. Ş., Dedeoğlu, S., & Kurtuluş, G. (2023). Türkiye’de kadın kooperatifleri: Mevcut durum analizi, kadın güçlenmesi ve istihdam yaratma potansiyeli. *Çalışma ve Toplum*, 2(77), 1174–1208.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). Türkiye Geneli Kadın Kooperatifi Verileri. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Bilgi Notu.
- Akdemir, K. A. (2023). *Women's empowerment in Turkish women's cooperatives: An ethnographic account* (Doctoral dissertation). Middle East Technical University, Turkey.
- Akkaya, F. A. (2018). Sürdürülebilir kalkınma ile kadın kooperatifleri arasındaki ilişki ve kadın kooperatiflerinin finansal performanslarının analizi. 2. Uluslararası Kadın Kongresi, Güçlendirilmek Yerine Güçlenmek ve İlerlemek. 4-5 Ekim - Desem, İzmir.
- Aksoy, A. D., & Günay, G. (2018). Türkiye’de kadın kooperatifçiliği. *Third Sector Social Economic Review*, 53(1), 77–90.
- Alpaslan, C., Tutar, F., Tutar, E. & Turgut, A..(2014). *Türkiye’de Yerel Kalkınmanın Yeni Aktörü Üçüncü Sektör: Kooperatifler*.The Journal of Academic Social Science
- Arslan, G. (2023). *Güçlenme bağlamında kadın kooperatifleri: Feminist bir araştırma* (Master's thesis). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Avşar, G. (2017). *Kırsal kalkınmada kadın kooperatiflerinin önemi: Eskişehir ilçe ve mahallelerinde kadın kooperatifi potansiyeli* (Master's thesis). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Ayta, F., & Tunca, S. (2023). Türkiye’de kadın istihdamının genel görünümü: İstihdamın artırılması kapsamında seçilmiş ülke örnekleri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(2), 421–454. <https://doi.org/10.20979/ueyd.1327737>

- Başaran, H., & Irmak, E. (2022). Devrek'te yerel ürün üretimi ve yerelde kadın girişimciliğinde kooperatiflerin yeri. *Ahi Evran Akademi*, 3(1), 19-31.
- Bayrakdaroğlu, F., & Özbek, Ç. (2018). Kadınların Tüketim Alışkanlıklarının Kuşaklararası Boyutu. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(42 Kadın Çalışmaları Özel Sayısı), 1-12.
- Boz, N., & İrmış, A. (2023). Bir sosyal girişimcilik örneği olarak kadın kooperatifleri. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*.
- Bülbüller, G. (2022). Türkiye'de kadın kooperatiflerinin sosyal dayanışma ekonomisi kapsamında incelenmesi: İzmir ili örneği (Master's thesis). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Cazgır, K. D. (2022). *Women's empowerment through cooperatives: The case of women's cooperatives in Izmir* (Master's thesis). Middle East Technical University, Turkey.
- Cihangir, İ. S., Akmese, H., & Akmeşe, K. A. (2023). Yöresel Gastronomik Ürünlerin Gastronomi Turizmine Kazandırılması Sürecinde Kadın Kooperatiflerinin Tutumları: Denee Kadın Kooperatifi Üyeleri Üzerine Bir Araştırma. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 205-225.
- Değirmenci, S. (2023). Örgütlenme modeli olarak kadın kooperatifleri: Patriyarkal kapitalizmde başarı kriterlerinin eleştirisi. *Fe Dergi*, 15(1), 210–231.
- Demircan Yıldırım, P. (2020). Kırsal kalkınmada kadın kooperatiflerinin rolü: Ahatlı Kadın Kooperatifi örneği. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 159–170.
- Demircan Yıldırım, P. (2022). Kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik ve sosyal yaşamlarında yarattığı değişimler: Batı Akdeniz örneği [Doctoral dissertation]. Kocaeli Üniversitesi, Türkiye.
- Demircan Yıldırım, P. (2023). Sosyal ekonomi ve Türkiye'de sosyal kooperatifçilik: Mevcut durumun SWOT analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(45), 1160–1175.

- Demirkol, E. C. (2022). Pandemi sonrası İzmir’de kadın kooperatifleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 3(2), 80–92.
- Doğan, H. G., & Atabay, A. A. (2022). Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri ve Kadın Ortaklar Etkileşimi (Bursa İli Örneği). *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 11(2), 219-235.
- Duguid, F., Durutaş, G., & Wodzicki, M. (2015). Türkiye’de Kadın Kooperatifleri’nin Mevcut Durumu. *The World Bank*.
- Emiroğlu, M. (2019). *Kooperatifçilik & kadın kooperatifleri*. <https://ticaret.gov.tr/data/5d41e48b13b87639ac9e02df/7458fc6b5805cfbbaf4a3f0d76ad0bf5.pdf>
- Erdoğan, M. (2022). Türkiye’de kooperatiflerin kadınların toplumsal konumları üzerindeki etkileri: Gaziantep kadın kooperatifleri örneği (Master's thesis). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Erikli, S. (2020). Çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 39–60.
- Genç, G. (2023). *Kadının güçlenmesi sürecinde bir sosyal girişim modeli olarak kadın kooperatifleri* (1st ed.). Nobel Akademik Yayıncılık. ISBN: 978-625-393-078-3
- Gök, A. G., & Öztürk, M. S. (2024). Türkiye’de kadın kooperatifleri üzerine çalışılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 8(1), 56–75.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2012). Kooperatifçilik ve Kadın Kooperatifleri <https://ticaret.gov.tr/data/5d4c0eed13b876180c773fbb/Kooperatif%C3%A7ilik%20ve%20Kad%C4%B1n%20Kooperatifleri%20Kitap%C3%A7%C4%B1k%2018.12.2012.pdf> E.Tarih:09.01.2025
- Gönüllü-Atakan, A., & Başak, F. (2022). Türkiye’de kadınların kooperatifler yoluyla güçlenmesi: Yasal ve yapısal stratejiler raporu. *Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)*.

- Günsoy, G., & Özsoy, C. (2012). Türkiye’de Kadın İşgücü, Eğitim ve Büyüme İlişkisinin VAR Analizi. *Finans Politik Ve Ekonomik Yorumlar*(568).
- Güzel, O., & Aktaş, H. (2023). Kooperatifler için başarı ölçeği geliştirme çalışması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 30(2), 303–320.
- Hacısüleyman, D. (2023). Kooperatiflerin ekonomik büyüme ve istihdam üzerine etkisi: İtalya örneği (Doctoral dissertation). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Irgat, H. (2022). Ankara'da faaliyet gösteren kadın girişimci kooperatifleri üzerine bir araştırma.
- KEİG (Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi). (2018) https://www.keig.org/wp-content/uploads/2018/11/kooperatif_kilavuz_keigWeb.pdf E. Tarihi: 09.01.2025
- Karakuş, Ş. (2022). Kadın kooperatiflerinin başarısında yönetsel yetkinliğin etkileri: Karşılaştırmalı örnek olay analizi. *Parion Akademik Bakış Dergisi*, 2(1), 14–27.
- Karakuş, G. (2022a). Kadın kooperatiflerinin kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasındaki rolü. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 247–259.
- Kaya Köse, E. (2021). Karabük kadın kooperatiflerinde yerel üretim ölçeğinde sürdürülebilir ve katılımcı tasarım yaklaşımını benimseyen bir model önerisi.
- Kazar, E. N. (2019). Parasal ve katılımcı yoksulluk yaklaşımları bağlamında kadın yoksulluğunu azaltmada kadın kooperatiflerinin rolünün değerlendirilmesi: İstanbul ve Bursa örneği. *Turkish Studies*, 14(6), 3287–3308.
- Keskin, P. (2023). *Rural women’s cooperatives from intersectionality perspective: The case of Izmir* (Master's thesis). Middle East Technical University, Turkey.
- Kırat, İ. Bahşi, N. (2022). Kadınların istihdama katılımında kooperatiflerin rolü. *International Korkut Ata Scientific Researches Conference* (pp. 106–111). Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Türkiye.

- Kurtege Sefer, B. (2022). Tohum toplayan kadınlar söylemini yeniden düşünmek: Kadın kooperatifinde tohum toplamayı reddeden kadınlar ve kamu kurumlarının kadınlara yaklaşımı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 25(3), 377–396. <https://doi.org/10.18490/sosars.1196584>
- Kurtege Sefer, B. (2024). Kırsal kalkınmada kadın emeği, sivil toplum kuruluşları ve kadın kooperatifleri. *Çalışma ve Toplum*, 1(80), 93–126.
- Kurtege Sefer, B. (2024a). Kadın Kooperatiflerinde Yönetici Stratejileri Ve Yöneticilerle Ortaklar Arası Hiyerarşik İlişkiler”. *Fe Dergi* 16, sy. 1: 215-46. <https://doi.org/10.46655/federgi.1337692>.
- Kutay, T. (2022). Kırsal kalkınmada kadın kooperatiflerinin önemi: Türkiye özelinde bir değerlendirme. *Siyasal Ekonomik Kuram*, 6(1), 119–150. <https://doi.org/10.30586/pek.1020843>
- Mammadzada, L. (2023). Kadın işgücünün ekonomik büyümeye etkisi: D8 ülkeleri üzerine ampirik bir analiz (Master's thesis). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Masabo, C. M. V. (2015). *Women's empowerment through cooperatives: A study from women's perspectives* (Master's thesis). Copenhagen Business School.
- Mızrak, R., & Koparan, A. (2024). Kadın kooperatiflerinin mevcut durumunun analizi: Doğu Karadeniz örneği. Karadeniz 15th International Conference on Social Sciences – March 8 - 10, Rize.
- Nişancı, Z. N., & Ödemiş, G. (2022). Kadın Girişimcilerin İş-Yaşam Dengesinin Demografik Faktörler Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Journal Of Business Innovation And Governance*, 5(1), 44-72. <https://doi.org/10.54472/Jobig.1109652>
- Nuhoğlu, E. (2023). Yerel ekonomik kalkınmada kadın kooperatiflerinin rolü: Erzurum örneği (Master's thesis). Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Özaydınlık, Y. D. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33. <https://doi.org/10.21560/spcd.03093>

- Özcan Elçi, D. (2024). Kadın kooperatiflerine betimsel bir yaklaşım: Şırnak Kadın Eli Üretim ve İşletme Kooperatifi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 226–245. <https://doi.org/10.52122/nisantasisbd.1450039>
- Özdemir, G., Varnalı, T., & Yılmaz, E. (2023). Kırsal Kalkınmada Kadınların Rolü: Karamusul Köyü Örneği Ve Tarımsal Eğitim İhtiyaçları. *Hitit Ekonomi Ve Politika Dergisi*, 3(2), 71-92. <https://doi.org//hepdergi.1346607>
- Özdoğan, E., & Kesgin, M. T. (2021). Kırsal Ekonomik Kalkınma İçin Kadının Güçlendirilmesi: Bolu SS Demirciler Gelincik Kadın Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği. *Zeugma Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 3(2-3), 81-87.
- Öztürk, S., & Ayaz, F. (2018). Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına yönelik tercihleri: Kayıt dışı sektör özelinde bir analiz. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 41–58.
- Pektaş, S. (2020). Bilecik ili Osmaneli ilçesinde mikro kadın girişimcilerin kooperatifleşmeye karşı tutumları. *SSD Journal*, 5(22), 190–202.
- Sar, E. (2021). Çalışma hayatında kadın istihdamı ve Türkiye’de yansımaları. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 20–40.
- SBB (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı). (2024). *Onikinci kalkınma planı (2024–2028)*. https://onikinciplan.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028.pdf
- Serinikli, N. (2019). Kırsal alandaki mikro kadın girişimcilerin kooperatifleşmeye karşı tutumları: Agro-turizm kadın kooperatifleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14(1), 45–57.
- Sezer, F. A. (2022). Kadın yoksulluğuyla mücadelede kadın kooperatifleri: Mersin örneği (Master's thesis). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Sönmez, N. İ., & Kızılaslan, N. (2011). Kırsal alanda kadın girişimciliğinin desteklenmesinde kooperatifçiliğin rolü (Amasya-Çorum illeri örneği). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye.

Şahankaya Adar, A., Dedeoğlu, S., & Kurtuluş, G. (2023). Türkiye’de Kadın Kooperatifleri: Mevcut Durum Analizi, Kadın Güçlenmesi ve İstihdam Yaratma Potansiyeli. *Çalışma Ve Toplum*, 2(77), 1174-1208. <https://doi.org/10.54752/ct.1280833>

Şenlik, B. (2022). Kırılsaldaki Kadın Koooperatiflerinde Liderlik ve Kurumsallaşma (Bursa Örneği) (Master's thesis). Bursa Teknik Üniversitesi Lisansüstü EĞİTİM Enstitüsü, Bursa.

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). Mersin ili Kadın Kooperatifi Listesi. *Mersin İl Tarım ve Orman Müdürlüğü*.

Taş, H. Y., & Kazar, E. N. (2019). İstanbul'daki Kadın Kooperatiflerinin Kadın Yoksulluğuna Etkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 1836-1863.

Ticaret Bakanlığı. (2021). İdare Faaliyet Raporu 2021 <https://strateji.ticaret.gov.tr/data/5daf068713b87654702d58c4/T%C4%B0CARET%20BAKANLI%C4%9EI%202021%20YILI%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> E.Tarih:01.01.2024

Ticaret Bakanlığı. (2022) İdare Faaliyet Raporu 2022 <https://ticaret.gov.tr/data/63fe041613b876614c89335b/T%C4%B0CARET%20BAKANLI%C4%9EI%202022%20YILI%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20.pdf> E.Tarih:01.01.2024

Ticaret Bakanlığı. (2024). Kooperatif Bülteni 2024 <https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/yayinlar/bultenler> E. Tarihi: 09.01.2025

Ticaret Bakanlığı. (2024a). <https://ticaret.gov.tr/kooperatificilik/koop-des/koop-des-basvuru-duyurusu> E.Tarihi: 09.01.2025

Ticaret Bakanlığı. (2024b) İdare Faaliyet Raporu 2023 <https://ticaret.gov.tr/data/661e7f0b13b876cad0dbbf7a/Ticaret%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%202023%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> E.Tarih:01.01.2024

Ticaret Bakanlığı. (2025). Türkiye kooperatifçilik stratejisi taslağı 2025–2029 hazırlık çalışmaları toplantısı. *Esnafkoop*.

<https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-kooperatifcilik-stratejisi-taslagi-2025-2029-hazirlik-calismalari-toplantisi-yapildi>, E.Tarihi: 09.01.2025

- Topaloğlu, E. Ö., & Sönmez, R. (2023). Cumhuriyetin 100. yılında Türk kooperatifçiliğinin tarihsel gelişimi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(49–1), 289–301.
- Topuz, B. K., & Ege, F. (2024). Samsun ili kadın kooperatiflerinin finansal olmayan performans analizi. *Bölgesel Kalkınma Dergisi*, 2(01), 28-44.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2024). Doğum istatistikleri. Retrieved July 13, 2024, from <https://www.tuik.gov.tr>, E.Tarihi: 09.01.2024
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2024a). Yaş profili araştırması. Retrieved July 13, 2024, from <https://www.tuik.gov.tr>, E.Tarihi: 09.01.2024
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2006). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi* (Genişletilmiş 2. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Varol, F. C. (2013). *An analysis of women's cooperatives in urban Turkey in terms of women's empowerment* (Master's thesis). Middle East Technical University, Turkey.
- Yalçın, A. (2022). Yerel kalkınma bağlamında kooperatifler ve belediye etkileşimi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 1–20.
- Yektin, E. (2023). Türkiye’de kadın istihdamının ekonomik büyümedeki ve kalkınmadaki rolü (Master's thesis). Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye. <https://doi.org/10.32331/sgd.1049046>
- Yeşil, Y., Karasu, F., Alpaslan, K. (2024). *Amacı, İçeriği Ve Yararlılığı Bağlamında Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Eğitim Faaliyetleri*. The Journal of Academic Social Science, 4(35), 501-512.
- Yıldırım alp, S. (2021). Ayrımcılık temelli dışlanma: Türkiye’de çalışma hayatında kadınlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 11(2), 321–346. <https://doi.org/10.32331/sgd.1049046>
- Yıldırım alp, S., İslamoğlu, E., & Ateş Torun, M. (2021). Kadın kooperatiflerinin ekonomik ve sosyal yaşamda rolü ve önemi: Antalya ili örneği.

Yılmaz, E., Özdemir, G., Oraman, Y., Unakıtan, G., & Konyalı, S. (2019). Tarımsal üretimde kadınların karar alma süreçlerine katılımı ve kooperatiflerden beklentileri. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 71–81.

Yükselen, C. (2006). *Pazarlama araştırmaları* (3. Baskı). Detay Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı : İNCİ KIRAT
Ünvanı : Bilgisayar İşletmeni
Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans

Lisans : Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü – Mezuniyet - 2009

5. Yayınlar: Kırat, İ. B. (2022). *Kadınların istihdama katılımında kooperatiflerin rolü, International Korkut Ata Scientific Researches Conference, 106-111, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye-Türkiye, 28-30 Haziran 2022.*

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı	İnci KIRAT
Öğrenci Numarası	2112903101
Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı	Organik Tarım İşletmeciliği
Danışman Unvanı, Adı-Soyadı	Doç Dr. Nermin BAŞŞİ
Tez Başlığı (Türkçe)	Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Ekonomik ve Sosyal Yaşamlarına Etkisi: Mersin İli Değerlendirmesi

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Özet ve Abstract c) Giriş, d) Ana bölümler, e) Sonuç ve f) Kaynakça kısımlarından oluşan toplam 108 sayfalık kısmına ilişkin, 22/01/2025 tarihinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %6 'tür.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30)

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar dâhil.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10)

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar hariç,
- 4- 5 Kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Tarih ve İmza
Öğrenci

Danışman Onayı
UYGUNDUR

Unvanı, Adı Soyadı
(İmzası)

Enstitü Onayı
UYGUNDUR

Adı Soyadı
(İmzası)

AÇIKLAMALAR

- Lisansüstü tezler, savunma öncesinde benzerlik raporu ile birlikte Enstitüye teslim edilir.
- Benzerlik raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dahil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).